Nationaal Park
Drentsche Aa

Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Nationaal Park Drentsche Aa (2021 – 2030)

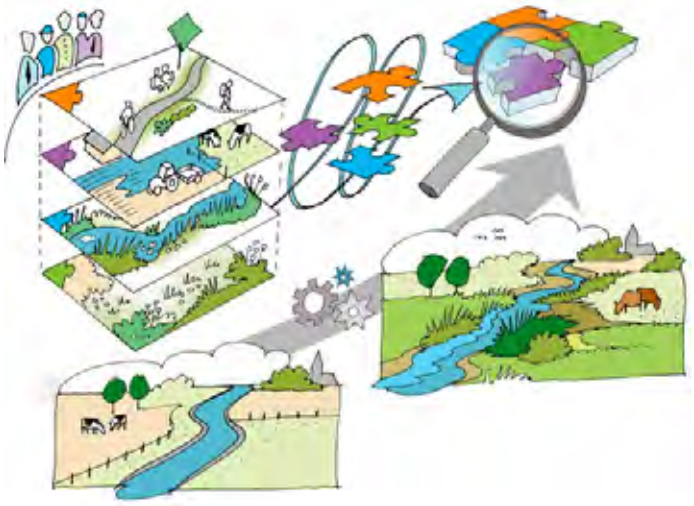

"Management of change:
what kind of change do you want...?"

Nationaal Park Drentsche Aa

Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Nationaal Park Drentsche Aa (2021 – 2030)

Vastgesteld door het overlegorgaan op 15 november 2021

ARCADIS Design & Consultancy for natural and built assets

Referentie: D10021453:255

Inhoud

Voorwoord 4

1 Inleiding 5
Status BIO-plan 5
Leeswijzer 6

2 Nationaal Park Drentsche Aa 7
Een uniek gebied 7
Ecologische samenhang met natuurlijke processen 7
Nationaal park met verbrede doelstelling 10
Programma Nationale Parken Nieuwe Stijl 10
Succes van 50 jaar gebiedsgericht beleid 10

3 Organisatie, het gebiedsfonds en monitoring 12
Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa 13
Programmateam Drentsche Aa 13
Werkgroep Educatie, Communicatie en Recreatie (ECR) 13
Gezamenlijke inzet onder de paraplu van het BIO-plan 13
Advies Visitatiecommissie Nationale Parken 14
Gebiedsfonds Drentsche Aa 15
Monitoring 15

4 (Beleids-)ontwikkelingen 16
4.1 Landschap als drager 16
4.2 Overige (Beleids-)ontwikkelingen 19
4.2.1 Ontwikkelingen globaal, Europees en landelijk 19
4.2.2 Ontwikkelingen per thema op regionaal en Drentsche Aa niveau 21
4.3 Het model van de Drentsche Aa 31

5 Stip op de horizon 32

Nationaal Park Drentsche Aa duurzaam uniek en excellent 32
Thematische uitwerking 33
Landschap waar alle thema's samenkomen 33
Water 34
Drinkwater 34
Natuur 34
Landbouw 35
Communicatie en Educatie 35
Duurzaam toerisme en recreatie, 36
Energie 38
Wonen/leefbaarheid/gezondheid 38

6 Wat gaat goed en wat zijn de opgaven? 39

Wat gaat er goed? 39
De opgaven voor 2021-2030 39

7 Meerjarenactieprogramma 42

Lopende uitvoeringsprogramma's en fondsen 43
Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa 2015-2021 43
Programma Natuur en Programma Natuurlijk platteland 43
Waterbeheerprogramma 2022-2027 44
Gebiedsfonds Drentsche Aa 44
Monitoring 45
Van opgaven naar Actie: een aanzet voor het meerjarenactieprogramma 45
7.2.1 Prioritaire acties 46
7.2.2 Overige acties 48

8 Bijlagen 56

1. Toeristische kaart uit opstap-krant 56
2. Kaart beleidscategorieen drentsche aa 56
3. Kaart landschapsvisie drentsche aa 56
4. Kaart bezoekersmanagementplan lbn drentsche aa 56
5. Kaart ontwikkeling bebouwing 1990-2020 57
6. Verslag werkplaats klimaatadaptatie drentsche aa 57
7. Basisgegevens inwoners_grondgebruik nationaal park drentsche aa 57
8. Pov Drenthe en Groningen_ artikel 2.27 Nationaal park drentsche aa 58
9. Vertaling uitkomsten monitoring latour 60
10. Overzicht literatuur en beleidsambities 67
11. Advies visitatiecommissie nationale parken 86

Voorwoord

Hier is het dan, voor u ligt het nieuwe Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Nationaal Park Drentsche Aa (BIO-plan). Het is de derde generatie BIO-plan voor het Nationaal Park. Het zet een stip op de horizon voor de periode tot 2030 en is een belangrijke leidraad voor de ontwikkeling en het beheer van ons Nationaal Park. Het is ook het basisdocument waarop de samenwerking tussen alle partners is gestoeld: een gecoördineerde en gebiedsgerichte aanpak met het adagium 'alle neuzen de zelfde kant op'.

Het maken van het BIO-plan in Coronatijd was niet makkelijk. We hebben alle kansen aangegrepen om samen na te denken over de toekomst van ons Nationaal Park. Het was goed om te constateren dat alle partijen in het Overlegorgaan nadrukkelijk de wil hebben getoond om samen te werken aan het neerzetten van de 'stip op de horizon'. Die opstelling is ook cruciaal voor de uitvoering van dit plan en de bereidheid om te investeren in de kwaliteit zullen we hard nodig hebben in de komende tijd. Want het lijkt er op dat we op een kruispunt staan van ontwikkelingen die grote invloed zullen hebben op ons Nationaal Park zoals de transitie naar een natuurinclusieve landbouw, omgaan met (extreme) natte en droge perioden (klimaatadaptatie) en het robuust inrichten van de natuurgebieden. Het is zaak om die ontwikkeling allemaal tegelijk de goede richting op te duwen.

Anders dan de meeste Nederlandse Parken ligt binnen de begrenzing van ons Nationaal Park een groot landbouwareaal, met daarnaast 21 dorpen, wegen en veel recreatievoorzieningen. De opgave voor de komende jaren is om ook meerwaarde te bieden voor die functies in ons park. Hierbij zijn de bewoners en de boeren onze natuurlijke bondgenoten.

Daarom gaan we samen met de boeren met behulp van één gebiedsgerichte aanpak op zoek naar een goed toekomstperspectief om dat samen vast te leggen en uit te voeren. Onze inzet moet dan zijn om de creativiteit van de sector aan te boren en het overheidsinstrumentarium maximaal en samenhangend in ons gebied in te zetten.

Met de recreatiesector zetten we stevig in op bestemmingsontwikkeling om de gewenste zonering in ons park beter vorm te geven en de kennis van het gebied te verhogen. Samen werken aan een passend profiel van ons Nationaal Park als topbestemming voor de recreant die houdt van een uniek landschap en ongestoorde natuur.

En natuurlijk zijn daar de prachtige dorpen in ons Nationaal Park. Samen met de bewoners wordt gewerkt aan de energietransitie en het versterken van de landschaps- en woonkwaliteit van de dorpen en de omgeving.

Het zijn grote klussen met veel ambitie, maar het is ook inspirerend om mee bezig te zijn. Gelukkig is de afgelopen jaren al veel tot stand gebracht en daar gaan we met dit plan stevig mee door. Het ligt geheel in onze handen om het waar te maken en er voor te zorgen dat ons Nationaal Park in 2030 in topconditie is.

Jaap Verhulst

Voorzitter Nationaal Park Drentsche Aa

1 Inleiding

Voor u ligt het derde Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan (BIO-plan) voor de Drentsche Aa. Het BIO-plan is HET visiedocument voor samenwerking, doorontwikkeling en investeringen voor het Nationaal Park Drentsche Aa van de brongebieden in het zuiden tot de benedenloop in Groningen.
Het eerste BIO-plan werd 3 juni 2002 vastgesteld. Het tweede 20 juni 2013. En nu ziet het derde BIO-plan het licht, het plan voor de periode 2021 - 2030. Dit derde BIO-plan is geheel in lijn met de eerdere BIO-plannen wat betreft de ambitie om gezamenlijk de totale kwaliteit van het Drentsche Aa-gebied als één geheel in stand te houden en te versterken. Sinds het vaststellen van het vorige BIO-plan zijn er wel (beleids-)ontwikkelingen waardoor de Stip op de horizon en het Meerjarenactieprogramma nu andere accenten kent dan het vorige BIO-plan.

Status BIO-plan

Het Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan (BIO-plan) vormt het basisdocument waarop de samenwerking tussen alle partners is gestoeld: een gecoördineerde en gebiedsgerichte aanpak, op basis van het adagium "*alle neuzen dezelfde kant op*". Het resultaat van de vele projecten en de investeringen die gedaan zijn tonen aan dat deze gebiedsgerichte aanpak succesvol is geweest. Op basis van dit BIO-plan en het bijbehorende uitvoeringsprogramma wordt jaarlijks de begroting van het Nationaal Park Drentsche Aa opgesteld en door het Overlegorgaan vastgesteld. Met als doel de verdere doorontwikkeling van de kwaliteiten van het nationaal park.
Het Nationaal Park Drentsche Aa is in de Omgevingsvisie Drenthe (en Groningen) en de bijbehorende verordening verankerd. Het Overlegorgaan zal aan de Provincie Drenthe – als bevoegd gezag – vragen met het BIO-plan in te stemmen en Provinciale Staten hierover te informeren. Tevens wordt de bestuurlijke achterban van de overige leden van het Overlegorgaan geïnformeerd.

Wet natuurbescherming artikel 8.3

1. Onze Minister kan een gebied als nationaal park aanwijzen op verzoek van Gedeputeerde Staten van de provincie of provincies waarin het gebied is gelegen.

a. Een gebied wordt uitsluitend aangewezen als nationaal park, indien:
   - het een aaneengesloten gebied met een oppervlakte van ten minste 1.000 hectare betreft:
   - waarin zich een of meer ecosystemen bevinden die niet wezenlijk zijn aangetast door menselijk gebruik,
   - waarin zich dier- en plantensoorten, geomorfologische locaties en habitats bevinden die een bijzonder natuurwetenschappelijk, educatief en recreatief belang vertegenwoordigen, of

b. dat een natuurlijk landschap van grote schoonheid omvat;

c. het behoud van de wezenlijke kenmerken van het gebied is verzekerd;

d. het gebied is opengesteld voor bezoekers voor educatieve, culturele en recreatieve doeleinden, met dien verstande dat aan de openstelling voorwaarden en beperkingen kunnen worden gesteld met het oog op het behoud van de wezenlijke kenmerken van het gebied; en

e. het gebied zich duidelijk onderscheidt van eerder aangewezen nationale parken.

2. Onze Minister kan, gehoord door Gedeputeerde Staten van de betrokken provincie of provincies, een aanwijzing als bedoeld in het eerste lid wijzigen of intrekken.

Memorie van Toelichting (2012):

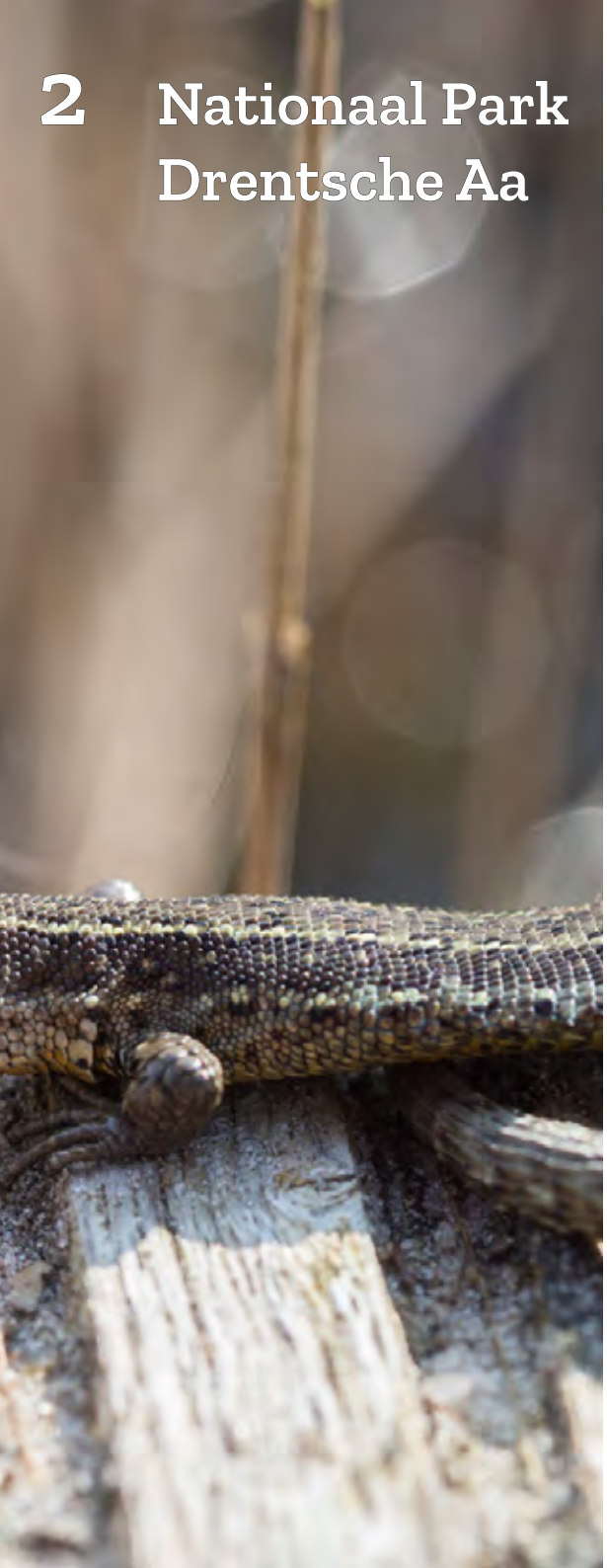
De planologische bescherming en het beheer van deze gebieden, die deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur, zijn de verantwoordelijkheid van de provincies. De wijze waarop de betrokken eigenaren en gebruikers van de nationale parken zich organiseren en hoe zij andere maatschappelijke organisaties daarbij betrekken is primair een aangelegenheid van deze eigenaren en gebruikers.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een beschrijving van het Nationaal Park Drentsche Aa. In hoofdstuk 3 wordt de huidige situatie van de organisatie van het Nationaal Park, de inzet van het gebiedsfonds en de huidige wijze van monitoring van het gebied in het kader van het BIO-plan beschreven. Hoofdstuk 4 beschrijft enkele belangrijke (beleids-)ontwikkelingen, die tijdens het schrijven van het vorige BIO-plan in 2012 nog niet aan de orde waren. De ontwikkelingen in hoofdstuk 4 vormen mede de basis voor de Stip op de horizon in Hoofdstuk 5. In Hoofdstuk 6 wordt beschreven wat er nu al goed gaat en wat de komende planperiode de voornaamste opgaven zijn om voortvarend richting de Stip op de horizon te bewegen. In hoofdstuk 7 is het Meerjarenactieprogramma opgenomen, onderverdeeld in 7.1 waarin bestaande uitvoeringsprogramma's beschreven welke raakvlakken ze hebben met de opgaven in dit BIO-plan; en 7.2 waarin projecten zijn opgenomen. De bijlagen die zijn toegevoegd omvatten de werkwijze hoe tot het BIO-plan 2021-2030 is gekomen en de inhoudelijke onderbouwingen en achtergrondinformatie van hetgeen in het BIO-plan is beschreven.

Figuur 1: Begrenzing Nationaal Park Drentsche Aa

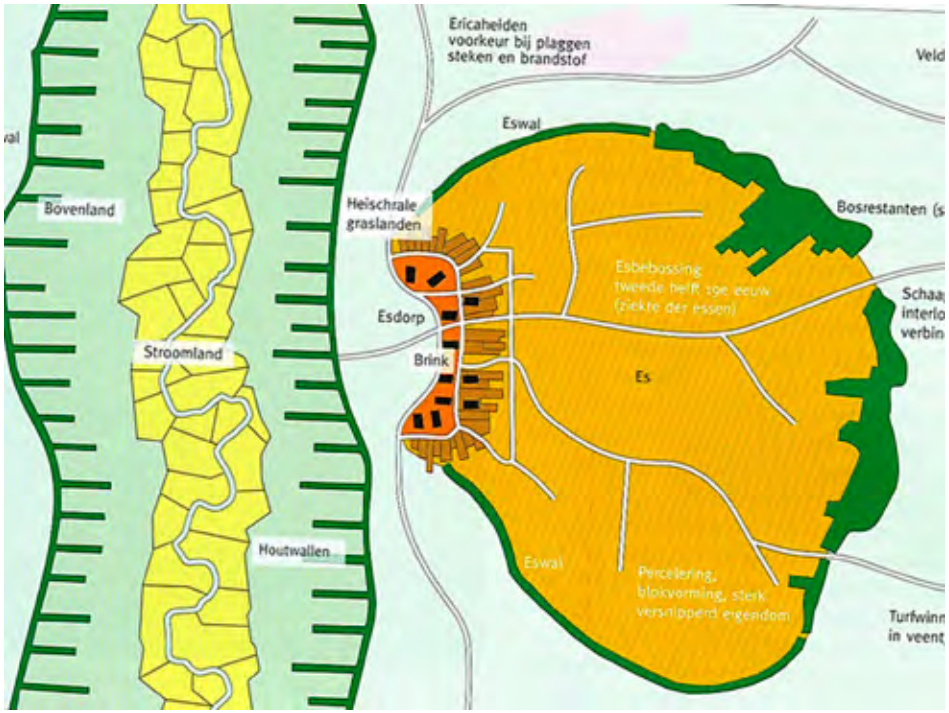

2 Nationaal Park Drentsche Aa

Dit hoofdstuk is opgebouwd uit passages uit het BIO-plan 2.0 (2013), de Landschapsbiografie Drentsche Aa (2015), de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016), de Inrichtingsvisie beekdalen Drentsche Aa (2017) en het bezoekersmanagementplan Levend Bezoekersnetwerk 2.0 (2018).

Een uniek gebied

Op het Drentsche Aa-gebied kunnen we trots zijn. Er ligt nu een gaaf beek- en esdorpenlandschap dat gekoesterd wordt door de bewoners en waar natuur en landschap worden beschermd en gebruikt op een eigentijdse manier. De Drentsche Aa is een redelijk ongeschonden landschap zoals we dat in Nederland niet meer kennen. Het gebied kent een kwalitatief grote ecologische kwaliteit in een samenhangend landschap, waarbinnen meerdere internationaal aantrekkelijke natuurgebieden onderling zijn verbonden binnen het stroomgebied van de Drentsche Aa. Deze natuurgebieden onderscheiden zich zowel binnen Nederland als internationaal in kwaliteit (diversiteit aan soorten binnen één samenhangend ecosysteem), aanwezigheid van natuurlijke processen en schaalgrootte. De natuurlijke, landschappelijke en culturele erfgoedwaarden hebben unieke kenmerken in internationaal opzicht en worden ook als zodanig uitgedragen. De samenhang tussen de hoge natuurwaarden, cultuurhistorische en landschapswaarden, de beleefbaarheid en de herkenbaarheid zijn uniek en vormen de identiteit van het Nationaal Park Drentsche Aa.

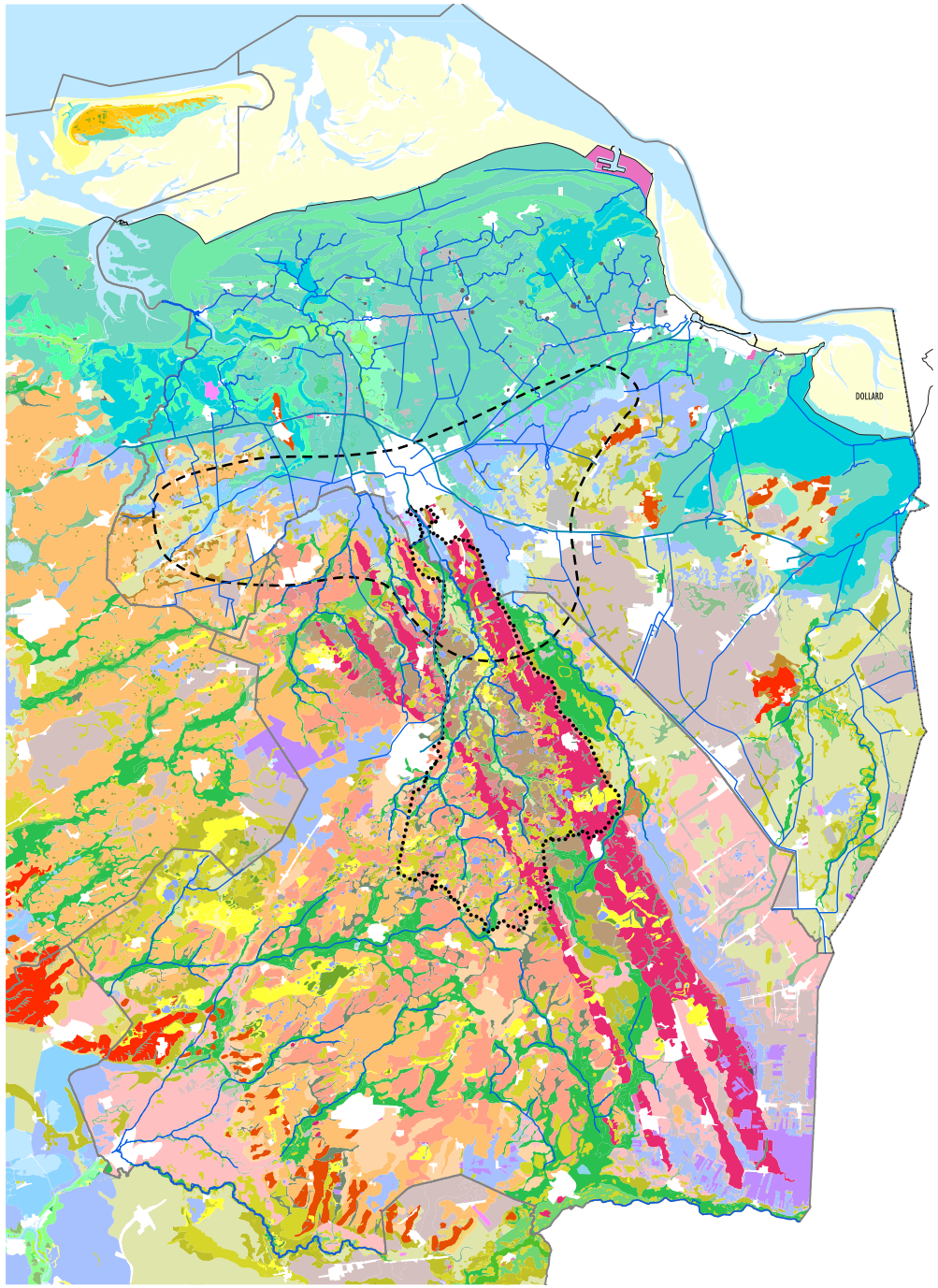

Figuur 2 - Schematische weergave beek- en esdorpenlandschap

Ecologische samenhang met natuurlijke processen

De basis van de natuurwaarden in het nationaal park is het landschapsecologische systeem, bestaande uit geologische afzettingen, hydrologie, reliëf, bodem en klimaat. Er wordt gestreefd naar een zo compleet mogelijk systeem met zo hoog mogelijke kwaliteiten. Binnen dit systeem spelen diverse relaties tussen abiotiek (bodem, water, lucht) en biotiek (de soorten die er leven). Het systeem is op orde (abiotische en biotische relaties zijn hersteld) of kan worden hersteld (zie ook paragraaf 2.3). Het systeem is uitgangspunt voor het bepalen van de omvang van het nationaal park. Het gaat om:

a. Natuurlijke processen
   Natuurlijke processen, zoals bijvoorbeeld ijstijden, stroming van water, inundaties en veenvorming, hebben een grote rol gespeeld in de vorming van het landschap in het Nationaal Park Drentsche Aa. Binnen de natuurkernen van het nationaal park is ruimte en potentie voor deze natuurlijke processen, bijvoorbeeld de werking van water en wind.

Figuur 3 - Geomorfologische kaart met begrensing Nationaal Park Drentsche Aa en de laagveen-gordel Groningen

b. Gradiënten

Het nationaal park herbergt belangrijke landschapsecologische gradiënten met de omgeving en landschapsecologische gradiënten binnen het nationaal park, bijvoorbeeld droge heiden die overgaan in moerasvegetaties of stroom-dalgraslanden in beekdalen. Daarnaast vertegenwoordigt het nationaal park significante landschapsecologische gradiënten tussen natuur, halfnatuur en duurzaam beheerd productielandschap. Door de aanwezige gradiënten ontstaat variatie en daarmee soortenrijkdom. De variatie aan overgangen valt af te lezen in de kaarten (zie bijlage Kaart Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0).

De nevenstaande kaart geeft inzicht in de grotere structuren, ook buiten het Drentsche Aa-gebied. Vroeger stroomde de Drentsche Aa samen met de Hunze, vanuit de stad Groningen via het Reitdiep naar de Waddenzee. In de huidige situatie is dat niet meer zo. De Drentsche Aa watert nu af via het Noord-Willemskanaal en het Eemskanaal naar de Eems bij Delfszijl. Aan de zuidkant van Groningen is tevens de laagveengordel (www.groeningen.nu) gemarkeerd.

Kader begrenzing Nationaal Park Drentsche Aa

Het watersysteem van het Drentsche Aa-gebied is de basis van het Nationaal Park Drentsche Aa. Vandaar uit is de begrenzing vastgelegd op basis van landschap-ecologische eenheden met uiteindelijk ook enkele beleidsmatig keuzes.

Begrenzing oostelijke grens

Het landschapspatroon van het Drentsche Aa-gebied is een keileemplateau dat doorsneden wordt door vele beekdalen. Figuur 3 laat de samenhang zien tussen de beekdalen de hogere keileemruggen, zoals de Hondsrug en de Rolder-/Sleenerrug. Deze landschappelijke ondergrond heeft de visuele bovengrond gevormd, die relatie is onlosmakelijk.
De relatie zoals hierboven omschreven pleitte tevens vanuit het cultuurhistorische perspectief voor het opnemen van de Hondsrug als landschappelijke eenheid binnen de begrenzing van het Nationale Park. De relatie tussen het beeksysteem en de Hondsrug met daarop de essen, is een voorbeeld van een specifiek Nederlands cultuurlandschap.

Noordoostelijke begrenzing

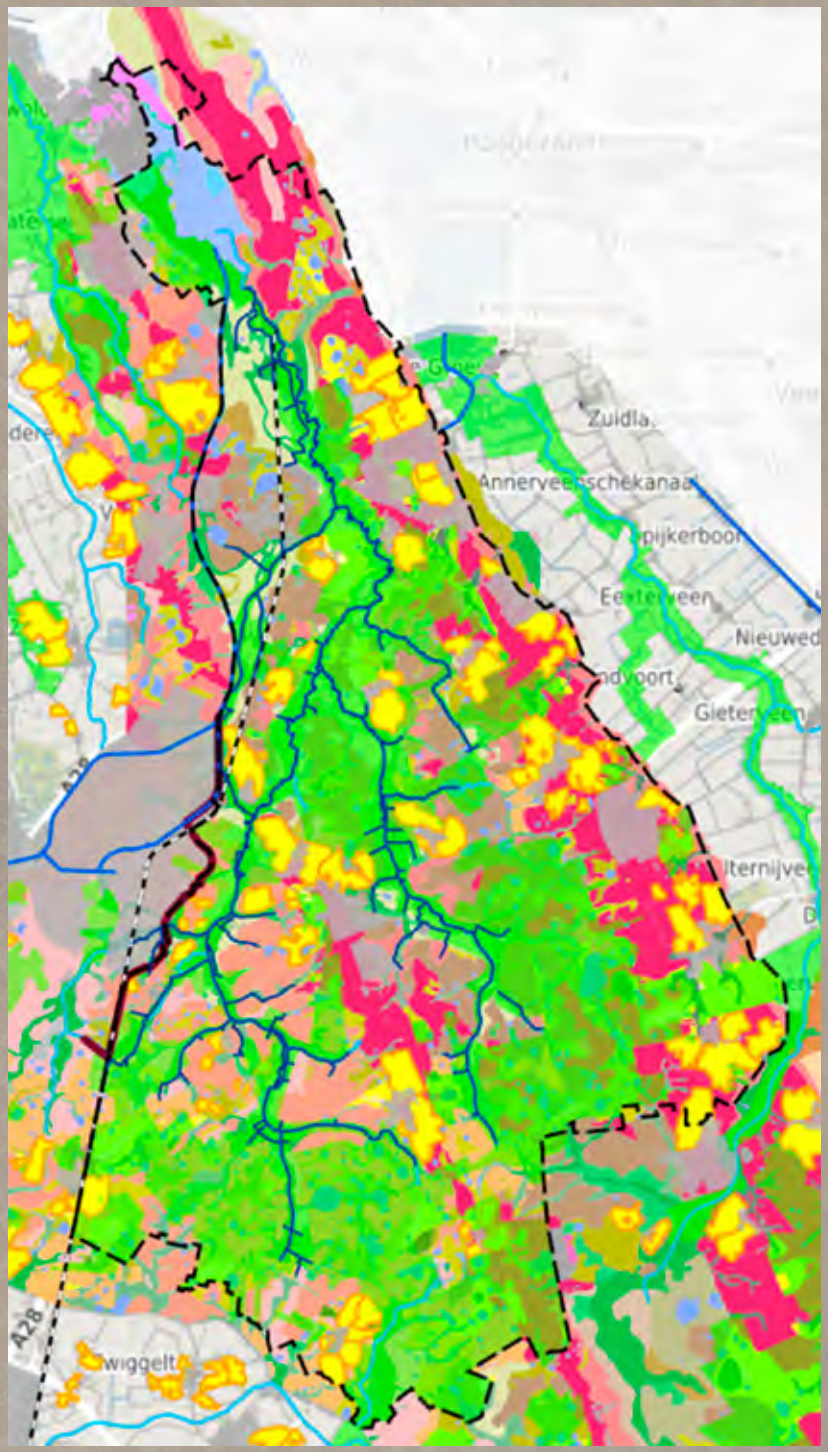
Het Groningse gedeelte van het Nationaal Park Drentsche Aa bevat de benedenloop van het watersysteem. Op grond van de landschappelijke relaties en het samenhangende watersysteem is gekozen om dit deel mee te nemen. Met de begrenzing van het Nationaal Park Drentsche Aa is daarmee het volledige stroomgebied meegenomen, inclusief het Groningse gedeelte. Hierbij is de bebouwde kom van Haren als grens aangehouden.

Noordwestelijke begrenzing

Aan de noordwest kant is de landgoederengordel van Eelde-Paterswolde als een landschappelijke herkenbare begrenzing opgenomen. Deze landgoederengordel is ontstaan op overgang van de hoger gelegen ruggen in de nabijheid van de monding van het beeksysteem de Drentsche Aa. Met het benoemen van de landgoederengordel als noordwestelijke grens valt ook de polders Lappenvoort-Oosterland binnen het Nationale Park Drentsche Aa. In 2005 is hier de oude meanderende loop van de Oude Aa hersteld en weer aangekoppeld aan het beekstelsel van de Drentsche Aa.
De grens sluit vervolgens aan op het Noord-Willemskanaal richting Assen. De begrenzing loopt in zuidelijke richting langs de oostelijke stadsrand van Assen en sluit aan op de spoorlijn richting Beilen. Hier is beleidsmatig gekozen om het watersysteem niet verder te volgen en de grens van het Nationaal Park Drentsche Aa op de spoorlijn te leggen. Het knooppunt Assen-Zuid, het militair oefenterrein De Haar en het TT-circuit zijn activiteiten die niet passen in een nationaal park. Daarmee valt het Witterdiep - als bovenloop van het Drentsche Aa-watersysteem - buiten de begrenzing het nationaal park.

Zuidelijke begrenzing

De zuidgrens van het Nationaal Park Drentsche Aa wordt gevormd door de es van Hooghalen en het 'Hart van Drenthe' (de voormalige boswachterijen Hooghalen-Grolloo-Schoonlo). Deze boswachterijen worden doorsneden door de kleinschalige beekdalen Holmers-Halkenbroek en Oosterma-Reitema met daartussen in het esdop Elp en zijn één van de brongebieden van het Drentsche Aa-gebied. Daarnaast is ook de gave bovenloop van het stroomgebied van de Elperstroom, aansluitend bij de kernkwaliteiten van de Drentsche Aa binnen het Nationaal Park Drentsche Aa opgenomen.

Nationaal park met verbrede doelstelling

Het Drentsche Aa-gebied met een oppervlakte van ruim 33.000 ha stond sinds 1965 regelmatig op de lijst als potentieel nationaal park. Het Drentsche Aa-gebied heeft echter binnen haar grenzen 21 dorpen en gehuchten (met 33.900 inwoners in 2020) en bestaat voor ongeveer de helft uit landbouwgrond. Hierdoor was zo'n nationaal park in traditionele zin (hoofdzakelijk bestaande uit natuurgebied) geen optie. Zo is in 2002 gekozen voor een bijzonder nationaal park, met een verbrede doelstelling: het 'Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa' dat de eigen sfeer en identiteit heeft kunnen behouden. Naast de zorg voor natuur en landschap dient het Drentsche Aa-gebied een leefbaar platteland en ook een toekomstbestendige grondgebonden economie te houden. Vanaf 2007 is deze werkwijze 'uitgeklapt' naar het totale stroomgebied en vervolgens in 2013 vastgelegd in het Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa 2.0 (BIO-plan 2012 - 2020).

Met de nevendoelstellingen onderscheidde de Drentsche Aa zich van alle andere nationale parken (en voorheen nationale landschappen) in ons land. Dat verandert met de komst van het 'Programma Nationale Parken Nieuwe Stijl'. Alle Nederlandse nationale parken maken een verandering door richting grotere gebieden. Er is niet meer sprake van alleen waardevolle natuur, maar ook het omliggende landschap en cultuurhistorie worden meegenomen. Nationaal Park Drentsche Aa is met haar verbrede doelstelling geen uitzondering meer in het (toekomstige) stelsel van nationale parken. Alle Nederlandse nationale parken staan straks voor een verbrede aanpak, met aandacht voor natuur en landschap, maar ook voor landbouw, water, recreatie, wonen en leefbaarheid. Vandaar dat vanuit het landelijke programma Nationale Parken Nieuwe Stijl regelmatig wordt gerefereerd aan de succesvolle werkwijze zoals dit in Nationaal Park Drentsche Aa sinds 2002 vorm en inhoud is gegeven.

Op 6 mei 2019 besloot het Overlegorgaan Drentsche Aa om afscheid te nemen van de officiële naam: 'Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa'. Ook de naam 'Nationaal Landschap Drentsche Aa' wordt niet meer gebruikt. Voor het gehele Drentsche Aa-gebied, van de brongebieden in het zuiden tot de benedenloop in Groningen, wordt enkel nog gebruik gemaakt van de naam 'Nationaal Park Drentsche Aa'. Naast het feit dat verschillende namen voor verwarring zorgen, volgt deze naamsverandering ook vanuit inhoudelijk oogpunt uit 'Nationale Parken Nieuwe Stijl'. Op 16 februari 2021 hebben Gedeputeerde Staten van Drenthe een formeel verzoek ingediend bij het ministerie van LNV om de naamgeving en grens van het Nationaal Park Drentsche Aa in overeenstemming te brengen met de Omgevingsvisie Drenthe (2018).

Programma Nationale Parken Nieuwe Stijl

De basis voor de ontwikkeling van Nationale Parken nieuwe stijl is: goede bescherming en herstel is mogelijk door een gebiedsgerichte aanpak van ecohydrologisch samenhangende eenheden (Natura 2000, NNN en het omringende landschap) met voldoende economisch perspectief én met draagvlak bij de bevolking. In de Nationale Parken (nieuwe stijl) zijn de afgelopen jaren brede coalities ontstaan vanuit natuur- en landbouworganisaties, ondernemers, bewoners en bezoekers, lokale en provinciale overheden. Samen vormen zij de governance van een gebied met het mandaat en de legitimiteit die nodig is voor het ter hand nemen van de eigen opgaven. Men werkt integraal en is eraan gewend dat natuur een belangrijke factor is in planvorming en uitvoeringsprojecten.
In de Leidraad (maart 2021) zijn alle stappen (schematisch, zie figuur 4) uitgewerkt hoe te komen tot een Nationaal Park Nieuwe Stijl. Het Nationaal Park Drentsche Aa heeft bijna alle onderdelen van de Leidraad inmiddels een keer doorlopen.

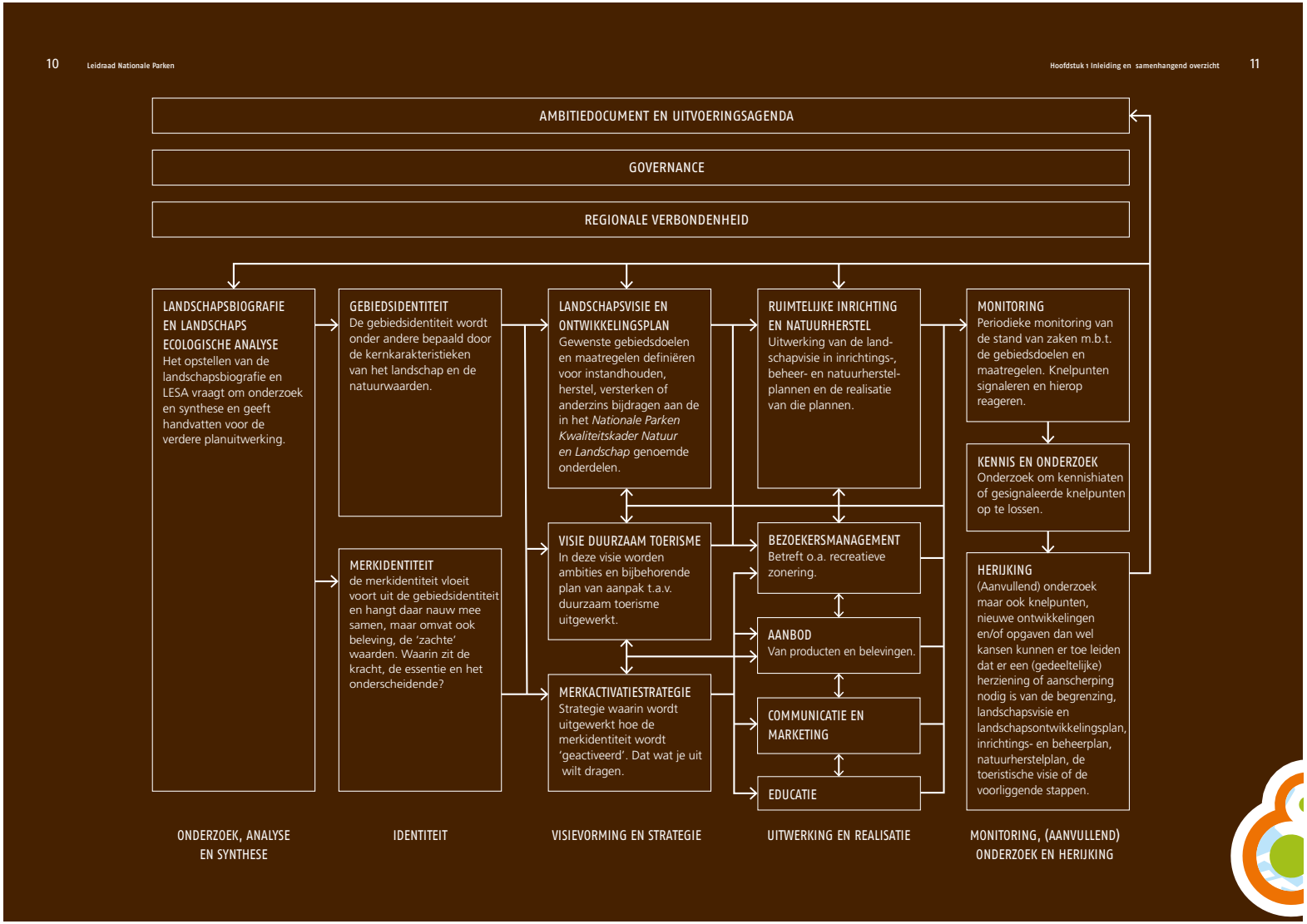
Succes van 50 jaar gebiedsgericht beleid

In de Landschapsbiografie van de Drentsche Aa (2015) wordt uitgebreid beschreven hoe een aantal voorziennende geesten vijftig jaar geleden een Gedachtenplan opstelde dat aan de basis heeft gestaan van de succesvolle bescherming van natuur en landschap in het Drentsche Aa-gebied. Anders dan in veel andere gebieden zijn nieuwe ontwikkelingen hier steeds zo zorgvuldig mogelijk ingepast in het bestaande landschap. Het gevolg was dat veel prehistorische en historische landschappen en landschapselementen tot op de dag van vandaag bewaard zijn gebleven, waardoor het landschap zich laat lezen als een spannend geschiedenisboek. Hetzelfde geldt in zekere zin ook voor de natuur, waarin tal van leefmilieus en soorten zo goed mogelijk bewaard zijn gebleven en door goed beheer op sommige plekken zelfs weer hersteld worden. Het Drentsche Aa-gebied is daarom zowel in ecologisch als cultuur-

historisch opzicht een uitzonderlijk rijk gebied.

Toen in 1999 de rijksoverheid in het kader van haar zogenaamde Belvedère-beleid het principe van 'behoud door ontwikkeling' centraal stelde, beseften slechts weinigen dat dit principe in het Drentsche Aa-gebied al tientallen jaren geleden in praktijk was gebracht. Met het 'Gedachtenplan voor het Stroomdallandschap Drentsche Aa' legden Freek Modderkolk, Edgar Stapelveld en Harry de Vroome in 1965 de basis voor het Nationaal Park Drentsche Aa. In veel opzichten was dit plan zijn tijd ver vooruit: een breed uitgewerkte gebiedsvisie van een aantal vooruitziende ambtenaren en bestuurders, waarbij men grootschalige reservaatvorming en ruilverkavelingen onder één paraplu bracht. Het Gedachtenplan formuleert niet alleen een ruimtelijke opgave, maar vormt ook een uitdaging voor vakgebieden die zich bezighouden met het landschap. Zo vormt het fijnmazige stroomgebied met zijn reliëfrijke landschap een onuitputtelijke bron voor de ecologie, de aardkunde, de archeologie en de historische geografie. Tegelijkertijd – en meer nog dan dat – bracht het Gedachtenplan ook een vernieuwende opgave voor het landschapsontwerp, waarin een goede balans diende te worden aangebracht tussen landbouw, natuur en recreatie. Dankzij die vooruitziende blik zijn er vandaag de dag nog kansen om het unieke karakter te begrijpen en verder te brengen, maar ook om het te ervaren en te beleven. In de 'Beheerstrategie Drentsche Aa bij de tijd' van Staatsbosbeheer (2013) wordt het Drentsche Aa-gebied tegenwoordig in drie delen verdeeld, met elk een eigen beheereenheid. Het beheer in het noordelijke deel is gericht op het in standhouden van het cultuurhistorische landschap. Het beheer in de boswachterij Gieten-Gasselte is daarentegen gericht op traditionele bosbouw en recreatieve natuur rondom het Boomkroonpad en het Gasselterveld. In het brongebied 'Hart van Drenthe' (Geelbroek-Hooghalen-Schoonloo) is de inzet gericht op het ontstaan van een natuurlijke boslandschap.

Figuur 4 – Stappenplan uit Leidraad Nationale Parken (NPB, 2021)

3 Organisatie, het gebiedsfonds en monitoring

Met de instelling van het Nationaal Park Drentsche Aa in 2002 is een proces in gang gezet om het cultuurlandschap van de Drentsche Aa, inclusief de aanwezige natuurwaarden, toekomst te geven. Het Overlegorgaan Drentsche Aa heeft vanaf dat moment het gebiedsproces vorm en inhoud gegeven, onder leiding van een onafhankelijke voorzitter. De Provincie zorgt voor de secretaris. Het Overlegorgaan vormt een platform dat de gezamenlijke filosofie van ***'Behoud door ontwikkeling'*** bewaakt en bevordert. Het Orgaan heeft tot taak de regie te voeren op samenhangende en gewenste ontwikkelingen binnen de begrenzing van het Nationaal Park. Het Overlegorgaan zet zich in voor een goed functionerende overlegstructuur en voldoende middelen om het overeengekomen BIO-plan 2021 – 2030 ook in deze derde termijn voortvarend uit te voeren.

Het Overlegorgaan is het platform waarin verantwoordelijke overheden en instanties met elkaar afspraken maken over de invulling van het Nationaal Park Drentsche Aa. Het Overlegorgaan kent een brede vertegenwoordiging. Het werkt op basis van consensus. De deelnemende organisaties zorgen voor een doorvertaling van de genomen besluiten naar hun eigen beleid en voor ambtelijke ondersteuning. De diverse participanten in het Overlegorgaan behouden echter elk hun eigen verantwoordelijkheden. De vertegenwoordigers hebben voldoende mandaat om deze regiefunctie naar behoren te kunnen vervullen en om in dat kader gezamenlijk tot samenhangende afspraken te komen.

Het Overlegorgaan laat zich adviseren door het Programmateam Drentsche Aa, ondersteund door de werkgroep Educatie, Communicatie, Recreatie (werkgroep ECR). Samen zorgen de vertegenwoordigers van het Overlegorgaan en de werkgroepen dat de doelen van dit BIO-plan worden gehaald. Ook zorgen zij voor voldoende draagvlak bij de bewoners en betrokkenen bij dit mooie gebied. Het Overlegorgaan werkt voor buitenstaanders transparant en vergadert in het openbaar. Het Overlegorgaan nodigt mensen uit om met eigen ideeën en projectvoorstellen te komen die passen binnen de doelstellingen voor het Nationaal Park Drentsche Aa. Het orgaan wil mensen ondersteunen om zaken mogelijk te maken die bijdragen aan de kwaliteiten van het gebied onder meer door de inzet van het Gebiedsfonds Drentsche Aa.

Bestuurlijke Adviescommissie Drentsche Aa

Op 24 oktober 2016 hebben Gedeputeerde Staten de Bestuurlijke Adviescommissie Drentsche Aa (BAC) ingesteld. Deze commissie functioneert naast het Overlegorgaan en heeft als speciale opdracht de uitvoering van het Programma Natuurlijk Platteland voor het Drentsche Aa-gebied, inclusief Elperstroom en Polder Lappenvoort. Onder leiding van een onafhankelijke voorzitter zorgt de uitvoeringsdienst Prolander voor de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en de Natura2000-doelen in het Drentsche Aa-gebied binnen het beschikbare budget en bijbehorende planning. De adviescommissie heeft daarvoor ook de beschikking over diverse toegesneden instrumenten, zoals kavelruil. De vergaderingen zijn in principe besloten.

Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa

Het Overlegorgaan is een breed bestuurlijk platform waar zowel het Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa als ook het bestuur van het Gebiedsfonds Drentsche Aa gebruik van maken om hun activiteiten en resultaten in het openbaar te delen.

- Onafhankelijke voorzitter Nationaal Park Drentsche Aa
- Secretaris Nationaal Park Drentsche Aa
- Provincie Drenthe
- Gemeenten Aa en Hunze, Assen, Groningen en Tynaarlo
- Waterschap Hunze en Aa's
- Staatsbosbeheer
- Recreatiesector
- Natuur- en Milieufederatie Drenthe
- Landbouwsector (LTO-Noord)
- Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD)
- Waterbedrijf Groningen
- Ministerie van LNV (adviseur)

Het Overlegorgaan wordt op inhoudelijke onderdelen geadviseerd door het Programmateam, vooral over inrichting, beheer en ontwikkeling van het Drentsche Aa-gebied.

Programmateam Drentsche Aa

- Secretaris Nationaal Park Drentsche Aa
- Coördinator Communicatie & Educatie Nationaal Park Drentsche Aa
- Provincie Drenthe
- Gemeenten Aa en Hunze, Assen, Groningen en Tynaarlo
- Waterschap Hunze en Aa's
- Staatsbosbeheer
- Recreatiesector
- Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO-Noord)
- Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD)
- Waterbedrijf Groningen
- Uitvoeringsdienst Prolander
- Drents Particulier Grondbezit (DPG)
- De Hondsrug UNESCO Geopark

Werkgroep Educatie, Communicatie en Recreatie (ECR)

- Coördinator Communicatie & Educatie Nationaal Park Drentsche Aa
- Medewerker Communicatie & Educatie Nationaal Park Drentsche Aa
- Secretariaat Nationaal Park Drentsche Aa
- Gemeenten Aa en Hunze, Assen en Tynaarlo
- Waterschap Hunze en Aa's
- Staatsbosbeheer
- Recreatiesector
- Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO-Noord)
- Waterbedrijf Groningen
- De Hondsrug UNESCO Geopark
- Het Drentse Landschap
- Gebiedsbewoner
- Marketing Drenthe

Gezamenlijke inzet onder de paraplu van het BIO-plan

Een authentiek landschap bewaren, versterken en inrichten voor nieuw toekomstig gebruik is een kwestie van lange adem. In het Drentsche Aa-gebied is een interessant recept ontwikkeld om met een langetermijnhorizon de gebiedsinrichting aan te pakken. Kwaliteitsborging is een punt van aandacht. Het Drentsche Aa-gebied is nog steeds prachtig en zijn status als Nationaal Park, Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000-gebied meer dan waard. Er zijn de afgelopen jaren geslaagde grote en kleine projecten gerealiseerd. Toch worden in de dagelijkse gang van zaken, met de beste bedoelingen, projecten gerealiseerd waar meer uitgehaald had kunnen worden, of die beter recht hadden kunnen doen aan het landschap. Er is soms sprake van conflicterende belangen en wensen vanuit de verschillende functies (zie ook paragraaf 6.2, waarin de opgaven voor de komende jaren zijn beschreven).

Het Overlegorgaan heeft voor de komende 10 jaar als gezamenlijke inhoudelijke ambitie om de kwaliteiten van het Drentsche Aa-gebied te behouden en verder te ontwikkelen. Zodoende is dit BIO-plan samen met alle deelnemende partijen geactualiseerd, zodat iedere partij bij beheer en ontwikkelingsgerichte activiteiten vanuit de eigen rol en positie in het gebied bij kan dragen aan behoud en versterking van de gebiedskwaliteit. Met de publicatie van de Landschapsbiografie van de Drentsche Aa (2015) en de geactualiseerde Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016) is beschreven hoe een integrale landschapsbenadering bijdraagt aan het realiseren van de ambities, dit wordt samen met andere relevante beleidsontwikkelingen beschreven in Hoofdstuk 4.

Advies Visitatiecommissie Nationale Parken

Op 5 november 2021 heeft de Visitatiecommissie Nationale Parken haar advies uitgebracht over het Nationaal Park Drentsche Aa. Deze commissie is per 1 januari 2021 ingesteld vanuit het Nationale Parken Bureau en het Samenwerkingsverband Nationale Parken. De visitatiecommissie adviseert of een bestaand Nationaal Park (of ander bijzonder natuurlandschap) zich ontwikkelt in de richting van de standaard voor de gebiedsaanduiding Nationaal Park 'Nieuwe Stijl' en of en hoe een gebied daaraan kan voldoen. De adviezen van de commissie moeten ertoe bijdragen dat de ontwikkelingen in de Nationale Parken de gewenste kant opgaan en met elkaar vergeleken kunnen worden en dat de uitwisseling van kennis tussen Nationale Parken wordt gestimuleerd. De basis voor de rapportage van de Visitatiecommissie Nationale Parken is voor alle Nationale Parken gelijk. Dit betreft een visitatie gericht op de standaard voor de gebiedsaanduiding Nationaal Park (2018). Hierbij maakt de visitatiecommissie gebruik van de Leidraad Nationale Parken (2021). Daarnaast kan een Nationaal Park specifieke aandachtspunten onder de aandacht van de Visitatiecommissie Nationale Parken brengen. Door het Overlegorgaan Drentsche Aa is met name advies gevraagd over het bestuur en de (werk)organisatie die nodig zijn om de opgaven als nationaal park te realiseren.

In de vergadering van het Overlegorgaan Drentsche Aa d.d. 15 november 2021 is dit advies besproken (zie bijlage 11). Het Overlegorgaan heeft om te beginnen met instemming kennis genomen van de conclusie dat de kwaliteitscriteria uit de Leidraad vrijwel overal worden gehaald (met inachtneming van de door de Commissie geplaatste kanttekeningen, aandachtspunten en aanbevelingen). Ook onderschrijft het Overlegorgaan het algemene advies van de visitatiecommissie: De visitatiecommissie ziet de volgende uitgangspunten voor het bepalen van de toekomstige koers van het park en formuleert die graag in termen van een aansporing die, meer dan we hebben aangetroffen, het bestaansrecht van het Nationaal Park bevestigen:

- Gezond watersysteem: we bouwen radicaal voort op een gezond watersysteem – kwantitatief en kwalitatief ('overal kunnen drinken uit de beek'). Water draagt de naam en de kwaliteit van het gebied en is het fundament – de bloedsomloop – voor alle partijen.
- Samenwerking: gemeenschappelijk perspectief is en blijft het motto, maar dan met iets duidelijker doorwerking. We doen niets dat anderen schaadt, we wentelen de nadelige effecten niet af op de buren in het NP; we ondersteunen elkaars ambities en we bewaken de samenwerking en de afstemming actief (en we dichten de bestuurlijke valkuil: 'everybody's business but nobody's concern').
- Experimenten: we bewonen, bewerken en beheren een bijzonder gebied met een bijzondere status en we gaan die positie en betekenis gebruiken om nieuwe en spraakmakende voorstellen te doen voor projecten, bijvoorbeeld met het oog op het balanceren van landbouw en natuur, van erfgoed en toerisme, van regionale identiteit en nieuwkomers.
- Samenhang: we brengen de lange lijst hele en halve plannen, ambities en andere uitingen bij elkaar tot een eenduidige drieslag van missie, strategie en werkprogramma.

Realiseer zo snel mogelijk een Huis van de Drentsche Aa: een vindbaar, aantrekkelijk adres met voldoende faciliteiten en bemensing, waar het organisatorische en communicatieve hart van het Nationaal Park Drentsche Aa permanent is gehuisvest"

Voor de overige adviezen en antwoorden van de Visitatiecommissie neemt het Overlegorgaan meer tijd om die te bespreken en op een later moment eventueel te besluiten over concrete voorstellen. In het meerjarenactieprogramma is hiervoor een apart actiepunt opgenomen.

Samenwerkingsverbanden/ lidmaatschappen Nationaal Park Drentsche Aa

Samenwerkingsverband Nationale Parken

Nationaal Park Drentsche Aa is lid van de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP): een samenwerkingsverband van de nationale parken in Nederland. Het doel van de stichting is om van de Nationale Parken bijzondere en aantrekkelijke natuurgebieden te maken. In de parken is ruimte voor natuurgerichte recreatie, onderzoek, voorlichting en educatie. Zo kunnen meer mensen beseffen hoe belangrijk de natuur voor Nederland is. Het SNP streeft naar een goed geborgd, kwalitatief hoogwaardig stelsel van Nationale Parken met adequate financiering. Zodat de Nationale Parken in 2030 gebieden zijn met kwalitatief hoogwaardige natuur en landschap en nationale iconen zijn met nationale en/of internationale aantrekkingskracht.

Nationale Parken Bureau

- Daarnaast werkt het Nationaal Park Drentsche Aa samen met het Nationale Parken Bureau. Het Nationale Parken Bureau is als projectorganisatie opgericht in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voor de looptijd van het landelijke Programma Nationale Parken (2017 – 2022). Het bureau inspireert en helpt nationale parken die een hogere kwaliteitsstandaard ambiëren. Dit doen zij in samenwerking met de partners die de Nationale Parken Deal (2016) hebben ondertekend met als inzet:
- De kwaliteiten van Nationale Parken in Nederland te verhogen
- De betrokkenheid van de samenleving bij de natuur te versterken

Een sterke merk- en marktpositie van Nationale Parken in Nederland te bereiken. Een eerste resultaat is de Standaard Nationale Parken Nieuwe Stijl (2018) en de bijbehorende Leidraad (2021). In 2022 vindt een evaluatie plaats van het programma en daarbij zal ook de samenwerking met het SNP worden betrokken.
Het Nationaal Park Drentsche Aa is tot slot ook lid van 'EUROPARC Federation'.

EUROPARC FEDERATION

The EUROPARC Federation is the voice of its members and our members are the voice of Protected Areas across Europe.

Gebiedsfonds
DRENTSCHE AA

Als een van de mogelijke financieringsbronnen maakt het Nationaal Park gebruik van het gebiedsfonds Drentsche Aa. Doel is vanuit de kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa eigen inkomsten te genereren en deze gezamenlijk te bundelen in het Gebiedsfonds. Via de Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa worden deze inkomsten weer in het gebied geïnvesteerd. Diverse participanten dragen aan dit fonds bij en de in het gebied werkzame vrijwilligers en ondernemers fungeren bij publieksactiviteiten als 'ambassadeur' van dit fonds. Het fonds staat ook open voor publieke financiering, bijvoorbeeld als cofinanciering van private investeringen in de gebiedskwaliteit. De Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa legt jaarlijks verantwoording af in het Overlegorgaan op basis van de jaarrekening.

Monitoring

Voor het Overlegorgaan is het van belang goed zicht te hebben op het gebruik van het gebied, evenals op de ontwikkelingen in de diverse sectoren. Monitoring is, juist bij dit park met zijn vele doelstellingen en projecten, van groot belang. Vooral monitoring gericht op aspecten waar door de partners aan de knoppen kan worden gedraaid, levert meerwaarde op.

In de Drentsche Aa wordt iedere vijf jaar een effect monitoringsrapportage opgesteld. Begin 2019 is de derde monitoringsrapportage opgeleverd. De monitoringsrapportage bevat een gedegen toestandbeschrijving per thema en beschrijft de veranderingen over de periode 2007-2017. De rapportage, die ook als interactieve storymap op de website van de Drentsche Aa beschikbaar is, bevat ook een overzicht van knelpunten en uitdagingen voor de toekomst.

Monitoring in brede zin is opgenomen in het meerjarenactieprogramma.

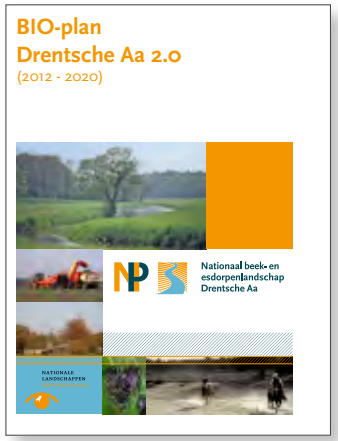
Figuur 5- Monitoringsrapportages Drentsche Aa - Metingen 2007, 2012 en 2017.

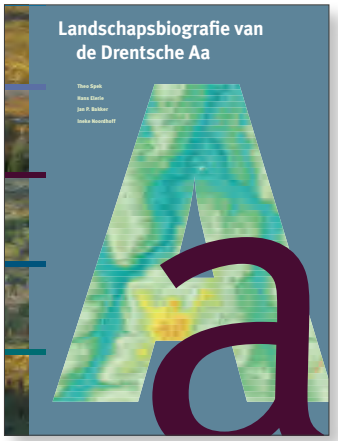
4 (Beleids-)ontwikkelingen

Zoals in de inleiding van dit BIO-plan is aangegeven: dit derde BIO-plan is geheel in lijn met de eerdere BIO-plannen wat betreft de ambitie om gezamenlijk de totale kwaliteit van het Drentsche Aa-gebied als één geheel in stand te houden en te versterken. Sinds het vaststellen van het vorige BIO-plan zijn er wel (beleids-)ontwikkelingen waardoor de Stip op de horizon en het Meerjarenactieprogramma nu andere accenten kent dan het vorige BIO-plan.
In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op de speciale rol van het landschap (paragraaf 4.1). Vervolgens worden andere (beleids-)ontwikkelingen beschreven (paragraaf 4.2). Tot slot wordt een en ander samengevat in het 'model voor de Drentsche Aa' (paragraaf 4.3).

4.1 Landschap als drager

Deze paragraaf is opgebouwd uit passages uit het BIO-plan 2.0 (2013), de Landschapsbiografie Drentsche Aa (2015), de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016), de Inrichtingsvisie beekdalen Drentsche Aa (2017) en de website

Een samenhangend geheel

Het unieke van het Drentsche Aa-gebied is dat vrijwel alle kwaliteiten van het gebied met elkaar samenhangen. Ook zijn functies sterk van elkaar afhankelijk. De natuurwaarden hangen samen met de cultuurhistorische waarden, de cultuurhistorische waarden met de landbouw, de landbouw met het watersysteem, het watersysteem met de natuur, et cetera. De toeristische, recreatieve en woonkwaliteit van het gebied hangen met al deze factoren samen. Zowel op het vlak van archeologische, cultuurhistorische als ecologische waarden scoort dit gebied uitzonderlijk hoog. Het Drentsche Aa-gebied behoort tot de meest karakteristieke en gave onderdelen van het Drentsche esdorpenlandschap en vormt één van de meest gave zandlandschappen van de gehele Noordwest-Europese laagvlakte. De historische gelaagdheid van het landschap is nog in hoge mate compleet en in hoge mate van detail bewaard gebleven. Omdat in het Drentsche Aa-gebied alles met alles samenhangt, en dat – binnen de toegekende functies – de ene kwaliteit niet wordt geoptimaliseerd ten koste van andere kwaliteiten. Vanwege de sterke onderlinge samenhang van vrijwel alle kwaliteiten in het Drentsche Aa-gebied moet altijd een integrale kwaliteitsafweging worden gemaakt, voordat ingrepen in het landschap kunnen worden gedaan. Het gaat om de balans tussen al deze waarden.

De verwevenheid van de thema's komt al naar voren in de naamgeving van het gebied zelf: Drenthe werd in de Middeleeuwen ook wel 'de Olde Lantscap' genoemd. Onderzoek naar de meest oorspronkelijke betekenis van het begrip landschap heeft uitgewezen dat het een rechtshistorische term was met een drieledige betekenis: een stuk land (landstreek, territorium), de gemeenschap (bevolking) en de gebruiken en gewoonten die vanouds bij deze landstreek horen. Deze brede betekenis van het woord sluit goed aan bij de huidige benadering binnen het Drentsche Aa-gebied. Het landschap is niet zozeer als een buiten de mens staand decor of podium, maar veel meer als een sterk met de samenleving en de daar geldende leefstijlen verbonden streek. Het landschap kent hierdoor niet alleen een fysieke en fenomenologische dimensie, maar ook een sociale en mentale dimensie.

Een levend landschap

Zo'n authentiek landschap moet niet in een archief belanden; het is cruciaal dat mensen het landschap gebruiken en beleven. Het landschap is altijd in verandering en zal dat ook altijd blijven. Veranderingen zijn onafwendbaar en noodzakelijk om het gebied levend te houden. Mensen hebben de inrichting van het gebied altijd naar hun hand gezet en zullen dat ook in de toekomst blijven doen. Het Drentsche Aa-gebied moet geen museumlandschap worden. Dus is het van groot belang om te sturen in de wijze van verandering. Het is van groot belang om de ontwikkelingen met zorg te begeleiden op een zodanige wijze, dat sprake is van behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het landschap.

Anno 2021 hanteert het Overlegorgaan als algemeen toekomstbeeld voor het Nationaal Park Drentsche Aa dat het een duurzaam functionerend beek- en esdorpenlandschap zou moeten zijn. Duurzaam heeft hierin de drieledige betekenis van ecologisch vitaal, sociaal aanvaardbaar en economisch (vol)houdbaar. De diverse gebruiksfuncties (natuur, landbouw, recreatie, etc.) dienen zich volgens dit orgaan te ontwikkelen in onderlinge samenhang en in overeenstemming met de structuur van het gebied. Ook de voorstellen en oplossingsrichtingen vanuit het BIO-plan dienen levensvatbaar, op termijn (vol)houdbaar en sociaal aanvaardbaar te zijn.

Landschapsgerichte ontwikkelingsfilosofie

Al in de aanloop naar de oprichting van het voormalige 'Nationaal beek- en esdorpenlandschap' is als een van de uitgangspunten een basisfilosofie ontwikkeld, die erop neer komt dat het behoud van het gebied gebaat is bij een verdere ontwikkeling en niet door het landschap te conserveren: de ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie. In navolging van het Belvedère-beleid (1999-2009) vormde de 'Behoud door ontwikkeling' filosofie in het BIO-plan het raamwerk voor een integrale aanpak van natuur, landschap en cultuurhistorie. In het BIO-plan 2021-2030 blijft het motto 'behoud door ontwikkeling' een centraal onderwerp.

In het vorige BIO-plan is deze 'basisfilosofie' verder uitgewerkt als **'Kwaliteit in ontwerp'.** Het bestaande landschap is in deze filosofie het vertrekpunt voor het nieuwe. Ontwikkelingen zijn toegestaan, ja zelfs gewenst, maar moeten in het verlengde liggen van de ontstaansgeschiedenis en de onderliggende structuren. Natuur en landbouw zijn beide gelijkwaardige dragers van het landschap, waarin ook de landbouw ontwikkelingsperspectief behoud. De kenmerken van het landschap worden zo versterkt in plaats van afgevlakt door een vermenging met oneigenlijke elementen. Overheden zullen het belang van kwaliteit van het landelijk gebied nadrukkelijk moeten uitdragen. Zij moeten opkomen voor de doelen die ze zelf hebben gesteld. Kwaliteitsborging is gewenst door deskundig advies (ruimtelijke ontwerpprocessen), toetsing en monitoring.

Bij deze benadering zijn de bestaande landschappelijke kwaliteiten het vertrekpunt. De Landschapsvisie (2004), Landschapsbiografie (2015), geactualiseerde Landschapsvisie 2.0 (2016) en de Inrichtingsvisie Beekdalen (2017) bieden handelingsperspectieven en leidende principes voor het beheer en de inrichtingsvraagstukken. Ze laten zien hoe nieuwe ontwikkelingen kunnen bijdragen aan een leefbaar en herkenbaar landschap. Een landschap waarin het goed toeven is voor boeren, burgers en buitenlui. Een landschap dat niet op slot wordt gezet maar waarin nieuwe ontwikkelingen een bijdrage leveren aan de toch al fenomenale kwaliteiten. Een landschap dat dankzij eeuwenoude menselijke beïnvloeding is geworden tot wat het nu is. En waarin het, mede door vernieuwende ontwikkelingen, ook in de toekomst prettig werken, wonen en recreëren is met een hoge belevingswaarde. De documenten bieden bouwstenen om dit voor het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa – van brongebieden tot benedenloop – vorm te geven. Op basis van de ervaringen die in de afgelopen jaren zijn opgedaan én op basis van de inzichten die de landschapsbiografie heeft opgeleverd, zijn in de Landschapsbiografie van de Drentsche Aa 11 handvatten geboden voor een succesvol integraal natuur-, landschaps- en erfgoedbeleid:

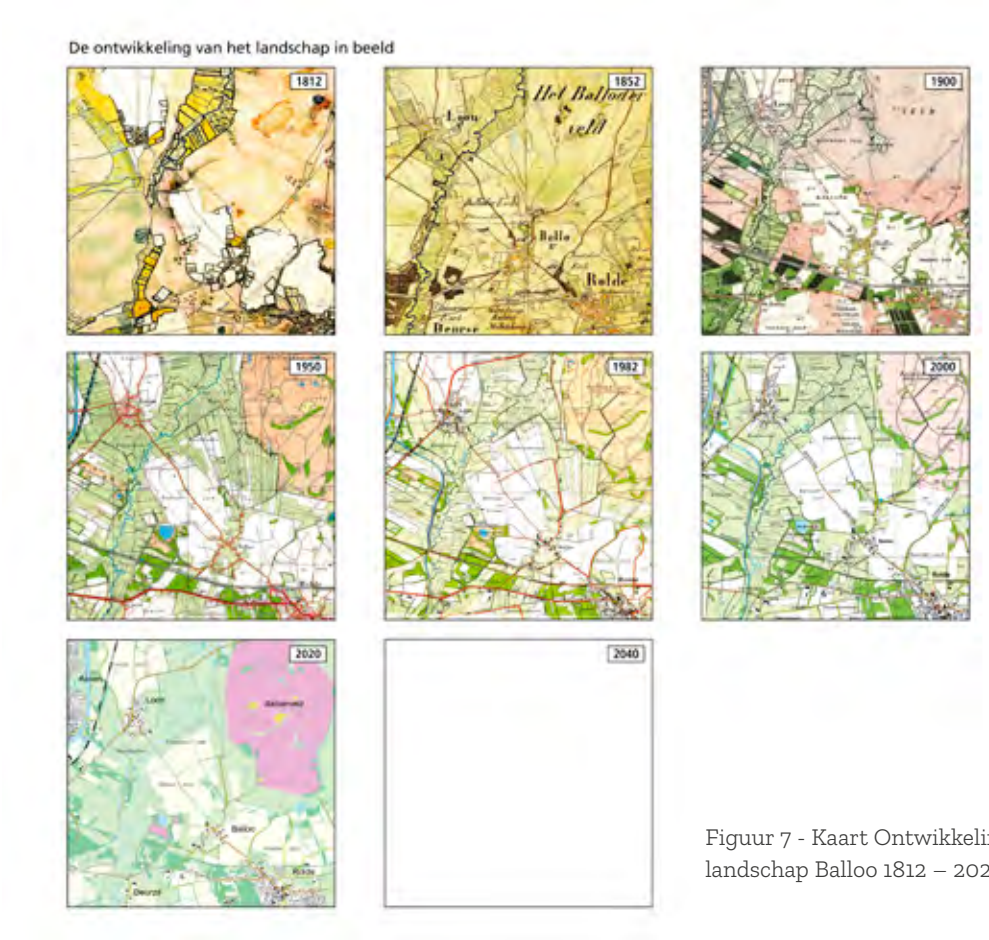
1. Neem de landschapsbiografie als uitgangspunt.
2. Naar een verdergaande integratie van natuurbeheer en erfgoedzorg.
3. Van een objectgerichte monumentenzorg naar een meer integrale landschapszorg.
4. Naar een sterkere vervlechting van deskundigenkennis en lokale ervaringskennis.
5. Versterking van de relatie tussen onderzoek, ontwerp en praktijk.
6. Speciale aanpak voor topgebieden.
7. Naar een goede samenwerking met de landbouw, recreatie en toerisme.
8. De architectuur van gebouwen laten aansluiten bij de identiteit van het Drentsche Aa-gebied.
9. Meer aandacht voor aardkundige processen en aardkundige waarden.
10. Sterkere participatie van bewoners en vrijwilligers in het landschapsbeheer.
11. Een onafhankelijk adviesteam voor de begeleiding van grote ingrepen.

In de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 staan vervolgens 12 'leidende principes' voor toekomstige ontwikkelingen:

1. Een geïntegreerde benadering van het landschap.
2. Het landschap spannender maken.
3. Geen museumlandschap.
4. Beter zichtbaar maken van de (pre) historische gelaagdheid van het landschap.
5. Integrale landschapszorg.
6. Meer aandacht voor aardkundige processen en aardkundige waarden.
7. Meer diffuse grenzen en gradiënten.
8. Verdergaande integratie van natuurbeheer en erfgoedzorg.
9. Actief sturen op kwaliteit bij ruimtelijke veranderingen én locatiekeuze voor initiatieven (toegevoegd ten opzichte van de originele Landschapsvisie Drentsche Aa).
10. Alleen fors ingrijpen op plekken waar al fors is ingegrepen.
11. Terughoudendheid in de aanleg en vorm van voorzieningen.
12. Samenwerking tussen kennis, beleid en uitvoering(praktijk) concreet vormgeven.

Kennis- en kwaliteitsnetwerk Drentsche Aa

1. Aan het laatste handvat, een onafhankelijk adviesteam voor de begeleiding van grote ingrepen, werd in 2016 invulling gegeven. Bij de vaststelling van de landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 werd het belang van kwaliteitsborging in het Drentsche Aa-gebied door alle partijen onderschreven. Kwaliteit wordt allereerst gerealiseerd door binnen de eigen organisatie hier in het ontwerp, aanbesteding en uitvoering aandacht voor te hebben. Hiervoor dient iedere partner zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen. Afgesproken is daarnaast ook de 'collectieve verantwoordelijkheid' te organiseren en dit niet (te) vrijblijvend te laten zijn. Dit heeft geresulteerd in de instelling van een Kennis- en kwaliteitsnetwerk Drentsche Aa.
Deze benadering sluit ook aan bij de nieuwe Omgevingswet, die vraagt om een vroegtijdige participatie van de omgeving.[1] Het doel van het kennis- en kwaliteitsnetwerk is drieledig:

Figuur 7 - Kaart Ontwikkeling van het landschap Balloo 1812 – 2020

1 Voorstel Kennis- en kwaliteitsnetwerk Drentsche Aa – 12 mei 2017.

2. Het levend houden van de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0.
3. Het bevorderen van de kwaliteit van ontwerp in ruimtelijke plannen en projecten ten behoeve van de ruimtelijke omgevingskwaliteit in het Nationaal Park Drentsche Aa.

Het signaleren van ruimtelijke ontwikkelingen waar sprake is van mogelijke aantasting van de ruimtelijke kwaliteit.
Leden van het netwerk kunnen ad-hoc worden ingeschakeld op verzoek van het Overlegorgaan, waarbij afhankelijk van het vraagstuk een aantal deskundigen vanuit het netwerk bij elkaar wordt geroepen. Door deskundigen binnen de organisaties meer met elkaar en met deskundigen daarbuiten te verbinden, wordt het delen van dilemma's en onderlinge uitwisseling en advisering bevorderd. Zij zijn betrokken bij en weten elkaar te vinden rond kwaliteitsvraagstukken in het Drentsche Aa-gebied.

Aan het Kennis- en kwaliteitsnetwerk wordt onder meer invulling gegeven in de vorm van een jaarlijkse Schouw Drentsche Aa. Elk jaar zal er worden ingezoomd op een aantal specifieke onderwerpen, zoals dorpsuitbreidingen, infrastructuur, bebording en bijvoorbeeld verlichting. Bewoners en bezoekers van het Drentsche Aa-gebied worden betrokken om de stand van zaken in beeld te brengen. Uitmondend in de eigenlijke Schouw: een bezoek aan een aantal locaties in het Drentsche Aa-gebied, gekoppeld aan een bijeenkomst met een prikkelende spreker, de presentatie van de bevindingen en mogelijke aanbevelingen voor herstel en verbetering van de situatie.

4.2 Overige (Beleids-)ontwikkelingen

In paragraaf 4.1 zijn de beleidsontwikkelingen sinds het vorige BIO-plan op het gebied van Landschap opgenomen, omdat deze ontwikkelingen een belangrijke richting geven voor de nieuwe Stip op de Horizon voor het Drentsche Aa-gebied. Er zijn meer beleidsontwikkelingen die van belang zijn voor de nieuwe Stip.

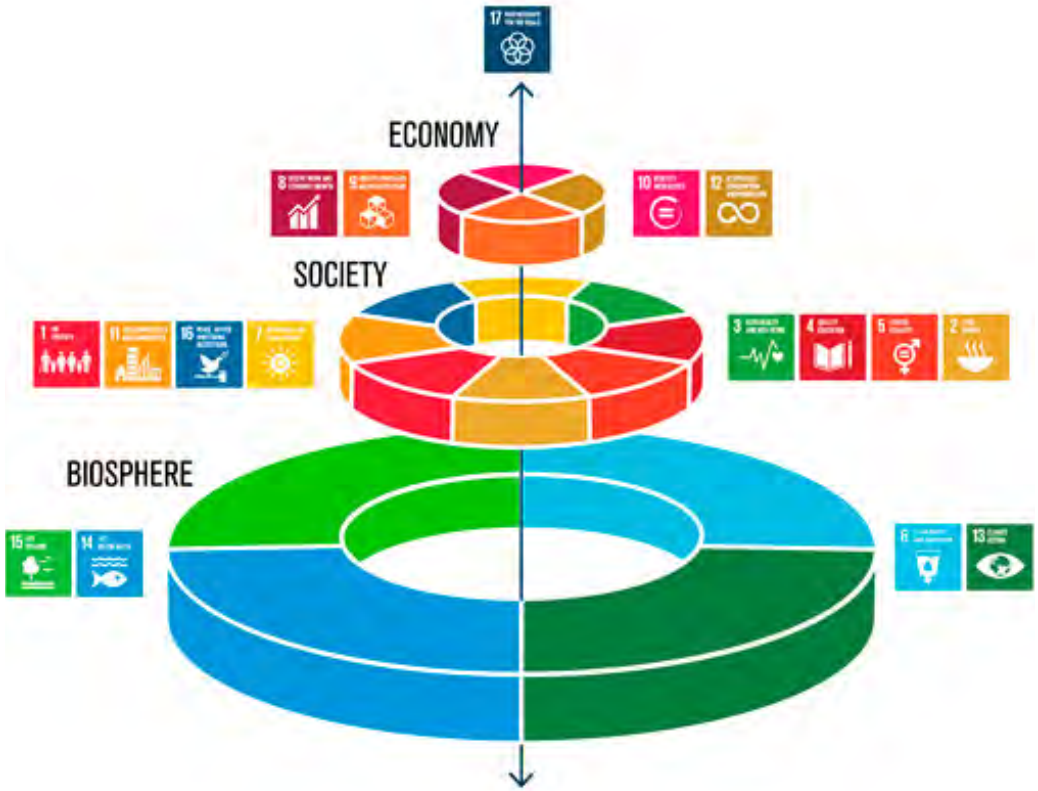
In de bijlage 'Overzicht literatuur en beleidsambities' is een overzicht van de voornaamste literatuur en beleidsambities opgenomen. Hieronder zijn de belangrijkste ontwikkelingen samengevat. In 4.2.1 zijn enkele beleidsontwikkelingen opgenomen, die zijn opgesteld op globaal, Europees en landelijk niveau. In 4.2.2 volgen de thematische beleidsontwikkelingen die op regionaal en lokaal niveau zijn opgesteld.

4.2.1 Ontwikkelingen globaal, Europees en landelijk

Vanuit de Verenigde Naties, de Europese Commissie en het Rijk komen (beleids-) ontwikkelingen die gezien kunnen worden als overkoepelend voor de thematische beleidsontwikkelingen binnen het Nationaal Park Drentsche Aa.

VN Sustainability goals

De 'Sustainability goals' van de VN kunnen op diverse manieren worden gepresenteerd. Hieronder zijn de doelen weergegeven min of meer volgens de lagenbenadering die we ook voor het BIO-plan hanteren: de basisdoelen/randvoorwaarden van een gebied worden bepaald door de draagkracht en capaciteiten van de ondergrond en het ecosysteem.

Figuur 8: UN sustainable development goals

De essentie van bovenstaand figuur is: als we de biosfeer niet op orde hebben, is investeren in maatschappij en economie zinloos.

Green deal EC

De Europese Commissie heeft met de Green deal integrale beleidsambities geformuleerd. De volgende ambities zijn relevant voor het Drentsche Aa-gebied en het BIO-plan 2021-2030:

- In 2030 zal er een CO2-reductie van 40%[2] zijn.
- Er moet meer biologisch voedsel worden verbouwd.
- Het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen moet drastisch omlaag.
- Biodiversiteitsstrategie: beschadigde ecosystemen worden hersteld, de gezondheid van beschermde gebieden wordt verbeterd, vervuiling wordt verminderd en de landbouw wordt biologischer gemaakt.
- Farm to Fork strategie heeft als doel

2 Recent aangescherpt tot 55%.

om een duurzaam voedselsysteem te verwezenlijken. Dit hervormde systeem moet de Europese klimaatvoetafdruk verkleinen en bovendien de volksgezondheid verbeteren. Hiervoor wil de Commissie dat het gebruik van pesticiden de komende tien jaar met 50% afneemt, dat het gebruik van kunstmest met 20% wordt teruggedrongen en dat het gebruik van antibiotica in de landbouw met 50% afneemt. Ook moet 25% van de landbouwgrond op biologische wijze worden gebruikt.

Ook op landelijk niveau zijn er de afgelopen jaren beleidsontwikkelingen, adviezen, programma's en plannen opgesteld, gebaseerd op de lagenbenadering.

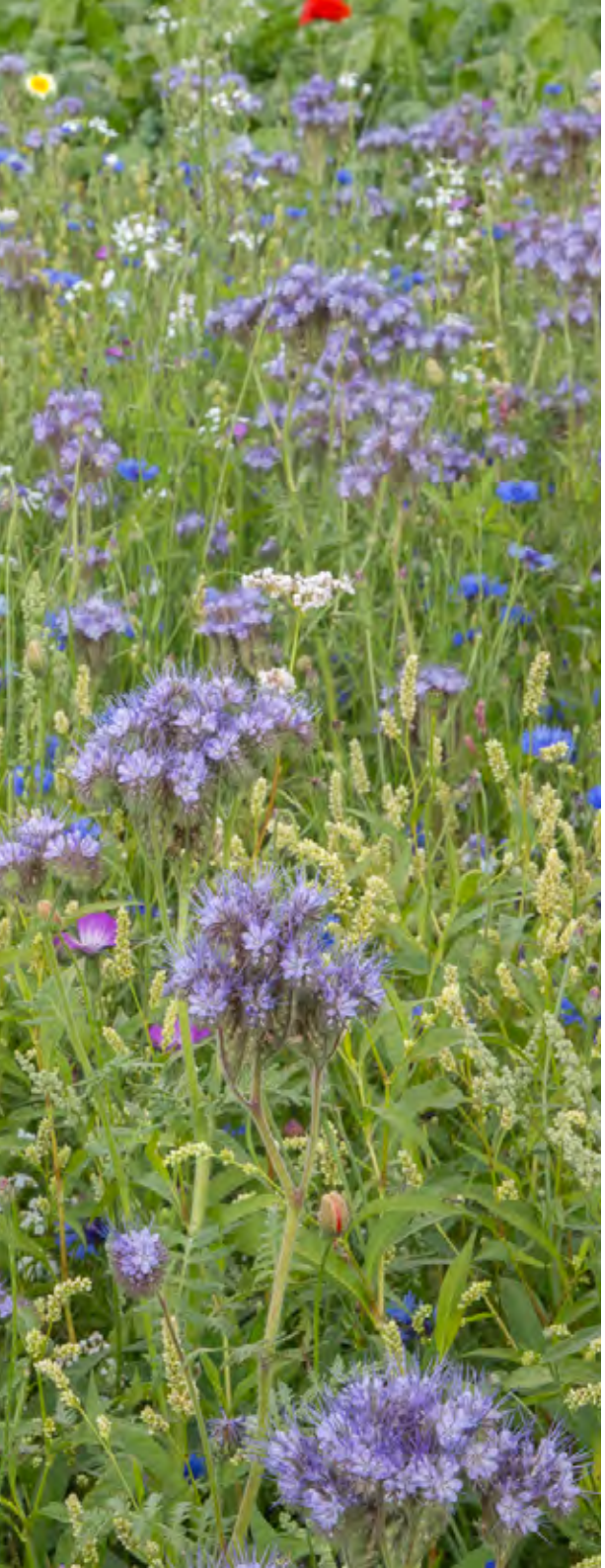
Beleidsontwikkelingen

- In de Nationale Omgevingsvisie': Bij de opgaven voor de komende 30 jaar, denk aan woningbouw, energietransitie, klimaatverandering, omschakeling naar circulaire economie en kringlooplandbouw, wordt altijd rekening gehouden met een gezonde bodem, schoon water, behoud van biodiversiteit en een aantrekkelijke leefomgeving. In het recente Advies van de studiegroep Ruimtelijke inrichting landelijk gebied 'Kiezen en delen', zijn inrichtingsprincipes nader uitgewerkt.
- 'Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden': Natuur is van waarde voor ons allemaal en voor de landbouw in het bijzonder. Het mag niet langer zo zijn dat landbouw en natuur tegenover elkaar staan en dat landbouw de biodiversiteit onder druk zet. Landbouw en natuur horen bij elkaar en die relatie moet sterker, meer organisch worden dan zij nu is. De landbouw heeft een belangrijke sleutel in handen voor verdere verbetering van natuurwaarden in Nederland. Maar dat kan zij alleen waarmaken als het hele systeem en alle deelnemers daarin, van boer tot burger, meewerken. Het moet daarom anders: we moeten van voortdurende verlaging van de kostprijs van producten naar voortdurende verlaging van het verbruik van grondstoffen door een efficiëntere benutting in kringlopen. Die omschakeling is mogelijk. Het vraagt dat wij het huidige systeem veranderen door toe te werken naar kringlooplandbouw als de ecologisch en economisch vitale, gangbare productiewijze. Die productiewijze dient gebaseerd te zijn op de economische kracht van samenwerking tussen partijen in de agrosector en op steun en vertrouwen van maatschappelijke organisaties. Voedselveiligheid blijft natuurlijk voorop staan.
- Nationaal Park Nieuwe stijl: De nationale parken in Nederland, overheden en partners hebben 12 ambities met elkaar afgesproken in 2018. De nationale parken moeten meer zijn dan de natuurterreinen die nu als nationaal park zijn aangewezen; het zijn grotere samenhangende gebieden waarbinnen natuurkernen liggen en waarmee bewoners, maatschappelijke instellingen en ondernemers zich verbonden voelen. Op 16 maart 2021 werd de Leidraad Nationale Parken Nieuwe Stijl gepubliceerd. Het is een handreiking bij 'De standaard voor de gebiedsaanduiding nationaal park'. Het doel van de Leidraad is het bieden van ondersteuning op zowel inhoudelijk als procesmatig vlak aan (aspirant-) nationale parken bij het gebruiken en toepassen van de Standaard in hun gebied.
- Kaderrichtlijn Water: Het doel van de KRW (Kaderrichtlijn Water) is dat uiterlijk in 2027 al het water in Europa schoon en gezond is. De richtlijn geldt voor al het (grond-)water, gaat over alle aspecten van waterkwaliteit en vraagt om een aanpak per stroomgebied.

Adviezen

- 'De Bodem bereikt': De vitaliteit van de Nederlandse landbouw-, bos- en natuurbodems (rurale bodems) staat onder druk. Ondanks (inter)nationaal beleid en richtlijnen is er sprake van verzuring, vermesting, verdroging, verdichting en verhoogde kwetsbaarheid van de bodems. Het bodemgebruik dient geen afbreuk te doen aan de bodemvitaliteit maar deze te versterken. Het houdt ook in dat bodems niet geschikt moeten worden gemaakt voor alle denkbare activiteiten en functies: functies volgen bodem. Uitwerking van dit principe moet primair plaatsvinden door de provincies, door het maken van ruimtelijke keuzes en met behulp van gebiedsgerichte processen.
- Het College van Rijksadviseurs pleit voor een nieuwe deal tussen boer en de maatschappij. We moeten toe naar een landschapsinclusieve landbouw, waarin boeren een eerlijk inkomen ontvangen voor het produceren van gezond voedsel en een aantrekkelijk, toegankelijk, biodivers landschap en waarbij het zorgen voor schoon water, schone lucht en een vitale bodem vanzelfsprekend zijn.
- De bossenstrategie: Om met nieuw bos en meer bomen de kwaliteit van het landschap te versterken, adviseren de Rijksadviseurs om goed aan te sluiten bij de karakteristieken van de verschillende landschapstypen. Het Nederlandse landschap kent een grote diversiteit. Bij elk landschapstype horen

ruimtelijke principes, streekeigen landschapselementen en specifieke boomsoorten.

- Niet alles kan overal: Eindadvies over structurele aanpak op lange termijn Adviescollege Stikstofproblematiek. Waaronder het programma Nationale Natuurdoelstellingen: Dit nationale programma en het gebiedsspecifieke maatwerk van provincies moeten gezamenlijk de maatregelen waarborgen, waarmee de stikstofemissies in 2030 met 50% zijn teruggebracht ten opzichte van 2019. Het waarborgen van het herstel van de natuurgebieden voor 2050 vereist dat de condities daarvoor in 2040 zijn gerealiseerd. De karakteristieken van de Natura 2000-gebieden zijn onderling verschillend en ook de omvang van de stikstofdepositie is lokaal verschillend. Daarom is gebiedsspecifiek maatwerk nodig. Het realiseren van deze doelstelling vraagt om een forse inspanning van alle sectoren en ook zijn forse investeringen nodig, evenals vastberadenheid, koersvastheid en volharding om het doel te bereiken.

Programma's en plannen

- 'Deltaplan Biodiversiteit': Biodiversiteit in Nederland herstelt zich niet vanzelf. Het vraagt om een systeemverandering.
- Deltaprogramma Zoetwater: Het aanbod van zoetwater is niet altijd toereikend voor de vraag. De 'deltascenario's' laten zien dat in de toekomst vaker watertekorten kunnen optreden door klimaatverandering, verzilting en sociaaleconomische ontwikkelingen. Met de 'deltabeslissing Zoetwater' is de basis gelegd om de zoetwateropgave gezamenlijk op te pakken. Kern daarvan is inzicht geven in de waterbeschikbaarheid. Dit maakt de risico's op zoetwatertekorten transparant. Ook vinden stapsgewijze investeringen plaats om de aanvoer van zoetwater robuuster te maken en het gebruik zuiniger.
- Deltaplan Ruimtelijke adaptatie: In het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie staan alle projecten en maatregelen die ervoor gaan zorgen dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Het plan is ingevuld voor de komende zes jaar en voor de zes jaar daarna op hoofdlijnen. Het biedt ook een doorkijk tot 2050.

4.2.2 Ontwikkelingen per thema op regionaal en Drentsche Aa niveau

Water en drinkwater, inclusief klimaatadaptatie

Diverse provinciale (beleids-)documenten en het Waterbeheerprogramma 2022-2027 van Waterschap Hunze en Aa's omschrijven ambities om te komen tot een duurzaam en robuust (grond-)watersysteem en bodemgebruik, waarbij de lagenbenadering en de draagkracht van de bodem als basis dient. In de bijlage 'Overzicht literatuur en beleidsambities' zijn deze documenten en ambities beschreven.
Het waterschap werkt specifiek voor het Drentsche Aa-gebied aan nieuw beleid voor grondwateronttrekkingen, in nauw overleg met de betrokkenen in het gebied. De beleidsregels worden in 2022 verwacht. De drie droge zomers van 2018, 2019 en 2020 zijn hiervoor de aanleiding.

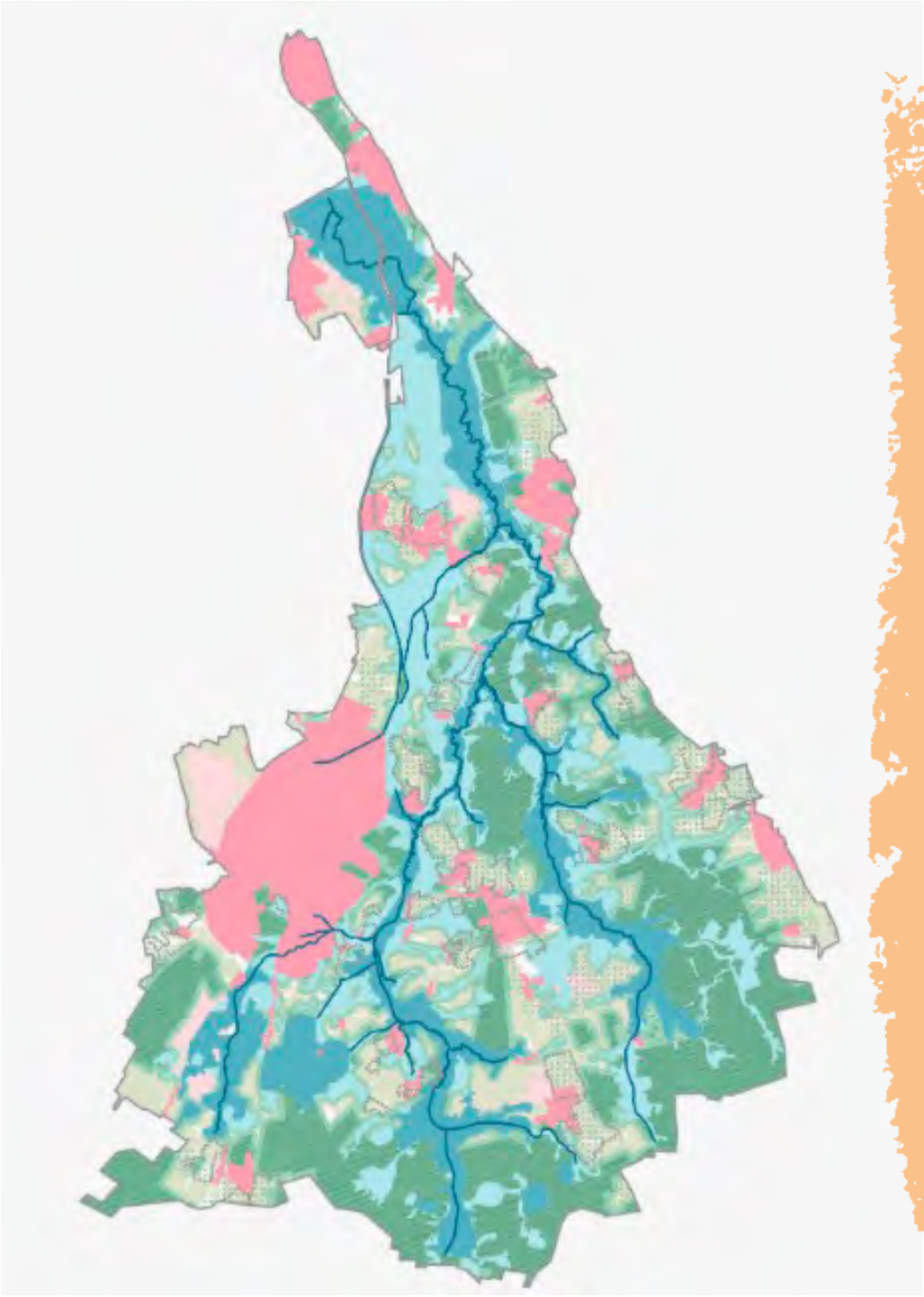
- Daarnaast is begin 2021 tijdens enkele werksessies in het kader van het NOVI en het daaruit voortvloeiende project 'Omgevingsagenda Noord, Werkplaats Landelijk gebied en klimaat, deelgebied Drentsche Aa' in beeld gebracht wat het betekent om het stroomgebied van

de Drentsche Aa in 2050 zo te hebben ingericht, dat het zijn grote kwaliteiten behoudt en de effecten van klimaatverandering het hoofd kan bieden. In dit project is uitgegaan van het landschap en de fysieke kansen en beperkingen van de bodem en het (grond-) watersysteem. In de werksessies zijn de volgende zaken achtereenvolgens aan bod geweest:

- Een kenschets van het stroomgebied en de wateropgave.
- Principes voor klimaatadaptiviteit en thema's.
- Condities en landgebruik.

De werkplaatssessies waren niet vrijblijvend, maar een bestuurlijke opdracht van Hans Kuipers (Gedeputeerde provincie Drenthe), Luzette Kroon (Dijkgraaf Wetterskip Fryslân), Vincent van der Werff, (BZK, Directeur uitvoering Nationale Omgevingsvisie) en Sander Band (LNV), Het verslag is opgenomen als bijlage 6 Verslag Werkplaats Klimaatadaptatie Drentsche Aa, H+N+S mei 2021).

Figuur 9 - Conditiekaart Klimaatadaptief stroomgebied Drentsche Aa

"Werkplaats Drentsche Aa + Hoge Zandgronden is één van de drie gebieden die in Omgevingsagenda Noord is genoemd om lange termijn doelen te schetsen en waar actie ondernomen dient te worden genomen op urgente onderwerpen om de samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partijen te verbeteren. De acties krijgen integraal en gebiedsgericht vorm en borduren voort op bestaande samenwerkingen, programma's en projecten die al lopen. Via zogenoemde 'werkplaatsen' krijgen deze acties vorm. De werkplaatsen zijn een scrum-achtige werkvorm waar acties worden gesmeed en direct ook al worden geactiveerd en uitgevoerd. In de werkplaatsen mag het schuren en schitteren. Eén van de werkplaatsen richt zich prioritair op het wrijvingsvlak tussen klimaatadaptatie, grondgebruik en het landelijk gebied. Dat is voor 3 gebieden gedaan (de Drentsche Aa + Hoge Zandgronden, de Friese Veenweide en de Kustzone) en gestart is met het stroomgebied van de Drentsche Aa. Het watersysteem is immers een belangrijke factor bij het klimaatadaptief maken van dit unieke stroomgebied."

Bron: uitnodiging 'Werkplaats Drentsche Aa en hoge zandgronden

Speciale beleidsambitie is geformuleerd voor de drinkwaterwinning in het Uitvoeringsprogramma Drentsche Aa: 95% minder overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen en biociden in 2023 ten opzichte van beginsituatie in 2012 (Gebiedsdossier oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa, 2013) bij het innamepunt. Concreet betekent dit maximaal één individuele overschrijding en geen som overschrijdingen bij het innamepunt (zie bijlage 'Overzicht Literatuur en beleidsambities').

Bodem

De provincie Drenthe streeft naar een vitaal bodemsysteem als basis voor een gezonde Drentse samenleving. De bodem en ondergrond van Drenthe zijn uniek. Door natuurlijke processen van vele miljoenen jaren en het menselijke gebruik van de bodem is het hedendaagse Drentse landschap gevormd. Generaties lang worden de bodem en ondergrond benut voor vele doeleinden. Wij willen dat de bodem en de ondergrond t.b.v. maatschappelijke opgaven op een duurzame wijze worden gebruikt en beheerd, waarbij maatschappelijk gebruik in balans is met de draagkracht van het natuurlijk systeem, en er geen onherstelbare schade aan bodem en ondergrond optreedt.
De kwaliteiten/eigenschappen van de bodem blijven daardoor ook voor toekomstige generaties behouden, waarbij ook de bodemkarakteristieken die bijdragen aan de beleving van het Drentse landschap blijvend worden beleefd en benut. (Bron: Concept Strategie Bodem & Ondergrond, Provincie Drenthe, juni 2021.)
De Provincie Groningen gaat, zoals onder meer opgenomen in het 'Meerjarenprogramma Ondergrond en bodem 2020-2025', zie bijlage 'Overzicht literatuur en beleid', voor een duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond. Binnen de visie gaat het om het borgen van veiligheid van mens en milieu én het duurzaam benutten en beschermen van de bodem, het grondwater, de ondiepe en de diepe ondergrond. Bij functietoekenning wordt rekening gehouden met de eigenschappen en het natuurlijk functioneren van het bodem-watersysteem. Er wordt optimaal gebruik gemaakt van de diensten die het bodem-watersysteem kan leveren (productievermogen, regulerend vermogen, dragend vermogen). De processen die deze diensten mogelijk maken, worden niet verstoord. Dat wil zeggen dat kringlopen van water, voedingsstoffen en energie in stand worden gehouden.

Natuur

Het natuurbeleid is de verantwoordelijkheid van de Provincie Drenthe en is verwoord in de Omgevingsvisie en in de (geactualiseerde) Natuurvisie. De uitvoering van de opgaven loopt via het Programma Natuurlijk Platteland. Vanuit het landelijke Programma Natuur komt extra geld beschikbaar voor deze opgaven in het Drentsche Aa-gebied. Het behouden en versterken van biodiversiteit is van internationaal, nationaal en provinciaal belang en werkt door in meerdere beleidsvelden. De status van Natura2000 voor de Drentsche Aa, Elperstroom en Drouwenerzand brengt een bijzondere opgave met zich mee.
De provincie zet zich in om leefgebieden te verbeteren, in overeenstemming met de afspraken in het Natuurpact, vooral voor soorten waarvoor Drenthe een belangrijk leefgebied is. Daarmee zijn de akkervogels voor Drenthe van groter belang dan de weidevogels. Het vlechtwerk van droge en

natte landschapselementen (groenblauwe dooradering) van agrarische gebieden is van provinciaal belang voor de instandhouding van een basiskwaliteit voor de biodiversiteit. Groenblauwe dooradering zijn landschapselementen, zoals (droge) ruigten, struwelen, bomenrijen en singels, sloten en poelen. Binnen deze basiskwaliteit horen goede leefgebieden voor boerenlandvogels en –vlinders.

De boswachterij Gieten-Borger behoudt de functie van houtproductie in de vorm van geïntegreerd bosbeheer. De cultuurhistorische waarde van de bosbouw in Drenthe wordt uitgedragen (zie 'Drentsche Aa bij de tijd' in bijlage Overzicht literatuur en beleidsambities). Voor het 'Hart van Drenthe' is ingezet op het ontwikkelen van een natuurlijk boslandschap.

- Recent is het 'Koersdocument aanpak stikstof' vastgesteld door de Provincie Drenthe. In het document wordt de specifieke opgave voor Drenthe, met enkele zeer gevoelige Natura2000-gebieden, beschreven. De aanpak zal de komende jaren rusten op drie pijlers:
- Verminderen van de stikstofdepositie
- Versterken natuur

Creëren van ontwikkelperspectief

Per sector, waaronder landbouw, mobiliteit, industrie en bouwen, worden verschillende mogelijke maatregelen benoemd om tot een vermindering van de stikstof depositie te komen.

Belangrijke bron van informatie is de analyse van de vegetatieontwikkeling van de afgelopen 35 jaar. Deze analyse heeft als doel om een noodzakelijke vervolgstap in het herstel van biodiversiteit in beekdallandschappen te kunnen zetten, door te achterhalen op welke plekken de biodiversiteit toeneemt en op welke plekken niet. Vervolgens wordt nagegaan welke factoren op welke plekken bepalend zijn voor beekdal gebonden soorten die achterblijven

in herstel. De resultaten van de analyse leveren nieuwe inzichten en maatregelen op om herstel van biodiversiteit daadwerkelijk op grotere schaal te kunnen bereiken binnen het Natura 2000-gebied van de Drentsche Aa.

- De Provincie Groningen koestert de karakteristieke natuur en versterkt deze waar nodig, met oog voor de omgeving, zie Natuurvisie Provincie Groningen in bijlage 'Overzicht literatuur en beleid', Met ons natuurbeleid zetten wij ons in voor internationale doelen voor biodiversiteit. Er wordt gewerkt aan een toekomstbestendige, robuuste, schone, gevarieerde en tegelijkertijd beleefbare natuur. Dat gebeurt langs verschillende wegen en met allerlei activiteiten. De belangrijkste zijn:
- realiseren van het natuurnetwerk in onze provincie;
- zorgen voor een goede uitwisseling van soorten binnen en buiten onze provincie;
- beleid maken voor weide- en akkervogels;
- versterken van de groenblauwe dooradering van het landelijk gebied;
- beschermen van soorten;
- zorgen voor een goede milieukwaliteit en een goed beheer van onze natuurgebieden.

Landbouw

Het Programma Toekomstgerichte Landbouw Drenthe staat voor: innoveren, moderniseren en verduurzamen. Het gaat om de balans tussen geld verdienen (Profit), een gezonde leefomgeving (Planet) en in goede relatie met ondernemers en inwoners van Drenthe (People). De provincie Drenthe zet o.a. in op het sluiten van kringlopen op bedrijfs- en regionaal niveau en het ontwikkelen van meer toegevoegde waarde in de keten. Het programma vergt geen nieuw beleid, maar realisatie in het veld, op het erf en in het bedrijf.
Samen met de Drentse partners in het landelijke gebied is de ontwikkelrichting van de landbouw onder meer omschreven in het Groen Manifest Drenthe en de Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit. Specifiek voor het Nationaal Park Drentsche Aa is het deelproject Transitie Landbouw (2021 – 2023) gestart, waarbij een koppeling is gemaakt met de uitvoering van de Agenda BBB:

- Gezamenlijk doel:
  - Ontwikkelingsruimte voor een robuuste en duurzame landbouw, hoge biodiversiteit, een goed functionerend NNN en leefomgevingskwaliteit in een vitaal platteland.
  - In 2027 is het NNN afgerond.
- Uitgangspunten voor de Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit:
  - Economisch rendabele en duurzame landbouw.
  - Kringlopen worden zoveel mogelijk gesloten.
  - Verlies van biodiversiteit en landschapskwaliteit wordt omgebogen naar herstel en verbetering.
- Ambitie voor landbouw:
  - In 2030 behoren rendabele Drentse veehouderij- en akkerbouwbedrijven tot de koplopers in Nederland wat betreft kringlooplandbouw én het leveren van een bijdrage aan herstel en verbetering van de biodiversiteit en landschapskwaliteit.

Ook de provincie Groningen kiest ervoor samen met ondernemers het pad van de transitie op te gaan, het te verkennen en waar nodig hobbels onderweg te slechten. Met als wenkend perspectief: een natuurinclusieve kringlooplandbouw in Groningen in 2030 Randvoorwaarde om hierin succesvol te zijn, is een goed inkomen voor boeren. Zowel tijdens als na de transitie. Alleen dan kan men spreken over een economisch sterke landbouw. Eén die de natuurlijke processen optimaal benut, die de kringlopen sluit, die de biodiversiteit verbetert en die in balans is met haar omgeving.
(Bron: Programma duurzame landbouw, Provincie Groningen, bijlage 'Overzicht literatuur en beleid').

Energie

De RES 1.0 regio Drenthe is vastgesteld (juni 2021) door de 12 Drentse gemeenteraden, Provinciale Staten en de algemeen besturen van de 4 waterschappen die in Drenthe werkzaam zijn. Onderstaande kaders zijn overgenomen uit de RES 1.0.

Ambitie RES Drenthe

Als Drentse samenleving willen we een duurzame bijdrage leveren aan het goed wonen, werken en recreëren in de regio. In 2050 willen we energieneutraal zijn en geen aardgas meer gebruiken. Al vóór het Klimaatakkoord formuleerden de Drentse overheden ambities om de CO2-uitstoot terug te dringen. Met onze ambities geven we invulling aan duurzame opwek van elektriciteit en het verduurzamen van warmtebronnen. Bovendien zetten we in Drenthe maximaal in op energiebesparing onder het motto "wat je niet gebruikt, hoef je niet op te wekken". Onze ambities sluiten aan bij de afspraken in het Klimaatakkoord en zijn vertaald en komen samen in deze Regionale Energiestrategie (RES). In het Klimaatakkoord is afgesproken dat we in Nederland de CO2-uitstoot sterk gaan verminderen; in 2030 met bijna de helft ten opzichte van 1990. Met de RES leveren 30 regio's een bijdrage aan de doelstelling van grootschalige opwek van hernieuwbare elektriciteit door zonne- en windenergie op land. De RES-regio Drenthe is één van de regio's. In hun RES geven de regio's tevens aan wat de betekenis van hun bijdrage is voor de energie-infrastructuur. Verder levert elke regio, als onderdeel van de RES, een Regionale Structuur Warmte (RSW) op, waarin regionale afstemming plaatsvindt over warmtevraag en het duurzame warmteaanbod

RES 1.0 een begin

Om tot de RES 1.0 van de RES-regio Drenthe te komen, hebben we in de regio Drenthe veel activiteiten opgepakt en uitgevoerd. Mede vanwege de grote omvang van het takenpakket staan sommige activiteiten qua uitvoering gepland in de tweede helft van dit jaar. Het was simpelweg niet realistisch om alle activiteiten binnen de beschikbare tijd uit te voeren. De corona-crisis speelde daarbij ook parten. Gelukkig is de RES 1.0 een begin en niet het eindstation. We gaan door richting de RES 2.0, pakken meerdere activiteiten op en werken zaken zoals gezondheid, werkgelegenheid en circulariteit verder uit.

Eén regio

We zijn trots op de manier waarop we op regionaal niveau gelijkwaardig samenwerken. Hierbij gaan we uit van onze eigen, lokale kracht.
Alle partijen in de RES-regio Drenthe verklaarden als één regio een bijdrage te willen leveren aan het realiseren van de afspraken in het Klimaatakkoord. Voor het opstellen en uitvoeren van de RES-regio Drenthe is dan ook een intensieve samenwerkingsstructuur opgezet tussen de Drentse overheden, netbeheerders, maatschappelijke partijen en jongeren. Door als regio samen te werken, dragen we zorg voor een zorgvuldig proces. We leren van elkaar, zoeken naar gezamenlijke uitgangspunten en trekken samen op om regionale belangen te behartigen

Daarbij dient rekening te worden gehouden met allerlei aspecten. In de RES-regio Drenthe worden daarom de volgende principes gehanteerd:

- Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik.
- Combineren van opgaven (natuur/biodiversiteit, water, landbouw, recreatie, dorps- en stadsontwikkelingen, herstructurering bedrijventerreinen).
- Vraag en aanbod dicht bij elkaar.
- Aansluiten bij gebied-specifieke kenmerken.

Onderstaand is een overzicht opgenomen van de stand van zaken van de locatiekeuzes voor nieuwe zon-op-landprojecten en windturbines tot 2030. Dit is aanvullend op wat is gerealiseerd, in procedure is of waarover besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Gemeente	Aanvullend op wat is gerealiseerd, in procedure is of waarover besluitvorming heeft plaatsgevonden:
Aa en Hunze	De gemeente heeft recent een beleidskader zonne-energie vastgesteld. Dit kader biedt onder strikte voorwaarden van schaal, landschappelijke inpassingen, draagvlak en eigenaarschap de ruimte om zonnevelden aan initiatiefnemers te vergunnen. Er zijn gebieden uitgesloten; geen gebieden aangewezen. Aa en Hunze prognosticeert het maatschappelijk initiatief op 0,06 TWh
Assen	De gemeente heeft de locaties voor zonneparken vastgesteld in haar beleid 'Zonneparken in Assen'. Hierin staan 9 locaties gebaseerd op trede 2 en 3 van de zonneladder (0,1 TWh). Er wordt een integrale verkenning uitgevoerd naar de toekomstige inpassing van de energieopgave in combinatie met de klimaatopgave en landschappelijke opgaven. Hierbij wordt gekeken naar zowel zonne- als windenergie, mogelijk al voor 2030. De uitkomsten van de verkenning worden meegenomen in de RES 2.0
Tynaarlo	De gemeente zoekt tot 2030 ruimte voor 0,071 TWh zon of wind. De gemeente maakt haar afweging na het doorlopen van een zorgvuldig (participatie)proces, integraal met andere ruimtelijke vraagstukken en legt deze vast in haar Omgevingsvisie. Naar verwachting wordt deze Omgevingsvisie begin 2022 ter besluitvorming aan de gemeenteraad aangeboden

Figuur 10 – Landschap met energie (zonnepark Tynaarlo).

De Provincie Drenthe heeft in 2021 de hoeveelheid zon op land gemaximeerd. Dit betekent dat de komende 10 jaar niet meer grote zonneparken dan genoemd in de RES zijn toegestaan. Daarmee is de verwachting dat het Drentsche Aa-gebied hooguit te maken krijgt met zon op dak en kleinschalige ontwikkelingen.
Zowel gemeente Aa en Hunze en Tynaarlo hebben inmiddels kleinschalige windturbines (maximaal 15 meter as hoogte) in het buitengebied toegestaan voor met name EAZ-windmolens bij agrarische bedrijven.
In het document 'Drentsche Aa, landschap met energie' wordt antwoord gegeven op de vraag welke bijdrage aan de energietransitie verwacht kan worden vanuit het Nationaal Park Drentsche Aa.

1. Het Nationaal Park Drentsche Aa levert een bovengemiddelde bijdrage op het gebied van klimaatbestendigheid, uitwerking van de Kaderrichtlijn Water en het vastleggen van CO2 door een toename van biomassa in natuurgebieden. Aangezien nog zeker niet alle projecten gerealiseerd zijn, zal die bijdrage alleen maar verder toenemen.
2. De geschatte potentie voor extra koolstofvastlegging in de nog niet ingerichte natuur binnen het Nationaal Park Drentsche Aa bedraagt het equivalent van 0,09 Mton CO2. Dat komt neer op bijna 40% van de CO2-uitstoot als gevolg van het huidige energieverbruik in het Drentsche Aa-gebied.
3. Er is een beperkte potentie voor het opwekken van energie met duurzaam geoogste biomassa uit de natuur van het nationaal park.
4. Als er één gebied in het Nationaal Park Drentsche Aa is dat zich leent voor een (gedeeltelijke) inrichting als energielandschap dan is dat rond Vriezerbrug. Daarbij kan worden aangesloten op enkele in ontwikkeling zijnde grootschalige energielandschappen in gebieden direct grenzend aan het Nationaal Park.
5. Voorbeelden elders tonen aan dat projecten gericht op het streven om woonkernen energieneutraal te krijgen ook voor het Nationaal Park Drentsche Aa kansen biedt. Binnen het studiegebied zijn in eerste instantie Anloo en Tynaarlo het meest kansrijk bevonden, omdat hier sprake is van bestaande energie-initiatieven waarbij kan worden aangesloten. In Glimmen is een kleinschalig zonnepark ontwikkeld.
6. Er is nog veel winst te behalen met zonnepanelen op (zeer) geschikte daken binnen het Nationaal Park Drentsche Aa. Het maximaal benutten van grote oppervlaktes, zoals bedrijfsgebouwen, moderne agrarische schuren en de loodsen op het defensieterrein tussen Zeegse en Oudemolen kan een belangrijke bijdrage leveren. Ook de verplichte vervanging van asbestdaken biedt, gezien verschillende aantrekkelijke regelingen en initiatieven kansen voor (versnelde) plaatsing van zonnepanelen op (agrarische) daken.
7. Binnen het Nationaal Park Drentsche Aa zijn verschillende waterplassen met relatief weinig natuurwaarde die geschikt zouden kunnen zijn voor drijvende zonneparken. De zandwinplas van Roelofs is als eerste project gerealiseerd en levert 22 MW aan elektriciteit. Andere locaties in het gekozen studiegebied die een vergelijkbare potentie hebben, zijn:
   - Zandwinplas bij Westlaren
   - Spaarbekken van het Waterbedrijf Groningen bij Eelde. Onderzoek naar de effecten op natuur (inclusief nabijgelegen N2000-gebieden) is daarbij wel noodzakelijk.

8. Parkeren onder zonnepanelen en aanleg van oplaadpunten, met name bij toegangspoorten als Wedbroeken, leveren een beperkte bijdrage aan de energietransitie, maar communiceren wel de duurzaamheid van het nationaal park.
9. Kleine windmolens (EAZ-molens) met een ashoogte van 15 meter zijn mogelijk inpasbaar in de meer open gebieden binnen het Nationaal Park (veldontginningen) en kunnen een bijdrage leveren aan het zelfvoorzienend krijgen van agrarische bedrijven en/of woonkernen. Deze zijn inmiddels door de gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo toegestaan, onder voorwaarden.
10. Interessant om verder te verkennen zijn:
    - RWZI-Noorderzijlvest als energiecentrale
    - Oude NAM-putten voor warmte-koudeopslag
    - Inzet van bodemenergie voor de warmtevoorziening (Geothermie)

Specifiek voor het Nationaal Park Drentsche Aa is het deelproject Energietransitie en Participatie (2021 – 2023) gestart. Het project richt zich primair op het gebied van de energietransitie voor en door de lokale samenleving, met landschap en erfgoed als belangrijkste uitgangspunten. Met inspiratie door de kennis en ervaringen uit het project 'Cultuurhistorie geeft Energie' en het "Werkboek erfgoed in de energietransitie". Daarnaast worden de uitkomsten/mogelijkheden afgestemd met de principes van de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016). De gemeente Groningen werkt aan beleid en afwegingskaders voor de aanleg van zonneparken. In dit ontwerp beleidskader worden grote delen van het Nationaal Park uitgesloten voor zonneparken. Tegelijkertijd ziet de gemeente nog wel ruimte om op kleine schaal lokale initiatieven mogelijk te maken, mits hier een plus ontstaat op ecologie, ingepast in het landschap en met voldoende draagvlak. In de zienswijze van het Overlegorgaan op de Ontwerp-beleidskaders benadrukt het Overlegorgaan de landschappelijke kwaliteiten van het Drentsche Aa-gebied en roept op tot intensieve samenwerking om tot een optimale oplossingen te komen voor zonneparken in het Nationaal Park.

Educatie, communicatie en marketing

De Leidraad Nationale Parken Nieuwe Stijl (2021) gaat in op wat communicatie en educatie is, welke vormen van communicatie en educatie wordt onderscheiden, en hoe we als nationaal park onze merkidentiteit toepassen in een educatie- en communicatiestrategie en communicatieplan. Nationaal Park Drentsche Aa is verbonden aan het overkoepelende merk Nationale Parken Nieuwe Stijl en het merk Drenthe. In 2019 werd de 'Merkgids Drentsche Aa' gepubliceerd waarin het nationaal park haar eigen merkidentiteit verder heeft uitgewerkt. Daarin worden voorbeelden en praktische handvatten gegeven om het merk echt als kompas te gebruiken. Nationaal Park Drentsche Aa heeft een eigen belofte, gebaseerd op wat er specifiek te vinden is en omschrijft de verwachting die we bij onze bezoekers wekken: *'De tijdloze ervaring van een eeuwenlang door mens & beek gevormd afwisselend landschap'*. Het huidige Communicatieplan Drentsche Aa is in 2016 vastgesteld door het Overlegorgaan en zal worden geactualiseerd. Het roept iedereen op die bijdraagt aan het behoud en ontwikkeling van de unieke kwaliteiten van dit bijzondere gebied om deze samenhang en samenwerking ook te communiceren, zowel in- als extern. Betrokkenheid en participatie

Het OER-gevoel van Nationaal Park Drentsche Aa

Het Drentsche Aa-gebied is een uitzonderlijk gaaf gebleven stroomgebied waarin vele beken kronkelend hun weg zoeken door het boerenlandschap. Al duizenden jaren zijn mens en natuur hier onlosmakelijk met elkaar verbonden. Onder invloed van het vrij stromende water ontstond een beekdal dat gonst van het leven. Uniek in kwaliteit en vol cultuurhistorie.

Vanaf de brongebieden word je stroomafwaarts telkens weer verrast door de grote afwisseling en schoonheid van vloeiend in elkaar overgaande landschappen, ingebedde dorpen en (cultuur)historische ontdekkingen. Het landschap ademt een tijdloze historie, waar je ook komt. Het gevoel van oorsprong en harmonie, dat is Nationaal Park Drentsche Aa. Een oeroud landschap dat continu verandert en toch zichzelf blijft.

Ervaar de herkomst van het uitzonderlijk schone water en het best bewaarde esdorpenlandschap van West-Europa. Loop over de eeuwenoude karresporen naar grafheuvels, hunebedden en galgenbergen. Struin over rustige weggetjes of banjer dwars door de modder. Beleef het water, de heidevelden en de vennen of juist de uitgestrekte bossen met hun zandmeren en strandjes. De kleuren en geluiden van de natuur, de vogels, de vlinders. Weidebeekjuffers dansend boven de beek. Maak een spannende tocht in het pikkedonker of fiets ontspannen door de beekdalen. Ontdek de heidekoeien en de schaapskuddes, rondtrekkend met hun herder. Proef de natuur in de streekproducten langs de smaakroute.

Kortom, laat je meeslepen door al het moois dat ons landschap en onze mensen te bieden hebben. Onze gastheren en gastvrouwen ontvangen je gastvrij en delen met liefde de geheimen van het gebied. Je komt even los van het dagelijkse leven, even helemaal terug naar je oer. Welkom in Nationaal Park Drentsche Aa, neem de tijd het te ontdekken...

worden opgebouwd in vier stappen; dit zijn ook de vier kerndoelen van de Drentsche Aa-communicatie:

1. Belangstelling wekken en mensen van het gebied laten genieten (beleving bieden; enthousiasmeren)
2. Kennis aanbieden en uitwisselen (informeren, begrip kweken)
3. Betrokkenheid versterken en draagvlak vergroten
4. Actieve deelname aan de gebiedsontwikkeling (participatie) bewerkstelligen

Momenteel werken we een gecombineerde nationaal park educatie en communicatiestrategie uit waarin ook de nationaal park marketing wordt meegenomen. Alle drie de onderdelen vertellen als basis hetzelfde verhaal en hebben veel onderlinge raakvlakken. Daarom is besloten deze samen te voegen tot een strategisch Nationaal Park Drentsche Aa-document waarin de educatie, communicatie en marketingdoelen worden opgenomen. De meetlat voor kwaliteit van (educatieve) nationaal park activiteiten wordt hoog gelegd. Beleving staat centraal en wordt afgemeten aan de belevingspiramide. 'Magische momenten' noemen we dat. Kwalitatief hoogwaardige nationaal park (educatie)activiteiten onder de vlag van Nationaal Park Drentsche Aa. Daaronder vallen straks alle activiteiten en producten die onder de vlag van het Levend bezoekersnetwerk en de toegangspoorten vallen. Ook die van partners en ondernemers.

Duurzaam toerisme en recreatie

De Leidraad Nationale Parken Nieuwe Stijl (2021) gaat niet alleen in op communicatie, maar ook op wat duurzaam toerisme is, hoe je als nationaal park invulling kunt geven aan duurzaam toerisme en recreatie, en wat kwaliteitsindicatoren zijn. Een belangrijke wijziging in het denken over bezoek is de transformatie van toerisme als doel (meer bezoekers, meer bestedingen) naar toerisme als een middel dat kan bijdragen aan lokale opgaven en ambities.

Maar niet elke bezoeker is hetzelfde; verschillende bezoekers hebben verschillend invloed op verschillende aspecten van de samenleving. Daarom is het volgens de Leidraad Nationale Parken (2021) belangrijk om proactief strategieën te ontwikkelen voor duurzaam toerisme en recreatie waardoor bezoekers integraal bijdragen aan het toekomstbeeld van een gebied. Op deze manier kan duurzaam toerisme en recreatie in nationale parken:

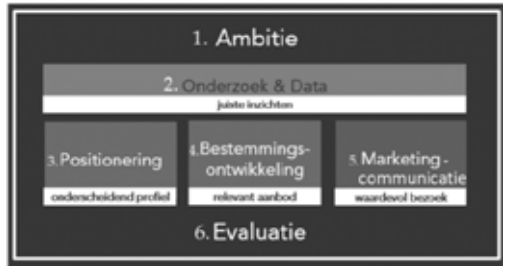
- een kwalitatief hoogwaardige en betekenisvolle beleving leveren aan bezoekers;
- bijdragen aan behoud en bescherming van de natuur- en cultuurwaarden;
- de lokale gemeenschap ondersteunen en bijdragen aan de kwaliteit van leven en de lokale economie.

Ieder park heeft zijn eigen uitdagingen ten aanzien van het groeiend aantal bezoekers. In de ontwikkeling naar een duurzame bestemming is bezoekersmanagement een belangrijk thema. Dit geldt ook voor de Drentsche Aa. Daarnaast zijn een goede ontvangst en beleving voor bezoeker en ook inwoners ('weten dat je in een nationaal park bent') belangrijke thema's. Dit komt door de forse omvang van het park met de vele dorpen en deelgebieden met eigen kenmerkende landschappen, natuur en cultuur.

Voor deze thema's, in samenhang met de merkpositionering, heeft het Overlegorgaan begin 2019 het Bezoekersmanagementplan 'Levend Bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0' vastgesteld, Beide documenten hebben een sterke onderlinge link. Daarom is ervoor gekozen om in één traject, vanuit beide bouwstenen één gezamenlijk Activatieplan voor de uitvoering op te stellen. Het Activatieplan biedt een praktisch overzicht van de te ondernemen acties om de kwaliteit van beleving van het nationaal park te versterken in lijn met de merkpositionering en het bijbehorende 'verhaal', gebruik makend van de sleutelervaringen en activiteiten uit het Levend Bezoekersnetwerk 2.0 proces. Door het verbeteren van de informatievoorziening en routestructuren en het ontwikkelen van toegangspoorten en duidelijk herkenbare beleeflocaties (sleutelervaringen) stuurt het nationaal park daarnaast ook nadrukkelijk op spreiding/zonering in het totale Drentsche Aa-gebied. In het plan is een zonering uitgewerkt: waar doen we wat wel en juist niet? (Zie bijlage Kaart, bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa.)

Om toe te werken naar de ambities maken we gebruik van het model voor duurzaam toerisme en recreatie in de Leidraad Nationale Parken en die ontwikkeld is door het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC). De afbeelding hieronder en de bijbehorende toelichting schetst deze aanpak.

Deze aanpak is een model voor beleidsontwikkeling, toepasbaar op het hele nationaal park of op deelbestemmingen binnen het gebied. Het model is geen strak keurslijf; we gaan er pragmatisch mee om. Ook als bijvoorbeeld niet alle middelen aanwezig zijn om groots onderzoek uit te voeren, kunnen nog steeds bewuste keuzes gemaakt worden over de rol die bezoek kan spelen in het Drentsche Aa-gebied.

De reeds ontwikkelde strategie voor toerisme en recreatie in het Bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa (2019) en de Merkgids Drentsche Aa (2019) zijn de basis om de aanpak voor duurzaam toerisme in de Leidraad Nationale Parken te volgen. Met deze documenten die met inbreng van gebiedspartijen tot stand zijn gekomen, hebben we in feite stap 1, 2, 3 doorlopen en een koers uitgestippeld voor stap 4 en 5. De komende jaren ligt de nadruk op het volgen van de koers in Bezoekersmanagementplan met de Merkgids als kompas om stap 4 en 5 te doorlopen. Dit betekent het uitwerken en uitvoeren van de beoogde bestemmingsontwikkeling en marketingcommunicatie.

Wonen

Algemeen

Een kwalitatieve impuls kan in vrijwel alle dorpen binnen het Nationaal Park Drentsche Aa van belang zijn gezien de veranderende bevolkingssamenstelling. Het zorgt dat mensen in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen; in een woning die past bij de vraag en woonwens. Een kwalitatieve impuls kan ook kwantitatieve gevolgen hebben: meer nieuwe woningen in een dorp. Op sommige plekken is hier ruimte voor maar er moet worden gewaakt over de karakteristiek van de dorpen en kwantitatieve woningbehoefte in de toekomst. Daarom maken gemeenten steeds een afweging tussen de kwantitatieve en kwalitatieve vraag. Concreet betekent dit dat gemeenten ruimte willen bieden voor goede initiatieven, passend bij de vraag, de schaalgrootte en de uitstraling van een dorp. Nieuwe woningen moeten in ieder geval bijdragen aan de acute woonvraag vanuit het dorp, bijvoorbeeld voor starters. Ook het bevorderen van de doorstroming is belangrijk, bijvoorbeeld door de toevoeging van woningen voor ouderen om gezinswoningen vrij te laten komen. Tot slot vinden gemeenten het van belang dat de vernieuwing positief doorwerkt: het hele dorp moet er beter van worden.

Oplossingen kunnen ook liggen in de transformatie van bestaand vastgoed en, zodoende, de creatie van nieuwe woningentypen. Zo valt te denken aan het transformeren van leegstaand maatschappelijk vastgoed naar appartementen. Een voorwaarde hiervoor is dat dergelijke transities altijd passen bij het dorp: stedenbouwkundig, architectonisch, landschappelijk en qua schaal. Zo willen we het karakter van de dorpen bewaken, en als het kan zelfs versterken.

Regio Groningen-Assen (RGA)

De gemeente Groningen heeft voor het versneld aanpakken van het woningtekort in januari 2019 een Woondeal gesloten met de minister van Binnenlandse Zaken (BZK). Deze Woondeal is verder uitgewerkt in een Verstedelijkingsstrategie voor het hele grondgebied van Regio Groningen-Assen (RGA). De Verstedelijkingsstrategie geeft antwoord op de volgende vraag: "*Waar gaan we woningen bouwen en welke opgave ligt hieraan ten grondslag op het gebied van mobiliteit, werken, ruimtelijke kwaliteit, groen, leefbaarheid, etc.*" De gemeenten Groningen, Assen en Tynaarlo maken onderdeel uit van de RGA.
De Verstedelijkingsstrategie is niet vanaf nul bedacht en getekend. De RGA bestaat

al bijna 25 jaar en in deze afgelopen jaren zijn er altijd afspraken gemaakt over woningbouwplannen, de bereikbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit van de regio. De zogenaamde T-structuur die de regio kenmerkt en de ontwikkeling van kerngemeenten met een woningbouwopgave zijn opgaven die de regio hebben gebracht waar het nu staat. De Verstedelijkingsstrategie borduurt hierop voort en biedt nieuwe kaders voor woningbouw, mobiliteit, werken, ruimtelijke kwaliteit, groen, leefbaarheid, etc. Daarmee vormt de Verstedelijkingsstrategie dé basis voor de RGA om met, of namens de deelnemers, het gesprek aan te gaan met het Rijk over het realiseren van grote toekomstige opgaven. De voorkeursvariant gaat uit van het creëren van nabijheid en het vergroten van de keuzevrijheid en kansengelijkheid. De strategie zet daarnaast in op binnenstedelijk bouwen waar mogelijk, uitbreiding waar noodzakelijk en het zoveel mogelijk koppelen aan (bestaande) OV-lijnen. Voor het Drentsche Aa-gebied zijn kleine inbreidingslocaties in de bestaande kernen van Tynaarlo en Zuidlaren in beeld en wordt ingezet op het verbeteren van de verbinding tussen het gebied en de bebouwde omgeving. Op het moment van schrijven van dit BIO-plan is de verstedelijkingsstrategie nog niet vastgesteld door de verschillende colleges.

4.3 Het model van de Drentsche Aa

Op basis van de hiervoor geschetste beleidsontwikkelingen is de grondgedachte voor het BIO-plan 2021-2030 niet alleen Behoud door ontwikkeling, maar vooral ook de Lagenbenadering en Landschap als drager, waar alle thema's samenkomen. De thema's zijn in 4 lagen ingedeeld:

- De basislaag die de draagkracht, randvoorwaarden en kansen van de ondergrond en het ecosysteem bepalen.
- De gebruikerslaag op bestemmingsplanniveau die in balans dient te zijn met de kansen en beperkingen van de basislaag en afgestemd is met de maatschappelijke laag.
- De maatschappelijke laag die gaat om de leefbaarheid van de dorpen en het buitengebied. Ook deze laag moet in balans zijn met de basislaag.
- De algemene laag met de overall thema's.

In Figuur 11 is het model voor het Drentsche Aa-gebied weergegeven op basis van de UN Sustainability goals, waarbij landschap als drager van het gebied centraal staat. De essentie van bovenstaand figuur is dat de biosfeer op orde moet zijn om duurzaam te kunnen investeren in maatschappij en economie.

Figuur 11: Thema's in het Nationaal Park Drentsche Aa op basis van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties.

5 Stip op de horizon

Missie:

Nationaal Park Drentsche Aa duurzaam uniek en excellent

Zoals in de voorgaande hoofdstukken is geschetst: de sfeer en identiteit van het Nationaal Park Drentsche Aa is uniek ten opzichte van de rest van Nederland en Europa door de bijzondere variatie aan gave landschappen en de reeds lang aanwezige samenwerking tussen de belangenpartijen om het unieke karakter te behouden. Hierdoor is de samenhang van bodem, stromend water, natuur en landgebruik nergens zo compleet als in dit gebied. En met dank aan deze samenwerking is in 2030 deze samenhang behouden en waar mogelijk verder versterkt.

In 2030 staat het Nationaal Park Drentsche Aa nog steeds in de top 3 van gebieden met de hoogste Brede Welvaart
Het vijfsterren gebied Drentsche Aa, waar het gezond wonen, werken en ontspannen recreëren is, waar gezondheid en duurzame/circulaire economie volop tot bloei zijn gekomen, waar de schone beken stromen, waar je zelfs het water kunt drinken en waar de natuur 'welig tiert'...
Vanuit deze ambitie werkt het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa aan:

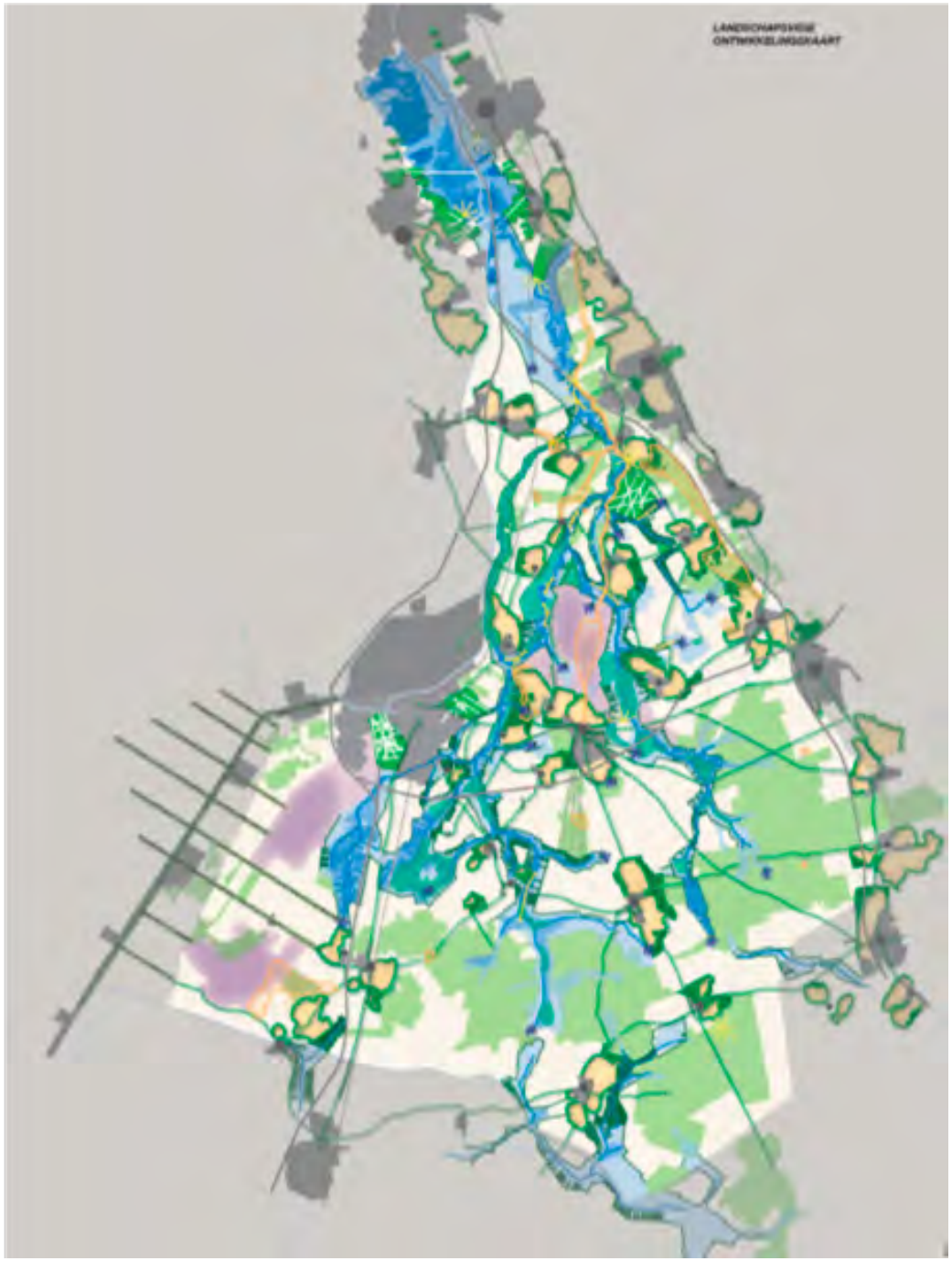
- Een robuust klimaatbestendig water- en natuursysteem met ruim voldoende en schoon water, geschikt voor de bereiding van drinkwater
- Biodiversiteit binnen en buiten N2000 en NNN-gebieden
- Een energie/CO2-neutraal gebied en een natuurinclusieve samenleving
- Ontwikkeling van duurzaam toerisme, op economisch vitale, ecologisch houdbare en een sociaal aanvaardbare wijze
- Een landbouwsector die duurzaam produceert, met een goed toekomstperspectief. Die bijdraagt aan de identiteit van het gebied als belangrijke grondgebruiker en landschapsbeheerder, met een belangrijke rol om de biodiversiteit te bevorderen
- Grote betrokkenheid van bewoners in en rond het gebied en een gezamenlijk gedragen inzet

Voor het behoud en de versterking moet de basis van het Nationaal Park een robuust water- en natuursysteem zijn. Een robuust systeem kan tegen een stootje en is minder gevoelig voor verstoringen als gevolg van nieuwe ontwikkelingen en beïnvloeding door andere functies. Klimaatverandering is een ontwikkeling waar de komende jaren op ingespeeld zal gaan worden. In 2050 is de waterhuishouding op orde en klimaatbestendig, waarbij het karakter van de Drentsche Aa ten minste behouden en waar mogelijk versterkt is. In 2030 zijn al verschillende stappen richting dit klimaat robuuste systeem gezet. In 2030 sluiten de landbouw- en natuurgebieden beter bij elkaar aan, met water als sturend principe (kwaliteit en kwantiteit). Hiermee wordt de landschaps-ecologische samenhang en (ruimtelijke) kwaliteit van het Nationaal Park versterkt. Functies in het Nationaal Park ondersteunen de robuustheid, dragen hieraan bij en hebben geen negatieve invloed op de kwaliteit van het Nationaal Park.
De afgelopen jaren is de inzet in het gebied geweest: behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten landschap, cultuurhistorie, natuur, rust, archeologie en aardkundige waarden, met als doel de samenhang en de ontwikkeling van afzonderlijke kernkwaliteiten te versterken. Deze insteek heeft goed gewerkt en zal ook worden doorgezet in de aankomende periode, waarbij het streven is naar een optimale inrichting voor de verschillende functies, waarbij internationaal hoogwaardige water- en natuurkwaliteit (KRW en Natura 2000) voorop staan. De veranderingen in de Drentsche Aa dragen bij aan een robuust natuur- en watersysteem, ook als schone bron voor drinkwaterwinning en het versterken van de uitwerking van de ruimtelijke kwaliteit.
Dit levert een inspirerende en dynamische omgeving op, waar cultuurhistorie, natuur en landschap hun verhaal vertellen. In dit gebied kun je wonen, werken en recreëren in een bijzonder aantrekkelijk landschap. Een speciale rol is hierbij weggelegd voor de landbouw. Wij zetten in op een natuurinclusieve landbouw en helpen de sector in deze transitie. Juist in het Nationaal Park Drentsche Aa.
Alle thema's zijn verweven en partijen zijn met elkaar verantwoordelijk voor de integraliteit. Samen gaan we voor een Drentsche Aa integraal in balans; vanuit eigen kracht naar een duurzaam en klimaatadaptief gebied in 2030.

Thematische uitwerking

Landschap waar alle thema's samenkomen

Nationaal Park Drentsche Aa blijft scoren als 5 sterren landschap. Het is de gaafste en meest complete laaglandbeek in zijn soort. Elke ontwikkeling heeft bijgedragen aan haar identiteit. De kwaliteit is hierdoor verder versterkt door het accentueren van de kleinschalige beekdalen in contrast met de ruimtelijk grootschaligere gebieden. Brongebieden zijn herkenbaar en aantrekkelijk. De karakteristiek van bebouwingsvrije open ruimtes is gehandhaafd, dus er wordt niet gebouwd buiten de kernen. De karakteristieke openheid binnen de kernen draagt bij aan de relatie en de verweving met het omringende landschap. De zichtlijnen vanuit een kern naar het landschap en andersom zijn op veel plekken nog aanwezig. De plekken die bij voorkeur onbebouwd blijven, zijn de brinken, de weiden en de erven bij de (voormalige) boerderijen, zodat de karakteristieke ensembles van landschap en bebouwing intact blijven. Zichtassen zijn versterkt,

Figuur 12 – Ontwikkelingskaart Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 – zie bijlage 3 blz.38

de lanen en inrichting is onderscheidend. Mensen beseffen daardoor ten volle dat ze in een uitzonderlijk landschap zijn. De complexe biografie en tijdlagen komen op verschillende plekken en deelgebieden op diverse wijzen tot uiting, waardoor dit rijk gelaagde erfgoed behouden blijft, herkenbaar is en versterkt wordt voor toekomstige generaties.

Water

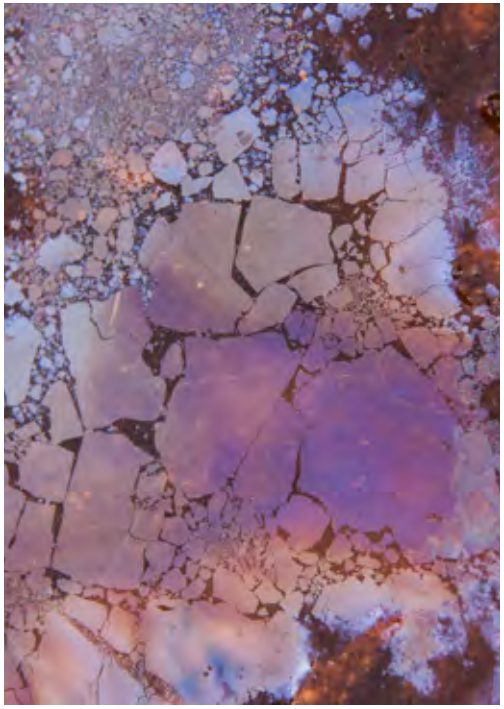
Het watersysteem van de Drentsche Aa is robuust en klimaatbestendig in 2050, opgewassen tegen toenemende extremen, met een gesloten waterbalans en ruimere watervoorraden. In 2030 zijn we al goed op weg: de waterkwaliteit is verbeterd door het bewust omgaan met gewasbeschermingsmiddelen, het bewust omgaan met stikstof en fosfaat, door het tegengaan van diffuse belasting en de sanering van de laatste riooloverstorten. De waterkwantiteit is geoptimaliseerd door het vasthouden en maximaal laten inzijgen van regenwater door het beperken van ongecontroleerde afstroming en het bufferende vermogen van bepaald gebieden te verbeteren. Voldoende en schoon oppervlakte- en grondwater zijn hierdoor beschikbaar voor de functies natuur, drinkwater en landbouw. De grondwatervoorraden worden vergroot. Door bodemverbetering komt meer water beschikbaar in de wortelzone. Door het waterschap Hunze en Aa's is het nieuwe beleid voor grondwateronttrekking geïmplementeerd. Het is gebaseerd op de beschikbaarheid van (grond)water op basis van de waterbalans en de te bedienen functies.

Drinkwater

Het gebruik van drinkwater stijgt en zal naar verwachting blijven stijgen door o.a. demografische en economische ontwikkeling. Dit vraagt op korte en lange termijn speciale maatregelen voor het watersysteem in heel Noord-Nederland. Daar waar de watervraag toeneemt, wordt nu al door de provincies Groningen en Drenthe en de beide waterbedrijven gezocht naar aanvullende bronnen dan wel aanvullende vergunningscapaciteit. Hierbij wordt gekeken naar het totale watersysteem, dus grondwater én oppervlaktewater inclusief de waterkwaliteit.
Voor de langere termijn, na 2030, willen we dan ook kijken of de resultaten voor een 'Klimaatbestendige Drentsche Aa in 2050" ruimte bieden om meer water beschikbaar te maken voor de verschillende waterbelangen, waaronder nadrukkelijk ook het drinkwaterbelang. Dit vanwege de groei van de stad Groningen en wat dit betekent voor de bestaande drinkwaterbronnen waar de stad Groningen van afhankelijk is. Om invulling te geven aan de langere termijn moeten de denkrichtingen vanuit "Werkplaats Drentsche Aa" (zie bijlage Verslag "Werkplaats Landelijk Gebied & Klimaat Drentsche Aa/Hoge Zandgronden", mei 2021") worden omgezet naar concrete plannen op korte termijn. Het opstellen van een waterbalans (huidige en toekomstige situatie (incl. plannen voor een klimaat robuuste Drentsche Aa)) voor het stroomgebied van de Drentsche Aa 2050 is één van de concrete plannen waar we aan willen werken.

Natuur

Het gebied is het Nederlandse paradepaardje van de beekdalflora en -fauna inclusief de brongebieden. De beekdalen en brongebieden zijn ingericht en afgerond, met als basis het klimaat-robuuste watersysteem. Biodiversiteit is een belangrijk doel in zowel de natuurgebieden als daarbuiten. Door slimme zonering zijn er werkelijk rustige, stille en duistere gebieden ontstaan waar de natuur de bovenhand heeft. Door herstel van het watersysteem zijn kwetsbare, kwelafhankelijke vegetaties verder uitgebreid. De kerngebieden zijn met elkaar verbonden door ecologische verbindingen en vormen een robuuste eenheid. In het beheer zijn functiecombinaties met bijvoorbeeld landbouw een goede praktijk. Het eigenaarschap van en het verantwoordelijkheidsgevoel voor de kwetsbare natuur is versterkt in het gebied en daarbuiten. Laagvliegroutes zullen niet over het Nationaal Park gaan. Indien nodig zal vrijwillige kavelruil worden gestimuleerd en gefaciliteerd met oog op landbouw in de

overgangsgebieden[3] van beekdal naar de hoge gronden. Uitgangspunt hierbij is om de kansen voor samenwerking tussen de verschillende thema's optimaal te benutten, afgestemd op de lokale situatie zoals de bodemopbouw en het (grond-)watersysteem. Vanuit het Programma Natuurlijk Platteland – met de aanvulling vanuit Programma Natuur en Drentse Aanpak Stikstof – zijn de NNN en de Natura2000-doelen gerealiseerd.

Het Overlegorgaan heeft kennisgenomen van het besluit van het College van Gedeputeerde Staten om de Natuurvisie 'Gastvrije Natuur' te actualiseren. In de ontwerp-Natuurvisie (augustus 2021) staat dat het edelhert inmiddels aanwezig is in Drenthe, maar dat het naar verwachting nog steeds een flink aantal jaren kan duren voordat de soort zich hier echt vestigt. Er wordt voor het edelhert geen nulstand meer gehanteerd. In het nog vast te stellen Uitvoeringsplan flora en fauna zal worden ingegaan hoe om te gaan met een eventueel groeiende populatie van het edelhert. De wijze van beheer zal te zijner tijd worden vastgelegd in een Faunabeheerplan. Hierbij zullen belangen, zoals verkeersveiligheid, bescherming van natuur, landbouwschade en overlast, een rol spelen. Het Overlegorgaan gaat ervan uit dat het natuurlijk boslandschap 'Hart van Drenthe' bij de belangenafweging wordt meegenomen. Naar verwachting zal de Natuurvisie begin 2022 definitief worden vastgesteld

3 De term Overgangsgebieden wordt in dit BIO-plan gebruikt, zoals bedoeld in het Koersdocument Drentse Aanpak Stikstof.

Landbouw

De landbouw is als voedselproducent een belangrijke economische sector in het Nationaal Park. Zij is een van de belangrijkste beeldbepalers van het landschap en draagt bij aan de levendigheid en de identiteit van het gebied. Gemengde bedrijfsvoering is met name op gebiedsniveau aan de orde. Veel bedrijven hebben (daarnaast) hun inkomen verbeterd met niet-agrarische bedrijvigheid. In 2030 werkt de landbouwsector in het Drentsche Aa-gebied volgens het kringloopprincipe waardoor bodemecosystemen de kans krijgen te herstellen. De verschillende overheidsinstrumenten zijn zo ingezet dat zij optimaal aan deze ontwikkelkansen bijdragen. De landbouw krijgt een passende beloning voor haar rol in het behoud van het (cultuurhistorische) landschap en/of waterbeheer.

Landbouwers weten dit en spelen daar met hun bedrijfsvoering op in. Sommigen kiezen voor een verdere ontwikkeling in de reguliere landbouwtakken, anderen kiezen voor de combinatie van landbouw en natuurinclusief-beheer of voor de combinatie van landbouw-cultuurhistorie-recreatie of voor streekproducten. Er is in het Drentsche Aa-gebied ruimte voor vele combinaties. Uitgangspunt hierbij is duurzame inkomenszekerheid. Hierbij zoeken we gezamenlijk naar nieuwe manieren voor waardering van landbouwgrond in overgangsgebieden en helpt het sterke merk "Drentsche Aa" om duurzame producten voor een eerlijke prijs te verkopen. Er is in 2030 sprake van een duurzaam gebruik en beheer van de Drentse bodem. De gevolgen van het gebruik van de bodem worden niet afgewenteld naar de andere milieucompartimenten water en lucht. De kansen voor het vermarkten van onderscheidende agrarische producten uit het Nationaal Park worden benut. In 2030 behoren rendabele veehouderij- en akkerbouwbedrijven in het Drentsche Aa-gebied tot de koplopers in Nederland wat betreft duurzame landbouw én het leveren van een bijdrage aan herstel en verbetering van de biodiversiteit en landschapskwaliteit. Op het raakvlak van landbouw-water-natuur is door intensieve samenwerking van de partners ingezet op een verdere verduurzaming. Hiervoor zijn de boeren in het Drentsche Aa-gebied onze natuurlijke bondgenoten en samen met hen zijn met behulp van **één gebiedsgerichte aanpak** concrete doelen vastgelegd en tot uitvoering gebracht. Er is locatie-specifiek op zoek gegaan naar een goed toekomstperspectief voor de boer in ons nationaal park. Hiervoor is het instrumentarium maximaal en samenhangend ingezet en zijn bijpassende bedrijfsmodellen ontwikkeld. Er was ruimte voor de uitvoering van experimenten. Met behulp van de ervaring die is opgedaan met het deelproject Transitie Landbouw hebben we hier in 2021 een start mee gemaakt en in samenspraak met de sector is een marsroute ingezet op weg naar 2030 en verder. Er is een koppeling gelegd tussen een aantal flankerende dossiers, zoals het Programma Natuurlijk Platteland, de Agenda BBB, de Drentse Aanpak Stikstof en waterplannen, waardoor het instrumentarium samenhangend kon worden benut voor de verduurzaming en het perspectief van de landbouw. Kavelruil is een belangrijk instrument voor het verbeteren van de landbouwstructuur en het realiseren van overgangsgebieden. Het instrumentarium van Rijk, provincie, gemeenten en het waterschap is in deze periode gericht op de maximale inzet voor de specifieke doelen van de verschillende gebieden. De (bestuurlijke) Adviescommissie Drentsche Aa heeft het voortouw bij het realiseren van de doelen vanuit het Programma Natuurlijk Platteland.

Communicatie en Educatie

Communicatie, Educatie en daarmee in nauwe samenhang Marketing zijn overkoepelende thema's, ten opzichte van de hiervoor genoemde onderwerpen. Ze nemen geen fysieke ruimte in beslag, maar hebben een belangrijke rol in het overbrengen van de kracht en uniekheid van het Nationaal Park Drentsche Aa.

De nationaal park communicatie en de educatie zijn gericht op een intensieve betrokkenheid en participatie van bewoners, ondernemers, onderwijs (BO, VO en MBO), partnerorganisaties alsook bezoekers van Nationaal Park Drentsche

Aa. Nationaal park communicatie, educatie en promotie verlopen via heldere nationaal park lijnen en worden gecoördineerd via de nationaal park organisatie.

Betrokkenheid en participatie van gebiedsbewoners en -bezoekers worden opgebouwd in de volgorde van:

1. interesse wekken en het gebied laten beleven;
2. kennis van het gebied;
3. betrokkenheid en draagvlak vergroten;
4. actieve deelname aan de gebiedsontwikkeling (participatie).

Bewoners en bezoekers (alle leeftijden) genieten van de natuur en het landschap, de cultuurhistorie van het gebied, de ontwikkelingen in de landbouw en de onderlinge relaties tussen de samenstellende delen in het gebied van de Drentsche Aa. Er is kennis over het ontstaan ervan. Men begrijpt de diverse maatregelen die ten behoeve van de gebiedsontwikkeling worden genomen en er is interesse in het resultaat. Bewoners en regelmatige bezoekers nemen actief deel aan activiteiten die hiermee samenhangen.

Alle kinderen (BO en VO) binnen en rondom het nationaal park hebben via het onderwijs (educatieve programma's) eens in hun leven een 'magisch moment' in het nationaal park beleefd. Bewoners en ondernemers zijn betrokken bij en treden op als ambassadeurs van het Drentsche Aa-gebied. De nationaal park junior rangers worden actief ingezet bij activiteiten in het Drentsche Aa-gebied.

Nationaal park communicatie en educatie bestaat uit een mix van mediavormen: zowel schriftelijk, audiovisueel, digitaal en in de vorm van kwalitatief goede onderwijsprogramma's, cursussen en activiteiten. De activiteiten doen een beroep op de beleving van mensen (horen, zien, voelen en ruiken). Deze mix is optimaal op elkaar afgestemd en evenwichtig. De juiste mix wordt bereikt door evaluatie en onderzoek vergezeld van een hechte samenwerking van alle betrokkenen. Er is een duidelijke taakverdeling tussen de partners. Communicatie, educatie en promotie leidt tot een verhoogde interesse bij bewoners en bezoekers van het gebied. Deze worden gestimuleerd om het gebied actief te ontdekken. Communicatie heeft daarmee tegelijkertijd een sturende functie in het gebruik en zonering van het nationaal park. De communicatie- en educatieproducten zijn afgestemd op de kwetsbaarheid van het gebied. De middelen passen bij het idee van een tweezijdige communicatie. Er is voldoende budget voor innovatieve productontwikkeling.

De merkpositionering Nationaal Park Drentsche Aa is in 2030 voltooid en men kan niet meer om het merk heen. Alle nationaal park partners, gebiedsondernemers en bewoners vertellen hetzelfde verhaal, zijn trots op het Drentsche Aa-gebied en dragen actief bij aan de herkenbaarheid van het merk.

De informatievoorziening en routestructuren zijn optimaal. Het levend bezoekersnetwerk, hét samenhangend netwerk van toegangspoorten, knoop- en informatiepunten (gastheren en -vrouwen) is gerealiseerd, wordt onderhouden voldoet aan de criteria van goed bezoekersmanagement. De nationaal park gidsen- en junior rangerteams worden actief ingezet t.b.v. het Levend bezoekersnetwerk. Communicatie en educatie zijn daardoor over het gehele gebied verspreid. De mensen die in het gebied wonen en werken zijn daar nauw bij betrokken en dragen hieraan actief bij. Er is een duidelijk herkenbaar nationaal park informatie/ bezoekerscentrum in het Drentsche Aa-gebied en er zijn meerdere, herkenbare beleeflocaties met sleutelervaringen gerealiseerd. Er is een nadrukkelijke spreiding/zonering in het gebied waardoor de beleefbaarheid van het gebied en thema's ten volle wordt benut, maar de kwetsbaarheid van het gebied wordt beschermd.

Duurzaam toerisme en recreatie, in nauwe samenhang met communicatie en educatie

Het Nationaal Park Drentsche Aa is een geliefde bestemming van topkwaliteit. Niet alleen voor mensen uit de regio maar ook voor nieuwe en terugkerende (dag) toeristen. De bezoekers die er komen kiezen bewust voor de Drentsche Aa. Ze waarderen de variatie tussen wildernis en cultuurlandschap. Je kunt hier verdwalen in de wildernis, én een tijdloze ervaring beleven van een eeuwenlang door mens en beek gevormd afwisselend landschap met bijzondere sporen van alle tijden. Beleving en de bijbehorende voorzieningen zijn afgestemd op de kernwaarden van het landschap en de natuur, dus er is geen sprake van massatoerisme. De robuuste kwaliteiten en de daarbij passende voorzieningen voor ontvangst en beleving verleiden gasten om ambassadeurs van het Drentsche Aa-gebied te worden en te blijven. Het Nationaal Park Drentsche Aa versterkt zo Drenthe als meest oorspronkelijke (oer)provincie van Nederland.

Door goede monitoring van recreatie en

toerisme is de zonering en het levend bezoekersnetwerk afgestemd op de werkelijkheid en trends.

Het nieuw te ontwikkelen en herkenbare nationaal park bezoekerscentrum is een belangrijk vertrekpunt voor de beleving van de Drentsche Aa. Hier komen informatie, educatie, routeknooppunten, transfer van vervoermiddel en horeca samen. Het levende bezoekersnetwerk met toegangspoorten, knooppunten, gastheren en -vrouwen en nationaal park gidsen zorgen voor een ongedwongen ontvangst, spreiding en zonering van bezoekers in deelgebieden. De toegangspoorten zijn voorzien van interactieve informatie, horecavoorzieningen, een park of waterspeelplaats, waar mogelijk aansluitingen op duurzaam vervoer en voldoende parkeerplekken. Gasten worden zo goed geïnformeerd op weg geholpen om het gebied te verkennen via een samenhangend aanbod van brede wandel- en fietspaden tot kleine geitenpaadjes en beleefpaden. Lokale horeca, accommodaties en winkels zorgen voor een beleving van de Drentsche Aa door streekproducten aan te bieden geproduceerd door lokale agrarische ondernemers. Onderweg kan men via 'belvedères' het beekdal of bijzonder esdorpenlandschap ervaren. Het brongebied in het Hart van Drenthe biedt de beleving van wildernis in een oneindig woud met vele pingoruïnes. Met de Hortus in Haren, het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, het Boomkroonpad en de zwemplas Gasselterveld vormen themagerichte ervaringen onderdelen van het palet aan recreatievoorzieningen. Gasten in een verblijfsaccommodatie kunnen een dorpsommetje maken en raken zo betrokken bij (de historie) van hun vakantieomgeving en haar bewoners. In 2030 is het verblijfsaanbod versterkt: aantrekkelijk voor de doelgroepen die passen bij het Drentsche Aa-gebied en karaktervol (d.w.z. onderscheidend en passend bij de positionering van Drenthe als oerprovincie). Dit aanbod versterkt de beleving van het oorspronkelijke landschap, de natuur en de cultuur. De infrastructuur is passend: het zorgt met een slimme zonering enerzijds voor een goede bereikbaarheid en toegankelijkheid en anderzijds voor het optimaal beleven van de waarden, met behoud van de kwaliteiten (Landschapsvisie Drentsche Aa) en van werkelijk rustige gebieden.

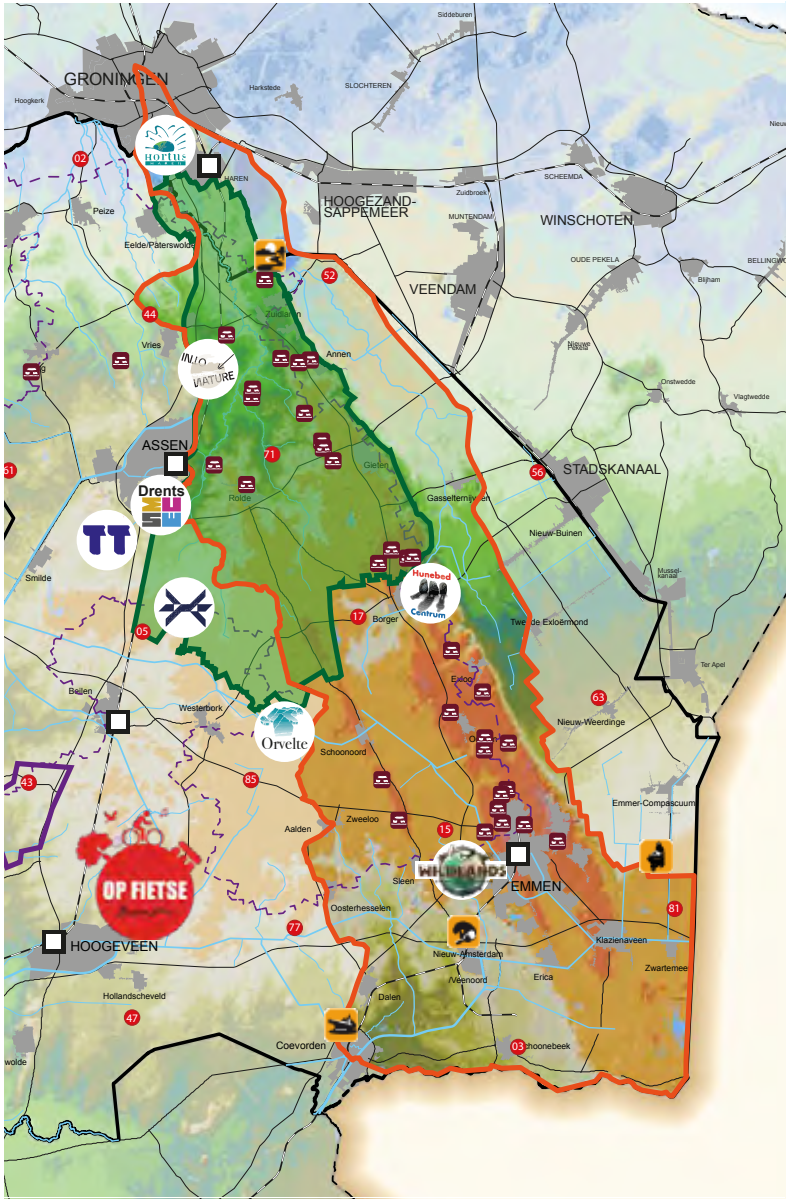
In 2030 zijn toerisme en recreatie in de Drentsche Aa van grote waarde voor bezoekers, voor bedrijven en voor bewoners van het gebied. Het draagt bij aan draagvlak voor behoud en ontwikkeling van de natuur-, landschaps- en cultuurwaarden. Het ondersteunt de lokale gemeenschap, draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en 'last but not least' aan de lokale economie. De sector toerisme en recreatie is dan ook vitaal en heeft een goed toekomstperspectief.

Marketing gaat over het **samenbrengen van vraag en aanbod**. Bij **duurzaam toerisme en recreatie** gaat het bij marketing over twee activiteiten:

- Bestemmings- en aanbodontwikkeling, in de brede zin van het woord (aanbod van recreatiebedrijven, culturele instellingen, recreatief aanbod TBO's, routes Recreatieschap en evenementenorganisatoren etc..).
- Marketingcommunicatie.

'Educatie en communicatie' enerzijds en anderzijds de 'marketing vanuit het spoor duurzaam toerisme en recreatie' delen samen de Merkgids Nationaal Park Drentsche Aa, verlopen via heldere nationaal park lijnen en worden gecoördineerd door de nationaal park organisatie. Er is sprake van goede samenwerking en afstemming met het Geopark en Marketing Drenthe.

Figuur 13 – Begrenzing De Hondsrug UNESCO Global Geopark en Nationaal Park Drentsche Aa

Energie

In 2050 draagt het Drentsche Aa-gebied naar vermogen bij aan een duurzame energievoorziening. Het landschap staat daarbij centraal en daar passen in principe geen windmolens en zonneparken bij. Zonnepanelen worden alleen gezien op de daken en zonneparken kunnen alleen met een goede landschappelijke inpassing kleinschalig zijn geplaatst in de rand of in de buurt van een dorp, als daar van uit de gemeenschap draagvlak voor is en het initiatief wordt genomen. Het gebied levert een belangrijke bijdrage aan het vastleggen van CO_2 in bijvoorbeeld bos en veen, maar alleen als dit te realiseren is met behoud of versterking van de landschappelijke waarden. De bebouwing in het gebied is energieneutraal.

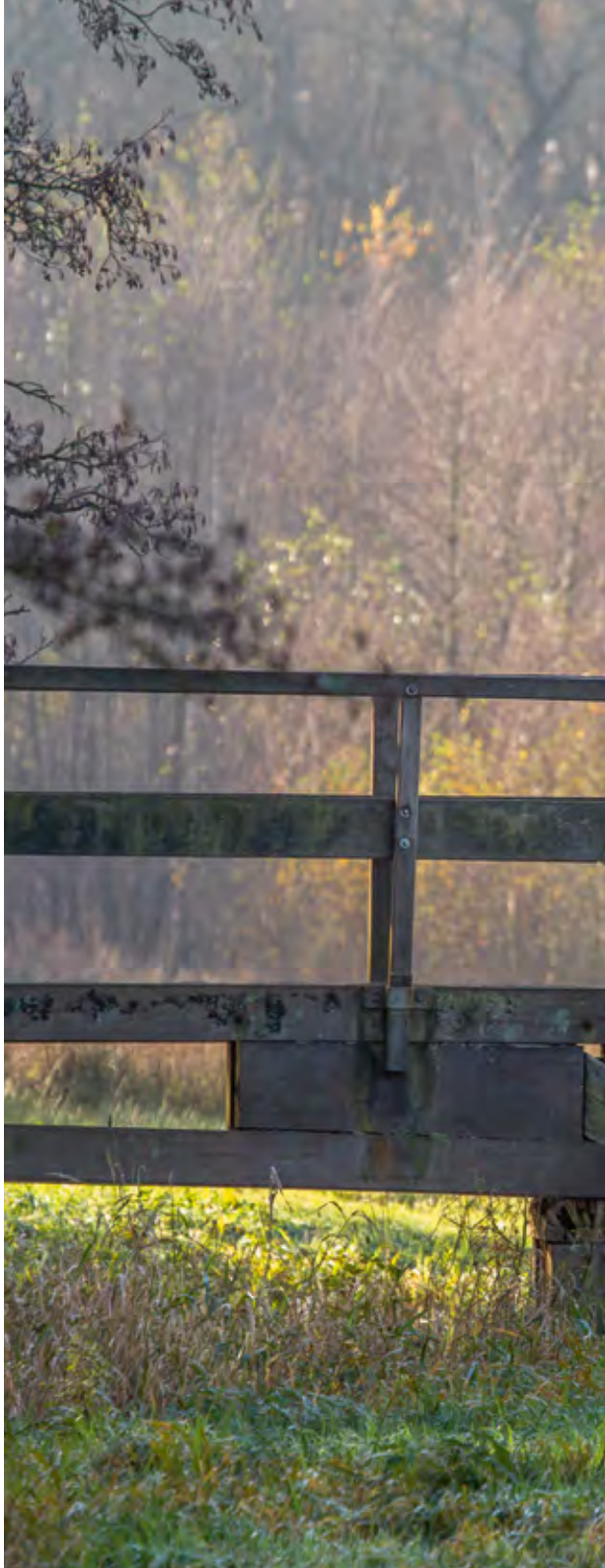

Wonen/leefbaarheid/gezondheid

Het gebied staat landelijk in de top 3 van brede welvaart en de waarde van het gebied wordt op dat vlak erkend: de bewoners van het gebied voelen zich verbonden en zijn er trots op om in het nationaal park te wonen. De dorpsgemeenschappen zijn actief betrokken bij het behoud en de ontwikkeling van het landschap. Er is veel aandacht voor initiatieven en instrumenten die de saamhorigheid, gezondheid, de culturele identiteit van en de leefbaarheid in de dorpen bevorderen. Enkele voorbeelden hiervan zijn: lokale initiatieven voor landschapsbeheer en biodiversiteitsherstel en het belang van ontmoetingsplekken binnen de dorpen. Beheerste groei van de levensloopbestendige woningvoorraad zijn mogelijk voor zover nodig om de dorpen leefbaar en vitaal te houden. Hierbij wordt gezocht binnen de kernen door bijvoorbeeld splitsing van grotere gebouwen/monumenten in kleinere wooneenheden. Uitgangspunt hierbij is steeds: de kernkwaliteit van het landschap, duurzaamheid en leefbaarheid. Het gebied herbergt een woonomgeving en toegankelijke plekken voor alle leeftijden. Alle kernen zijn goed bereikbaar met de fiets en digitaal ontsloten. Langs de A28, N34 en N33 zijn OV-hubs. Bedrijven zijn geconcentreerd op bestaande terreinen die daarvoor zijn ingericht en waar de activiteit passend is.

Specifiek voor het Nationaal Park Drentsche Aa is het deelproject Biodiversiteit en Participatie (2021 – 2023) gestart. Het project richt zich in de kern op het verleiden, begeleiden en ondersteunen van bewoners die zich willen inzetten voor landschap en natuur in hun leefomgeving. Bewoners krijgen inzicht in het ontstaan van het landschap waarin ze wonen en worden zich bewust van specifieke landschappelijk, cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten van hun directe woonomgeving. Ze worden actief uitgedaagd om mee te denken aan het behoud en ontwikkelen van deze kwaliteiten en dragen daar zelf aan bij. Hierbij worden verbindingen gelegd tussen bewoners en eigenaren van (natuur)terreinen en landschappelijke objecten.

6 Wat gaat goed en wat zijn de opgaven?

Om acties te kunnen formuleren om de stip op de horizon te kunnen bereiken, wordt in dit hoofdstuk eerst beschreven wat er zoal goed gaat en vervolgens wat de voornaamste opgaven zijn binnen en tussen de thema's.

Wat gaat er goed?

- **Ambitieuze voorloper/continuïteit**: Het Drentsche Aa-gebied loopt voorop als nationaal park, het wordt nationaal gezien als succesvol voorbeeld, met continuïteit in beleid, menskracht en middelen. Het is niet nodig om een revolutionair andere weg in te slaan, maar stil gaan zitten in een veranderende context is achteruitgang. In andere nationale parken is men aan het kijken hoe men kan opschalen, de koppeling kan maken met omliggende terreinen om tot een sterkere landschappelijke eenheid te komen. Dit hoeft voor het Nationaal Park Drentsche Aa niet, de begrenzing is gekoppeld aan het eigen watersysteem en vanaf de start in 2002 is gewerkt met een verbrede doelstelling.
  Het is zaak om te blijven investeren in de samenhangende kwaliteiten, zoals dit al ruim 50 jaar is gedaan. Het veranderende en vigerende beleid worden gebruikt om nieuwe stappen te zetten. Continuïteit binnen het Overlegorgaan en een gedragen lange termijnvisie zijn zeer belangrijk. Dit Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa (2021 - 2030) is daarbij een bewezen concept.
- **Het Overlegorgaan:** Waarbij de 23 partijen die telkens samen tot besluiten komen. Continuïteit wordt mede bepaald door de mensen: houdt deze mensen op hun posities. Mogelijk kan het Overlegorgaan uitgebreid worden met de Provincie Groningen. Wel hebben we de Visitatiecommissie Nationale Parken gevraagd om op het functioneren van het Overlegorgaan en de ondersteunende organisatie te reflecteren. Voorstel is om hangende het advies geen andere vorm van governance te introduceren De visitatiecommissie kijkt bovendien ook naar de standaard 'Nationale Parken Nieuwe stijl'. Deze aanbeveling zal te zijner tijd op zijn meritus beoordeeld worden.
- **Collectieve betrokkenheid/draagvlak**: De omgeving en daaromheen wordt goed geïnformeerd over ontwikkelingen in het gebied. Grote participatie van onderaf, mensen in het gebied hebben ook een signalerende functie m.b.t zaken in het landschap (het kan beter, zie onder).
- **De afspraken tussen landbouw een natuur:** Deze borduren voort op een lange geschiedenis en voortdurende dialoog (het kan beter, zie onder).
- **Intensieve monitoring** zodat trends en effectiviteit van maatregelen kunnen worden bepaald en indien nodig nieuwe, effectievere, maatregelen kunnen worden ingezet.
- Veel onderdelen uit de stip op de horizon zijn verankerd in vastgesteld beleid en in **lopende programma's en projecten** zijn projecten gedefinieerd waarmee de stip op de horizon (gedeeltelijk) gerealiseerd kan worden.

De opgaven voor 2021-2030

Ook al gaat er veel goed in het Nationaal Park Drentsche Aa er zijn zeker ook opgaven die opgepakt zullen moeten worden om de ambitieuze stip op de horizon te kunnen realiseren. Tijdens 3 verdiepende bijeenkomsten zijn deze opgaven voor de komende jaren geïnventariseerd.
De hoofdopgaven voor en tussen de thema's Landbouw, Water en Natuur zijn:

1. Het bereiken van bodemvitaliteit en een klimaatrobuust water- en natuursysteem. Onder klimaatrobuust wordt onder meer verstaan: niet afwentelen op de omgeving en het voorkomen van droogteschade door een grotere watervoorraad. Om de juiste maatregelen te kunnen nemen, is nog wel nader inzicht in de (grond-)waterbalans nodig.
2. Uniek aan het Drentsche Aa-gebied is de benedenstroomse oppervlaktewaterwinning bij het innamepunt De Punt. De Drentsche Aa als duurzame drinkwaterbron. De drinkwatervraag zal toenemen en de waterhuishouding en de waterkwaliteit vragen speciale maatregelen om te voorkomen dat de opgave van het watersysteem in het stroomgebied negatief wordt beïnvloed. Onder regie van de provincie Drenthe is samenwerking met waterbedrijf Groningen, provincie Groningen én waterschap Hunze en Aa's relevant om gezamenlijk een bijdrage te leveren aan het opstellen van een waterbalans om de zoetwatervoorraad in het Drentsche Aa gebied optimaler te gaan beheren voor verschillende waterbelangen waaronder nadrukkelijk het drinkwaterbelang. De uitkomsten zullen bepalend zijn voor een duurzame (al dan niet) seizoensgebonden waterwinning in het Drentsche Aa-gebied. Voortzetten van het UPDA 2015-2021, zie paragraaf 7.1, is hierin essentieel. De inhoud en vorm van een "UPDA 2.0" of een "UPDA 2022-2027" wordt nader ingevuld eind 2021.

3. Het beschermen en ontwikkelen van robuuste Natura2000- en NNN-gebieden en versterken van de biodiversiteit. Een belangrijke manier om de biodiversiteit binnen en buiten de natuurgebieden te verbeteren is het herstellen van gradiënten rond kwetsbare beekdalnatuur op basis van het watersysteem: want voldoende water van voldoende kwaliteit is voorwaarde voor een gezonde natuur. Als basis van dit herstel kan het voorstel vanuit het Verslag 'Werkplaats klimaatadaptatie Drentsche Aa' worden gebruikt.

	Bovenloop	Middenloop	Benedenloop
Hoge gronden			
Overgangsgebied			
Beekdal			

4. In de beekdalen en overgangsgebieden doen zich ook kansen voor bosontwikkeling voor, zoals nagestreefd in de Bossenstrategie. De komende tijd zullen de gebruikskansen en -beperkingen nader moeten worden uitgewerkt door de stakeholders.
5. Om overgangsgebieden te kunnen realiseren van de beekdalen naar de hoge gronden zal mogelijk grondruil en meer natuurinclusieve landbouw nodig zijn.
6. De landbouw behoudt haar volwaardige plaats in het gebied, als voedselproducent, maar levert ook diensten op het gebied van landschapsbeheer, biodiversiteit en water. Daartoe moeten realistische verdienmodellen worden uitgewerkt, waarin de aspecten economisch rendabele bedrijfsvoering, ruimtelijk gedifferentieerde aanpak en afstemming op toegevoegde (systeem-)waarden (bv. landschap – biodiversiteit – water) worden uitgewerkt. Verspreid over Nederland en in Drenthe worden succesvolle modellen ontwikkeld, die als inspirerende voorbeelden kunnen dienen. De uitdaging is niet te veel in de modellen te blijven steken, maar met boeren in de praktijk starten om te bezien wat kan en wat niet in de Drentsche Aa. Om tot realistische verdienmodellen te kunnen komen, lijkt een gebiedsproces, waarin alle opgaven een plek hebben, een goede aanpak. In het deelproject Transitie Landbouw 2021-2023, gekoppeld aan de Agenda Boer, Burger, Biodiversiteit, is hiermee een eerste start gemaakt.

Citaat brochure 'Verdienmodellen natuurinclusieve landbouw', WUR en LNV, april 2019 (https://edepot.wur.nl/501143)
De succesfactor voor de combinatie van landbouw met natuur is een effectief verdienmodel waar de natuur onderdeel van is. Kern van het verdienmodel is dat niet alleen geld wordt verdiend met agrarische productie. Tegelijkertijd wordt ook waarde gecreëerd voor en mèt de natuur. Dit kan door de natuurwaarden of opbrengsten uit de natuur te vermarkten en door eigenschappen van de natuur te benutten in de bedrijfsvoering en daarmee bedrijfskosten uit te sparen. Doordat bedrijfsstructuur, ontwikkelmogelijkheden en eigenschappen van de omgeving van het bedrijf verschillen, is het verdienmodel voor elk bedrijf uniek.
In de brochure zijn op toegankelijke wijze diverse concrete verdienmodellen opgenomen. En via www.groenkennisnet.nl zijn recente ontwikkelingen rond nieuwe verdienmodellen te raadplegen.

7. Het realiseren van de ambities staat of valt met samenwerking binnen het Nationaal Park Drentsche Aa tussen terreinbeheerders (Staatsbosbeheer, Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en particulieren), waterschap, drinkwaterbedrijf, boeren, bewoners, gemeenten en provincies. De samenwerking kan versterkt worden door onder meer de bekendheid van succesvolle samenwerkingspilots te vergroten en voorbeelden van elders in het land te laten zien.

De hoofdopgaven Landbouw – Water - Natuur zijn in onderstaande tabel uitgewerkt in deelopgaven.

Hoofdopgaven	Deelopgaven
Bodemvitaliteit en klimaatrobuust systeem	1. Optimalisatie bodemvitaliteit 2. Niet afwentelen van effecten naar benedenstrooms (nutriënten/verontreiniging/ kwantiteit) 3. Voorkomen van droogteschade 4. Grondwatersysteem op orde (diep, opdiep, kwel) 5. KRW-doelen halen (waterkwaliteit) 6. Stroomgebiedsbenadering (inclusief Assen)
Duurzame drinkwatervoorziening (uitdagingen samengevat in Routekaart Watertransitie Groningen)	1. Meer drinkwatergebruik op basis van 'global economy' klimaatscenario en demografie 2. Noodzaak aanleg aanvullende strategische reserves 3. Noodzaak aanvullen grondwatervoorraad 4. Kwantiteit issue op basis van 3 droge zomers à aftoeren, minder inname 5. Kwaliteit issue: KRW-vereisten en Drinkwaterwet

Hoofdopgaven	Deelopgaven
Overgangsgebieden rond beekdalnatuur	1. Instandhouding Habitattypen en soorten 2. Recreatiedruk/functie 3. Bijdrage robuust watersysteem, en/of bijdrage transitie landbouw 4. Grondposities 5. Kansen voor bijdragen aan biodiversiteit 6. Verwevenheid belangen en functies 7. Waterbeschikbaarheid
Realistische verdienmodellen	1. Breed scala aan duurzame landschapsinclusieve verdienmodellen/ verbredingspakketten 2. Transitie in de landbouw is een breed maatschappelijk vraagstuk, inclusief spanningsveld milieu – dierenwelzijn
Samenwerking	1. Gebiedsgerichte gezamenlijke aanpak 2. Houd ook rekening met stedelijk gebied

De opgaven voor en tussen de thema's Wonen, Leefbaarheid en landschap zijn:

7. Bewoners voelen zich trots op hun leefomgeving, voelen zich medeverantwoordelijk voor het landschap en vormen samen een sterk fundament voor het behoud van de kwaliteit nu en in de toekomst.
8. Het landschap is leidend. Daar wordt invulling aangegeven door de 12 leidende principes uit de Landschapsvisie en Inrichtingsvisie beekdalen te volgen. Speciale aandacht is aanvullend nodig voor zorgvuldige locatiekeuzes voor eventuele woningbouw en andere ruimteclaims.
9. Vitaliteit van de kernen gaat om voorzieningen, ontmoetingsplekken en bereikbaarheid. Er zijn mogelijkheden vanuit gemeenten, maar ook specifiek vanuit het Gebiedsfonds Drentsche Aa. Daar zou meer bekendheid aangegeven kunnen worden om samen met bewoners en bedrijven gezamenlijk de juiste zaken te realiseren die de vitaliteit en leefbaarheid versterken.
10. Bewoners en bewonerscollectieven kunnen intensiever worden betrokken bij visievorming, beleidsontwikkeling en vervolgens het beheer van het Nationaal Park Drentsche Aa. Zo wordt draagvlak voor maatregelen en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor behoud en ontwikkeling verbeterd. En kan ook de 'samenhang der dingen' in het gebied worden versterkt.
11. Een grote kracht van het gebied is gaafheid, kleinschaligheid en de herkenbaarheid van onderdelen in het landschap: de beekdalen, essen en veldontginningen. Behoud hiervan blijft een belangrijke uitdaging.
12. Er is behoefte aan enige ruimte voor woningbouw voor jongeren en ouderen. Zie punt 1: de locatiekeuze moet nadrukkelijk afgestemd zijn op de landschappelijke, stedenbouwkundige en architectonische kwaliteiten. Monumenten en andere grotere gebouwen, zoals boerderijen, kunnen mogelijk invulling geven aan de lokale woonopgave. Zo wordt behoud en ontwikkeling gecombineerd, met landschapsversterking als uitgangspunt.
13. Op gebied van de energietransitie is de opstelling binnen het Nationaal Park Drentsche Aa dat kleinschaligheid en landschappelijke inpassing centraal staan. En dat initiatieven van onderop moeten komen.

De hoofdopgaven Landschap – Wonen - Leefbaarheid zijn in onderstaande tabel uitgewerkt in deelopgaven en toegelicht.

Hoofdopgave	Toelichting en/of deelopgaven
Zorgvuldige locatiekeuze nieuwe ontwikkelingen	Ondanks de kaders gaat er toch nog wel eens iets mis
Vitaliteit	1. Voldoende voorzieningen en ontmoetingsplekken 2. Bereikbaarheid
Trots en betrokkenheid bewoners/Betrekken Bewoners en -collectieven	Kennis over het gebied maakt trots en betrokkenheid
Behoud kleinschaligheid	De kracht van het gebied is kleinschaligheid: ook hier geldt: behoud door ontwikkeling
Beperkte ruimte voor woningbouw	Voldoende woningbouw voor jongeren-ouderen met behoud van karakter dorpen
Energietransitie	Spanningsveld landelijke opgave en kleinschalige, landschappelijke inpassing

De opgaven voor en tussen de thema's Recreatie en Natuur zijn:

3. Het neerzetten van het verhaal van de Drentsche Aa door duidelijke positionering, uitdragen van de gezamenlijke identiteit en de diversiteit deelgebieden kan beter. De plannen hiervoor liggen klaar. Samenwerking met het Geopark is hierbij een aandachtspunt.
4. Marketing, communicatie en educatie zal vooral gericht zijn op duurzaam toerisme en recreatie binnen en buiten het nationaal park. Belangrijk aandachtspunt is het dagtoerisme waarvan de meeste mensen uit de regio komen. Het grootste deel van de nationaal park bezoekers zijn dagtoeristen en maken veelal geen gebruik van de recreatiefaciliteiten en de opgave is dus om hen wel te bereiken.
5. Duurzaam toerisme en recreatie hangt samen met de bestemmings- en aanbodontwikkeling, de aanwezige en gewenste voorzieningen, infrastructuur en producten. Beoogde ontwikkelingen moeten in dit brede perspectief worden afgewogen.
6. Zonering en sturen van bezoekersstromen wordt nu al gedaan. Met oog op enerzijds het beschermen van de natuur en anderzijds de diverse belevingsbehoefte van bezoekers is de komende jaren een nadere uitwerking gewenst. Bij zonering dient te worden ingezet op optimale beleving van de waarden in het totale gebied, dus ook buiten de natuurgebieden. De bijbehorende voorzieningen moeten aansluiten bij de waarden, en deze het liefst versterken.
7. Speciale aandacht zal de komende tijd gaan naar het agrarisch gebied en de overgangsgebieden naar natuur. Hier zijn koppelkansen te vinden.

8. Om de ambitieuze stip op de horizon te kunnen realiseren, zal meer aan handhaving en toezicht gedaan moeten worden, dan nu wordt gedaan.
9. Voor punt 1 t/m 6 geldt: Samenwerking tussen de verschillende betrokkenen, van visievorming tot en met de uitvoering van plannen en beheer, versterkt draagvlak en verantwoordelijkheidsgevoel. Dit brengt de ambitieuze stip een stuk dichterbij.
10. Om in te kunnen spelen op ontwikkelingen is monitoring van bezoekersstromen een belangrijk aandachtspunt. Op dit moment is hier onvoldoende zicht op.

De hoofdopgaven Recreatie - Natuur zijn in onderstaande tabel uitgewerkt in deelopgaven en toegelicht.

Hoofdopgave	Toelichting en/of deelopgaven
Het verhaal van de Drentsche Aa	Heldere boodschap afstemmen op de beoogde doelgroepen, hetzelfde verhaal door alle partijen
Bereiken bezoekers en recreanten	Hoe bereiken we de dagtoeristen met het verhaal van de Drentsche Aa?
Koppelkansen agrarisch gebied en overgangsgebieden	Kansen benutten voor mogelijkheden nieuwe verdienmodellen agrarische sector (zie uitdagingen 'landbouw-water-natuur')
Handhaving en toezicht	1. Zwerfvuil 2. Drones 3. Loslopende honden 4. Permanente bewoning recreatiewoningen
Samenwerking	1. Verbeteren samenwerking tussen de partners 2. Aangaan nieuwe samenwerkingsverbanden
Monitoring bezoekersstromen en bezoekersmanagement	Met name dagtoeristen uit de directe omgeving zijn onvoldoende in beeld

7 Meerjarenactieprogramma

Het meerjarenactieprogramma is de voorlopige keuze van het Overlegorgaan voor de in te zetten acties. In de komende jaren zal het Overlegorgaan, net als in de voorafgaande periode, jaarlijks een meer gedetailleerde en voortschrijdende (meerjaren)begroting opstellen (vóór 1 december). Daarbij kunnen, al naar gelang de inzichten van dat moment, andere prioriteiten worden gesteld. Ook kunnen desgewenst nieuwe projecten worden toegevoegd of genoemde projecten worden afgevoerd. De te financieren projecten moeten passen binnen het jaarlijks te besteden budget.
Het Overlegorgaan zal jaarlijks bepalen welk overleg er met de Provincie Drenthe en anderen nodig is over de (mede)financiering van de voornemens. Er is op dit moment over de financiering van projecten nog geen zekerheid te geven.

Het meerjarenactieprogramma is met opzet ambitieus. Er is geen sprake van een resultaatsverplichting. Tegelijkertijd is het meerjarenactieprogramma niet vrijblijvend. Alle partners hebben de intentie om het programma uit te voeren. Dit vraagt om de inzet van alle partners bij de uitvoering, niet op de laatste plaats ook bij de financiering ervan. De Provincie Drenthe heeft voor het Nationaal Park Drentsche Aa een eenmalig investeringsbudget beschikbaar gesteld met als voorwaarde dat hiermee een drievoudige investering wordt gerealiseerd door cofinanciering van onder meer de partners uit het Overlegorgaan. De besluitvorming hierover gebeurt op projectbasis. Achteraf is de conclusie dat in de periode 2002 – 2020 deze werkwijze een investeringsvolume van € 49 miljoen heeft opgeleverd (bron: jaarverslag 2020).

In dit hoofdstuk zijn de diverse acties en maatregelen uit de voorgaande hoofdstukken samengevat in een meerjarenactieprogramma. Als prioritair zijn met name acties benoemd die tijdens de verdiepende themabijeenkomsten in 2021 naar voren zijn gekomen. Het programma geeft aan wie voor de uitvoering de eerstverantwoordelijke instantie is en wie bij de uitvoering dienen te worden betrokken. Ook benoemt het programma de prioritaire acties van het Overlegorgaan.
Veel van de in dit BIO-plan genoemde acties zijn nog niet voldoende concreet om de kosten ervan nauwkeurig te kunnen schatten. In vrijwel alle gevallen zal cofinanciering vanuit andere bronnen noodzakelijk zijn.
De opgaven, die in dit BIO-plan zijn beschreven, hebben raakvlakken met lopende programma's, projecten en financieringsbronnen. In paragraaf 7.1 zijn de belangrijkste genoemd. In paragraaf 7.2 zijn projecten opgenomen.

Lopende uitvoeringsprogramma's en fondsen

Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa 2015-2021

Dit programma richt zich op het verminderen van potentiële risico's (preventie) en het beperken van de actuele risico's van het oppervlaktewater Drentsche Aa in overeenstemming met de eisen van de Europese Kaderrichtlijn Water. De rode draad in dit programma is het verminderen van het aantreffen van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater.
De provincie Drenthe, het Waterbedrijf Groningen en het waterschap Hunze en Aa's hebben hierin een gezamenlijke verantwoordelijkheid in het beschermen van deze drinkwaterbron inclusief de waterkwaliteit. Gezamenlijk is vormgegeven aan het Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa (UPDA) en is er vanaf het begin in nauwe samenwerking met diverse gebiedspartners volledige aandacht voor en focus op de verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater uit de Drentsche Aa. Belangrijk in dit programma is samenwerking, communicatie en het vergaren van kennis. Jaarlijks wordt het Overlegorgaan geïnformeerd over de resultaten van de UPDA-projecten en wordt een doorkijk gegeven op projectactiviteiten in het jaar daaropvolgend. We staan aan de vooravond van de afronding van dit programma én aan het begin van een nieuwe invulling van dit programma. Het lijkt erop dat de huidige doelstelling niet geheel wordt gehaald. Naast waterkwaliteit zijn klimaattrends en de daaruit voortvloeiend transities op het gebied van landbouw, energie, natuur en water nieuwe elementen voor een UPDA 2.0/UPDA 2022-2027.

Programma Natuur en Programma Natuurlijk platteland

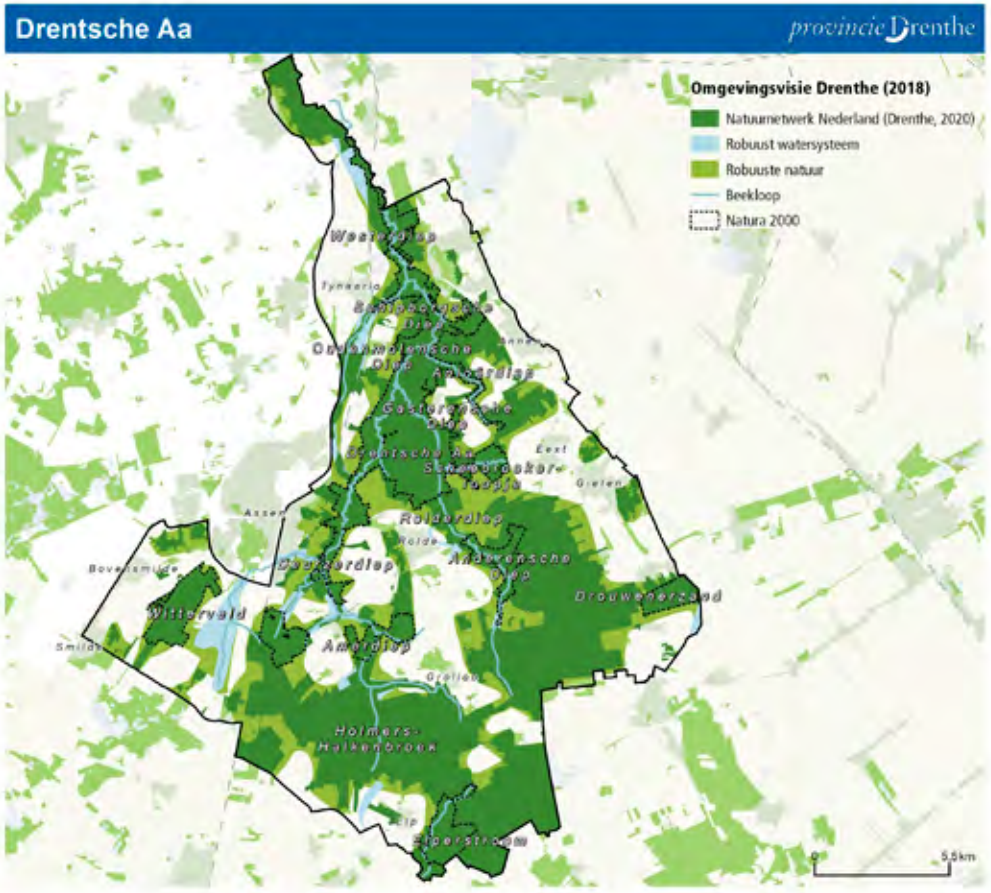
Binnen het Programma Natuurlijk Platteland worden de opgaven voor het Natuur Netwerk Nederland (NNN), Natura2000, Kaderrichtlijn Water en Natuur buiten de NNN opgepakt met de partners en stakeholders in gebiedsgerichte projecten/processen. Vanuit het landelijk programma Natuur is in 2021 extra geld beschikbaar gekomen voor de versnelling van de uitvoering van de projecten en processen. Om deze doelen binnen het beschikbare budget en bijbehorende tijdsplanning te realiseren hebben GS al in 2016 de Bestuurlijke Adviescommissie Drentsche Aa ingesteld.

De uitvoeringsdienst Prolander zorgt voor de realisatie.

Vanuit het Programma Natuurlijk Platteland worden in lopende gebiedsprocessen de uitdagingen, zoals genoemd in dit BIO-plan, al zoveel mogelijk integraal meegenomen. Enkele voorbeelden zijn Roodzanden, Polders Lappenvoort-Oosterlanden, Elperstroom, Rolderdiep en Amerdiep. Zie voor een compleet overzicht de website: https://www.drentscheaa.nl/pnp. In de periode 2021 – 2027 zullen meerdere gebiedsprocessen worden opgestart, waarin een integrale gebiedsgerichte benadering per deelproject vanuit dit programma Natuur wordt gerealiseerd.

In al deze gebieden speelt niet alleen het realiseren van natuur, maar ook de wateropgave zoals het bijdragen aan een robuust klimaatbestendige waterhuishouding in situaties van zowel wateroverlast als watertekort, maar ook verbeteren van de waterkwaliteit ten behoeve van natuur en bereiding van drinkwater. Hierbij is het nodig om het ecohydrologisch systeem van de verschillende beekdalen goed te begrijpen en kijken we verder dan de grenzen van Natura2000 en NNN. Ook de hogere gronden en de lagere gronden buiten de NNN-begrenzing zijn onderdeel van het beeksysteem en worden in beschouwing genomen.

De verbinding met de landbouw is in deze gebieden op verschillende manieren aanwezig. Zo gaat het over grondposities en het verbeteren van de landbouwstructuur, de rol van landbouw in particulier natuurbeheer, over het zoeken naar oplossingen voor het verminderen van de instroom van meststoffen en bestrijdingsmiddelen in de beekdalen en het stimuleren van omschakelen naar natuurinclusieve landbouw. Ook de mogelijkheden voor overgangsgebieden hebben een plaats in de gebiedsprocessen. Daarnaast wordt rekening gehouden met archeologische, aardkundige en cultuurhistorische waarden als gestart wordt met inrichten van gebieden. Soms geeft dit beperkgingen, maar soms ook kansen door zaken zichtbaar te maken.

Figuur 14: Kaart 'Opgave Drentsche Aa' (bron: Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023)

Waterbeheerprogramma 2022-2027

In het waterbeheerprogramma van waterschap Hunze en Aa's staan de visie, doelen, opgaven en maatregelen voor de komende periode.

In het ontwerp zijn de volgende uit te voeren maatregelen opgenomen voor de Drentsche Aa tot en met 2027:

- Vasthouden 1,0 mln. m^3 water
- Herstellen beken: Rolderdiep 2,5 km, Amerdiep 2,5 km
- Realisatie van vier vispassages
- Evalueren effecten beekverhogingen Anloërdiepje, Zeegserloopje, Taarlosche diep
- Aanleggen 3 km natuurvriendelijke oevers in Noord-Willemskanaal
- Optimalisatie fosfaat-verwijdering RWZI Assen
- Voorbereiden en vaststellen nieuw beleid voor grondwateronttrekkingen
- Evaluatie Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa
- Nader onderzoek en aanpak overschrijdende stoffen

Bij de uitvoering van deze maatregelen zijn meekoppelkansen voor de uitdagingen, zoals gesignaleerd in het BIO-plan.

Gebiedsfonds Drentsche Aa

Het Gebiedsfonds Drentsche Aa biedt iedereen die zich met het gebied verbonden voelt, de kans om een steentje bij te dragen aan de ontwikkeling ervan. Door bijdragen aan het fonds kunnen bedrijven, instellingen en burgers hun betrokkenheid uiten en helpen het gebied mooi te houden. Het Gebiedsfonds Drentsche Aa ondersteunt concrete projecten of werkzaamheden die bijdragen aan het mooi houden van het Drentsche Aa-gebied. Het kan

bijvoorbeeld gaan om financiering van een rondtrekkende schaapskudde met een herder. Maar het fonds kan ook het opknappen van monumentale bomen ondersteunen, of het plaatsen van bankjes op de plekken met het mooiste uitzicht.
Bij de versterking van de gebiedskwaliteit zijn we toekomstgericht. We hebben open oog voor de grote transities waar wij voor staan zoals klimaatverandering, verduurzaming van de landbouw, gezondheid en instandhouding van de biodiversiteit. We steunen het streven van het Nationaal Park Drentsche Aa naar een robuust natuur- en watersysteem. Binnen de kwaliteitsdoelen zoeken we naar passend gebruik door landbouw en recreatie. De projecten waaraan we een bijdrage toekennen, dragen bij aan een evenwichtige balans in het gebied. We beogen met onze steun met name om projecten op gang te helpen die bewoners betrekken bij het gebied. Dat zien we breed: met aandacht en ruimte voor boer, burger en biodiversiteit.
Het gaat om de volgende doelstellingen:

- Bevordering van inclusieve landschappen waar kwaliteit van water, bodem en natuur centraal staan.
- Behoud en herstel van cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden.
- Binnen de kwaliteitsdoelen zoeken naar duurzame exploitatiemogelijkheden door landbouw en recreatie.
- Bevordering van de leefbaarheid in de dorpen.
- Zoeken naar projecten die bijdragen aan versterking van identiteit en kwaliteit van het gebied.

Het Gebiedsfonds Drentsche Aa heeft als missie om nieuwe ontwikkelingen en lokale en/of particuliere initiatieven die passen binnen de doelstellingen door middel van financiële bijdragen te stimuleren en te faciliteren. Dat doet zij in de vorm van eenmalige, niet-structurele bijdragen.
Bij de keuze van projecten wordt een spreiding over het hele Drentsche Aa-gebied in acht genomen. Een subsidie zal in principe niet de volledige projectkosten dekken, maar als cofinanciering werken. Dat betekent dat een bijdrage nagestreefd wordt van andere financier(s) en een eigen bijdrage van initiatiefnemer(s) verlangd wordt.

Monitoring

In de Drentsche Aa wordt iedere vijf jaar een effect monitoringsrapportage opgesteld. Begin 2019 is de derde monitoringsrapportage opgeleverd. Met oog op de oplossing van gesignaleerde knelpunten geeft de monitoringsrapportage concrete meekoppelkansen met de volgende lopende processen:

- Agenda Boer, burger, biodiversiteit
- Programma Natuurlijk Platteland
- UPDA
- Natuurbeheerplannen

In de bijlage 'Vertaling uitkomsten monitoring Drentsche Aa' zijn de knelpunten en meekoppelkansen uitgewerkt.

Van opgaven naar Actie: een aanzet voor het meerjarenactieprogramma

In deze paragraaf zijn de opgaven nader uitgewerkt in het meerjarenactieprogramma. In het meerjarenactieprogramma zijn eerste prioritaire acties (7.2.1) beschreven die tijdens de verdiepende bijeenkomsten zijn benoemd als mogelijke oplossingen voor de grootste knelpunten:

- Prioritaire projecten op raakvlakken van de thema's landbouw – water – natuur
- Prioritaire projecten op raakvlakken van de thema's recreatie – natuur
- Prioritaire projecten op raakvlakken van de thema's landschap – wonen – leefbaarheid

Vervolgens zijn de overige acties (7.2.2) benoemd, onderverdeeld naar:

- Algemene projecten
- Watersysteem
- Landbouw
- Natuur en landschap
- Recreatie en toerisme
- Communicatie en educatie
- Wonen en leefbaarheid in de dorpen
- Organisatie van beheer en bestuur
- Monitoring

7.2.1 Prioritaire acties

Prioritaire Projecten op raakvlakken van thema's **Landbouw – water - natuur**				
Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
1	Project Transitie Landbouw (2021 – 2023) gekoppeld aan de Agenda Boer, Burger en Natuur Drenthe – Een proeftuin Drentsche Aa: Ontwikkelen verdienmodellen Drentsche Aa (Groenblauwe diensten)	AND in opdracht van het Overlegorgaan	Rijk, LTO-Noord, Agenda BBN, individuele boeren	Lopend
2	Grondinstrument t.b.v. realisatie doelen NNN, Natura2000 en Drentse Aanpak Stikstof – Transitie Landbouw	Provincie Drenthe vanuit Programma Natuurlijk platteland, Adviescommissie Drentsche Aa, Prolander	Rijk, Werkgroep Grond, individuele grondeigenaren	Lopend
3	Volgen landelijke beleidsontwikkelingen (omgevingsvisie, drinkwaterwet, omgevingswet, GLB).	Overlegorgaan/Secretariaat	Leden van het Overlegorgaan	Lopend
4	Inbreng belang Nationaal Park bij provinciale, waterschap en gemeentelijke beleidsontwikkelingen (omgevingsvisies, bodembeleid, waterbeleid, omgevingsverordening, beregeningsbeleid).	Overlegorgaan/Secretariaat	Leden van het Overlegorgaan	Structureel
5	Vervolg op Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa (UPDA)	Provincie Drenthe, Waterschap Hunze en Aa's, Waterbedrijf Groningen	Gemeenten, LTO-Noord, Boermarken, leden van het Overlegorgaan	Korte termijn
6	Klimaatadaptief inrichting Drentsche Aa (richting 2050) als uitwerking van werkplaats Klimaatadaptatie Drentsche Aa (2021) àAls 'Koplopergebied' een ontwikkelen / via een gebiedsgerichte aanpak inzetten op een klimaatrobuust (grond-)watersysteem met overgangsgebieden	Rijk, Provincie Drenthe (o.a. Koersdocument Drentse Aanpak Stikstof), Waterschap Hunze en Aa's	Adviescommissie Drentsche Aa, leden van het Overlegorgaan, AND, NMFD, Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten	Korte termijn
7	Lopend onderzoek grondwaterbalansstudie	Waterschap Hunze en Aa's/ Provincie Drenthe	Waterbedrijf Groningen, Provincie Drenthe, leden van het programmateam Drentsche Aa	Korte termijn

Prioritaire Projecten op raakvlakken van thema's

Recreatie - natuur

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
8	Project Duurzaam Toerisme (2021 – 2023): zichtbaarheid, gastheerschap, locaties voor ontvangst en beleving en samenwerking rondom bestemmings-ontwikkeling. Koppeling met Activiteit/Projecten 13, 14, 17, 58, 59, 60, 61 en 62			
9	Door ontwikkelen toegangspoorten, 'Huis van de Drentsche Aa'	Leden van het Overlegorgaan, Gemeenten, Staatsbosbeheer	Recreatieschap, IVN	Structureel
10	Het verhaal van de Drentsche Aa uitdragen in overeenstemming met Communicatieplan, Educatieve programma's, Merkgids Drentsche Aa	IVN in opdracht van het Overlegorgaan	Werkgroep ECR, Geopark	Structureel
11	Bereiken inwoners, bezoekers en recreanten in overeenstemming met Activatieplan Drenthe	IVN in opdracht van het Overlegorgaan	Marketing Drenthe, Werkgroep ECR	Structureel
12	Opzetten goede methodiek voor recreatieonderzoek en monitoring bezoekers-aantallen en -stromen en vervolgens uitvoeren onderzoek	Staatsbosbeheer in opdracht van het Overlegorgaan	Natuurmonumenten, Gemeenten, Recreatieschap, Dorpsorganisaties, werkgroep ECR	Korte termijn

Prioritaire Projecten op raakvlakken van thema's

Landschap – wonen - leefbaarheid

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
13	Deelproject Biodiversiteit en Participatie (2021 – 2023)	Landschapsbeheer Drenthe/BOKD in opdracht van het Overlegorgaan	Dorpsorganisaties, leden Programmateam Drentsche Aa	Lopend
14	Deelprojecten Energietransitie & Participatie (2021 – 2023)	NMFD in opdracht van het Overlegorgaan	Dorpsorganisaties, leden van het Programmateam Drentsche Aa	Lopend
15	Zorgvuldige locatiekeuze, behoud kleinschaligheid en beperkte ruimte voor woningbouw. Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 als basis voor visies en gebiedsprocessen. Borging d.m.v. de Provinciale Omgevingsverordening	Provincies, gemeenten	Leden van het Overlegorgaan en Programmateam Drentsche Aa, dorpsorganisaties	Structureel
16	Trots en betrokkenheid bewoners/betrekken bewoners en -collectieven door burgerparticipatie bij beleid- en planvorming, door burgerparticipatie bij natuur- en landschapsbeheer.	Provincies, gemeenten	Leden van het Overlegorgaan en Programmateam Drentsche Aa, Werkgroep ECR, dorpsorganisaties	Structureel
17	Behoud kleinschaligheid: opstellen kaders/handreiking kleinschalige struc-turen Drentsche Aa op basis van de Provinciale Omgevingsverordening	Gemeenten, provincies	Leden van het Overlegorgaan en Programmateam Drentsche Aa	Structureel
18	Een jaarlijkse schouw Drentsche Aa als invulling van het Kennis- en kwaliteit-snetwerk. Elk jaar zal er worden ingezoomd op een aantal specifieke onder-werpen, zoals dorpsuitbreidingen, infrastructuur, bebording en bijvoorbeeld verlichting.	Secretariaat in opdracht van Overlegorgaan, Natuur- en Milieufederatie Drenthe en gemeenten	Leden van het Overlegorgaan en Programmateam Drentsche Aa	Structureel

7.2.2 Overige acties

Algemene projecten				
Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
19	Zoeken naar nieuwe financieringsvormen via het Gebiedsfonds Drentsche Aa	Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa	Leden van het Overlegorgaan en programmateam Drentsche Aa	Structureel
20	Inspelen op RO-ontwikkelingen, zoals Regio Groningen-Assen en/ Groeningen.nu	Leden van het Overlegorgaan		Structureel
21	Investeren in cultuur van samenwerking	Leden van het Overlegorgaan		Structureel
22	Contact onderhouden met Provincie Groningen	Secretariaat in opdracht van het Overlegorgaan	Provincie Groningen, Gemeente Groningen	Structureel
23	Nieuwsbrief, website en sociale mediakanalen blijven inzetten	IVN in opdracht van het Overlegorgaan	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Structureel
24	Visie en belang Nationaal Park Drentsche Aa inbrengen in beleids- en uitvoeringsplannen: Omgevingstafels nieuwe Omgevingswet	Secretariaat in opdracht van het Overlegorgaan	Waterschap, gemeenten, Provincies	Structureel

Water: Het watersysteem centraal				
Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
25	Uitvoeren waterbergingsopgave WB21	Waterschap Hunze en Aa's (als onderdeel Waterbeheerprogramma 2022-2027)	Provincie Drenthe, Staatsbosbeheer, LTO-Noord, Prolander	Structureel
26	Prioriteiten verdrogingsbestrijding	Provincie Drenthe	Waterschap in samenwerking met terreinbeheerder en overige leden Overlegorgaan en Programmateam Drentsche Aa	Korte termijn
27	Beregeningsbeleid	Waterschap Hunze en Aa's en Provincie Drenthe	Leden van het Overlegorgaan en programmateam Drentsche Aa	Korte termijn
28	Projectmatig herstel genormaliseerde beken (KRW)	Waterschap als onderdeel Waterbeheerprogramma 2022-2027	Prolander	Korte termijn
29	Opstellen waterbalans in overeenstemming met klimaatscenario's, op basis daarvan aanpassing beleid en UPDA 2.0	Waterschap, Waterbedrijf Groningen, Provincie Drenthe	Leden van het Overlegorgaan en programmateam Drentsche Aa	Korte termijn

Water: Het watersysteem centraal				
30	Uitvoeren projecten Landschapsvisie, onderdeel zichtbaarheid beken	Provincie. Gemeenten, Staatsbosbeheer	Leden van het Overlegorgaan en programmateam Drentsche Aa	Lange termijn
31	Plaatsing naambordjes beeklopen bij kruisingen met wegen	Secretariaat	Waterschap Hunze en Aa's, Provincie Drenthe en gemeenten	Korte termijn

Landbouw: Kiezen voor perspectief				
Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
32	Inzet op structuurversterking d.m.v. kavelruil, met aandacht voor de identiteit en kernkwaliteiten van het landschap	Provincie, Adviescommissie Drentsche Aa, Prolander Als onderdeel Programma Natuurlijk Platteland	LTO-Noord	Structureel
33	Stimuleren 'Kwaliteit in bouwen'	Gemeenten	Kennis- en Kwaliteitsteam Drentsche Aa	Structureel
34	Innovatieve en bijzondere teelten, met behoud van landschappelijke kwaliteit	AND in opdracht van het Overlegorgaan, in deelproject Transitie landbouw	LTO-noord	Structureel
35	Leren van GLB-pilots en inspelen op mogelijkheden GLB voor landbouw + koppeling Agenda Boer, Burger en Natuur Drenthe en benutten voor een aantrekkelijk Drentsche Aa-gebied	AND, NMFD	LTO-Noord, Staatsbosbeheer	Korte termijn
36	Vermarkten streekproducten Drents Goed/Dubbel Drents: 'Proef de Drentsche Aa' – Oprichting Gebiedscoöperatie Drentsche Aa	AND in opdracht van het Overlegorgaan	Gastheren & Gastvrouwen, overige ondernemers	Lange termijn
37	Inventarisatie recreatieve koppelkansen agrarisch gebied en overgangsgebieden, bijvoorbeeld klompenpaden, fietsroutes, parkeren bij de boer	Secretariaat in opdracht van het Overlegorgaan	LTO-Noord, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drents Landschap, Recreatieschap, werkgroep ECR	Lange termijn
38	Uitplaatsing stimuleren voor boeren die dit willen	Provincie, Adviescommissie Drentsche Aa, Prolander	LTO-Noord, Staatsbosbeheer	Lange termijn
39	Uitplaatsen varkens- en pluimveehouderijen	Rijk, Provincie	LTO-Noord, Staatsbosbeheer, gemeenten	Lange termijn

Natuur en landschap: Landschap als strategie

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
40	Inzet op 'Behoud door ontwikkeling', vanuit de basisfilosofie 'kwaliteit in ontwerp' bij nieuwe ruimtelijke ingrepen	Gemeenten namens Overlegorgaan	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Structureel
41	Samenwerking in beheer 'Nieuwlanden' – Gasterse Duinen	Staatsbosbeheer	Het Drentse Landschap, Stichting Schaapskudde 'het stroomdal'	Structureel
42	Aandacht voor archeologische, aardkundige en cultuurhistories waarden bij planvorming	Gemeenten, Provincie, Prolander	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Structureel
43	Handhaven op illegale en ontsierende reclame en uitwerken projecten die bijdragen aan behoud en beleving van duisternis	Gemeenten namens het Overlegorgaan	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Structureel
44	Afvoer illegale afvalstortingen uit het landelijk gebied en natuur naar gemeentelijke stortlocaties, in overeenstemming met gemaakte afspraken	Gemeenten en Staatsbosbeheer	Overige TBO's	Structureel
45	Uitvoeren visie De Strubben-Kniphorstbosch (fase 2) en vervolg uitvoering Belvedères	Staatsbosbeheer	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Korte termijn
46	Actieve inbreng in herziening Natura 2000 beheerplan (2e planperiode) à Resultaten project evaluatie 35 jaar vegetatieonderzoek inbrengen	Provincie, Staatsbosbeheer	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Korte termijn
47	Ontwikkelen Biodiversiteitsmonitor (grasland en bodemleven) Drentsche Aa	Provincie Drenthe	LTO-Noord, AND	Lange termijn
48	Handhaving en toezicht: pilot met bewoners/ betrokkenen	Provincie Drenthe, gemeenten	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, Dorpsorganisaties, Drents particulier grondbezit	Lange termijn
49	Behoud kleinschaligheid: Herstel houtwallen en andere landschapsstructuren	Provincie Drenthe, Gemeenten	Leden van het Overlegorgaan, Werkgroep ECR, Landschapsbeheer Drenthe, BOKD, Landschapsbeheer Groningen, Collectief Groningen West	Lange termijn
50	Ontwikkeling vitale natuur/natuurlijk boslandschap in brongebied Geelbroek en 'Hart van Drenthe (voorheen boswachterijen Hooghalen-Grolloo-Schoonloo)	Staatsbosbeheer	Prolander	Lange termijn
51	Invloed uitoefenen op benedenstroomse planvorming i.v.m. optrekmogelijkheden vis en andere dieren (KRW-opgave)	Waterschap Hunze en Aa's	Provincie Groningen	Lange termijn

Recreatie en toerisme: Duurzaam toerisme

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
52	Herijken promotieactiviteiten en taakverdeling	Recreatieschap in opdracht van het Overlegorgaan, vanuit deelproject Duurzaam toerisme	Werkgroep ECR	Lopend
53	Ontwikkelen visie op dagrecreatieve activiteiten	Recreatieschap in opdracht van het Overlegorgaan, vanuit deelproject Duurzaam toerisme	Recreatieondernemers, werkgroep ECR	Lopend
54	Bezoekersmanagementplan 'Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0' – [zie ook 70]	Recreatieschap in opdracht van het Overlegorgaan, vanuit deelproject Duurzaam toerisme	Werkgroep ECR	Lopend
55	Ontwikkelen nieuwe toeristische Drentsche Aa-producten, in relatie tot verdienmodellen en Drents Goed	Recreatieondernemers	Werkgroep ECR	Structureel
56	Afstemming beleid over zwerfvuil à promoten opschoonacties	Overlegorgaan	Gemeenten	Structureel
57	Activeren ondernemers tot deelname en promotie NP en NP activiteiten.	IVN, (Recreatie)ondernemers	Gemeenten, toeristische platforms	Structureel
58	Afsluiten zandwegen voor gemotoriseerd verkeer	Gemeenten, namens het Overlegorgaan	Staatsbosbeheer, boermarken	Structureel
59	Uitwerken thema water bij/op Toegangspoort Deurze	Gemeente en Overlegorgaan	Waterschap en Waterbedrijf Groningen, IVN, werkgroep ECR, Provincie Drenthe	Korte termijn
60	Uitvoeren Project Kwaliteitsimpuls Ruiterweg - Zeegsersteeg	Gemeente Tynaarlo	Secretariaat, Gemeente Aa en Hunze	Korte termijn
61	Aansluiten wandel- en fietspaden op dagrecreatieve voorzieningen in combinatie met een goede bewegwijzering ernaartoe à koppeling met zonering	Staatsbosbeheer, gemeenten	Secretariaat	Lange termijn
62	Kansen benutten om kerkpaden en schouwpaden voor wandelaars open te stellen	Gemeenten, BOKD	Staatsbosbeheer, Waterschap, Recreatieschap	Lange termijn
63	Uitrollen wandelknooppunten netwerk	Recreatieschap	Staatsbosbeheer, gemeenten, waterschap	Lange termijn

Recreatie en toerisme: Duurzaam toerisme

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
64	Voorlichting over permanente bewoning recreatiewoningen en stacaravans en geld en middelen vrijmaken voor handhaving, koppeling met Vitale vakantieparken	Gemeenten	Leden van het Overlegorgaan en programmateam Drentsche Aa	Lange termijn
65	Opzetten Recreatiefonds voor warme sanering, koppeling met Vitale vakantieparken	Provincie	SNN, Recreatieondernemers, gemeenten	Lange termijn
66	Onderzoek waardering bezoekers voor communicatie en educatie	IVN in opdracht van het Overlegorgaan	Marketing Drenthe	Lange termijn

Communicatie en educatie: Beleving, betrokkenheid en participatie

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
67	Omwonenden nog intensiever betrekken bij beheer natuur en landschap en bij waterbeheer	Landschapsbeheer Drenthe en BOKD in opdracht van het Overlegorgaan, vanuit deelproject 'Biodiversiteit en participatie'	Staatsbosbeheer, Prolander, waterschap, gemeenten	Lopend
68	Onderhouden, stimuleren en uitbouwen Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa – verzorgen cursussen Gastheerschap	IVN en secretariaat	(Recreatie-)ondernemers, LTO-NOORD	Structureel
69	Breed pakket van communicatie- en educatieproducten	IVN	Werkgroep ECR	Structureel
70	Bezoekersmanagementplan 'Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0' (o.a. acties gericht om mensen, cursussen en netwerken onderhouden) [zie ook 54]	IVN in opdracht van het Overlegorgaan	Werkgroep ECR	Structureel
71	Inventarisatie bestaande netwerken met oog op burgerparticipatie	Leden van het Overlegorgaan	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, IVN, dorpsorganisaties, Boermarken	Structureel
72	Voortzetten Drentsche Aa-gidsennetwerk en Drentsche Aa Junior Rangers	IVN	Leden Overlegorgaan, AND	Structureel
73	Continueren (financiële) inzet IVN voor Nationaal Park Drentsche Aa	Ministerie LNV, Overlegorgaan	Provincie Drenthe, gemeenten	Structureel

Communicatie en educatie: Beleving, betrokkenheid en participatie

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
74	Onderhouden, uitvoeren bestaande en ontwikkelen en vernieuwen communicatie- en educatieactiviteiten	IVN	Werkgroep ECR	Structureel
75	Trots en betrokkenheid bewoners door cursussen, bewonersdagen en andere activiteiten	IVN	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Structureel
76	Jaarlijks organiseren van een Ondernemersdag voor Drentsche Aa gastheren & gastvrouwen	IVN en secretariaat		Structureel
77	Jaarlijks promoten van en stimuleren deelname aan de landelijke 'Natuurwerkdag' (najaar).	IVN en secretariaat	Werkgroep ECR	Structureel
78	Aansluiten bij open monumentendag (bv Strubben-Kniphorstbosch)	Staatsbosbeheer, gemeente	IVN	Structureel
79	Opstellen/actualiseren Educatie (o.a. onderwijs) en communicatiestrategie	IVN en secretariaat	Werkgroep ECR	Korte termijn
80	Informatievoorziening via (sociale) media, mogelijk vernieuwen website	IVN + secretariaat	Werkgroep ECR	Korte termijn
81	Vrijwilligerskaart Drentsche Aa →samenwerking tussen partijen om zo gebiedsgericht vrijwilligers te ondersteunen.	Secretariaat	IVN, Landschapsbeheer Drenthe, Natuur- en Milieufederatie Drenthe, Het Drentse landschap en Natuurmonumenten	Lange termijn
82	Educatieve arrangementen met kenniscentra	IVN	Werkgroep ECR	Lange termijn
83	Benutten OV-knooppunten met oog op zonering	Leden van het Overlegorgaan		Lange termijn

Wonen en leefbaarheid in de dorpen

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
84	Beperkte ruimte voor woningbouw: inventarisatie kansrijk vastgoed	Gemeenten	Leden van het Overlegorgaan, dorpsorganisaties	Structureel
85	Realiseren kleinschalige projecten i.s.m. dorpsbelangen, boermarken en/of vrijwilligersgroepen.	Dorpsbelangen, Boermarken en Overlegorgaan	Staatsbosbeheer, gemeenten, Gebiedsfonds Drentsche Aa, IVN, werkgroep ECR	Structureel

Wonen en leefbaarheid in de dorpen

86	Jaarlijks promoten van en stimuleren deelname aan de landelijke 'Opschoondag' (voorjaar) van de stichting Nederland Schoon en/of World Cleanup Day (september)	Secretariaat, IVN, gemeenten,	Dorpsbelangen, Boermarken, Junior Rangers	Structureel
87	Uitwerken of actualiseren dorpsomgevingsplannen	Gemeenten, BOKD	Dorpsorganisaties	Korte termijn
88	Herhaling bewonersonderzoek uit 2010: https://www.drentscheaa.nl/publish/pages/115332/bewonersonderzoek-nationaal-landschap-drentsche-aa-kien-juli-2010.pdf	Secretariaat	BOKD, dorpsbelangen	Korte termijn
89	Vitaliteit dorpen door inzet van dorpsplannen	Gemeenten	Leden van het Overlegorgaan en Programmateam Drentsche Aa, gebiedsfonds Drentsche Aa, Dorpsorganisaties, Boermarken	Lange termijn
90	Onderzoek inbreidingsmogelijkheden, opstellen kansenkaarten initiatieven zoals bijvoorbeeld ecodorpen en voedselbossen	Provincies, gemeenten	Leden van het Overlegorgaan, dorpsorganisaties	Lange termijn
91	Instellen 60-km zones buiten bebouwde kom	Gemeenten		Lange termijn
92	Beleidsontwikkelingen bespreken met dorpsgemeenschappen en sociale netwerken	Gemeenten, waterschap, Provincie, Overlegorgaan	Dorpsorganisaties	Lange termijn
	Herstel wandelrondje Eldersloo	Prolander	Bewoner(s) Eldersloo, Staatsbosbeheer	Lange termijn

Organisatie van beheer en bestuur

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
93	Voortzetting ambtelijke ondersteuning Overlegorgaan (zie advies visitatie-commissie)	Provincie Drenthe	Leden van het Overlegorgaan	Structureel
94	Actieve inzet en promotie Gebiedsfonds Drentsche Aa	Leden van het Overlegorgaan	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Structureel
95	Voortzetting huidige transparante werkwijze	Leden van het Overlegorgaan		Structureel
96	Jaarlijkse verantwoording Gebiedsfonds Drentsche Aa	Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa	Overlegorgaan	Structureel

Organisatie van beheer en bestuur

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
97	Extra capaciteit voor ambities BIO-plan à zie ook advies Visitatiecommissie Nationale Parken: versterken organisatie Nationaal Park Drentsche Aa	Secretariaat in opdracht van het Overlegorgaan	Leden van het Overlegorgaan	Structureel
98	Extra capaciteit handhaving in natuurgebieden	Staatsbosbeheer	Leden van het Overlegorgaan	Structureel
99	Herbevestiging opdracht Overlegorgaan door vaststellen Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa (2021 - 2030) door GS	Gedeputeerde Staten van Drenthe, Overlegorgaan	Provincie Groningen	Korte termijn
100	Uitwerken advies Visitatiecommissie Nationale Parken (november 2021) voor het Nationaal Park Drentsche Aa: de organisatie, 'status aparte', taken en verantwoordelijkheden, landschapsadviseur, projectorganisatie, verevening van inkomsten en versterken regionale verbondenheid.	Secretariaat in opdracht van het Overlegorgaan	Leden Overlegorgaan en Programmateam Drentsche Aa	Korte termijn
101	Presentaties houden op dorpsavonden	Secretariaat in opdracht van het Overlegorgaan	IVN	Lange termijn
102	Provincie Groningen deelnemer Overlegorgaan	Overlegorgaan		Lange termijn

Monitoring

Nr.	Activiteit/Project	Initiatiefnemer/Trekker	Overige betrokkenen (niet uitputtend/ indicatief)	Planning/Inzet
103	Monitoring waterkwaliteit à Drentsche Aa als schone bron voor drinkwater-winning	Waterschap, Waterbedrijf Groningen	Provincie Drenthe	Lopend
104	Opzetten meetnet en monitoring bodemkwaliteit	Provincie Drenthe		Lopend
105	Continuering 5-jaarlijkse monitoringrapportage (2007-2012-2017) à 4e meting 2022 (uit te voeren in 2023)	Secretariaat in opdracht van het Overlegorgaan	Leden van het programmateam Drentsche Aa	Structureel
106	RO-druk: in beeld brengen overzicht van beeldbepalende ruimtelijke ingrepen/ontwikkelingen i.r.t. gewenste ruimtelijke kwaliteit à periodiek bespreken notitie RO-ontwikkelingen in het Nationaal Park Drentsche Aa in het Overlegorgaan.	Secretariaat in opdracht van het Overlegorgaan	Gemeenten	Korte termijn

8 Bijlagen

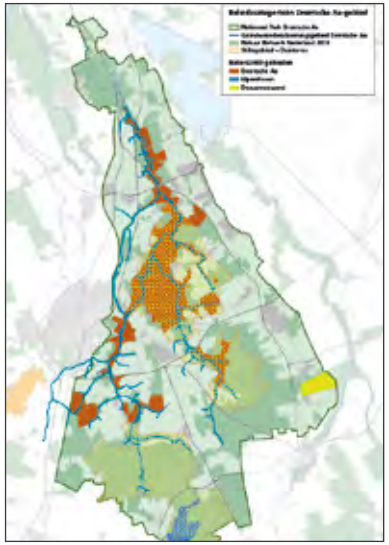
Vanwege de omvang zijn de bijlagen 1 t/m 6 als aparte documenten te raadplegen op https://www.drentscheaa.nl/bioplan/bijlagen

Door op de afbeelding van de bijlage te klikken wordt het betreffende document direct gedownload.

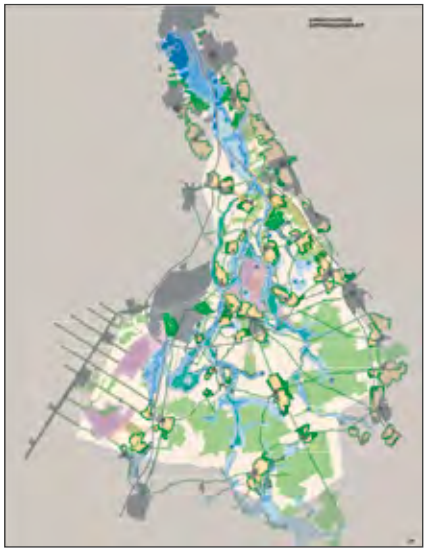
1. Toeristische kaart uit opstap-krant

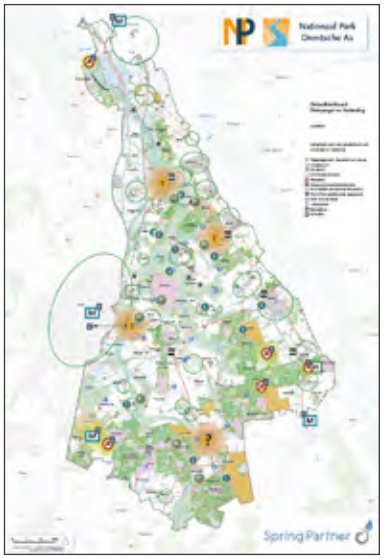
2. Kaart beleidscategorieen drentsche aa

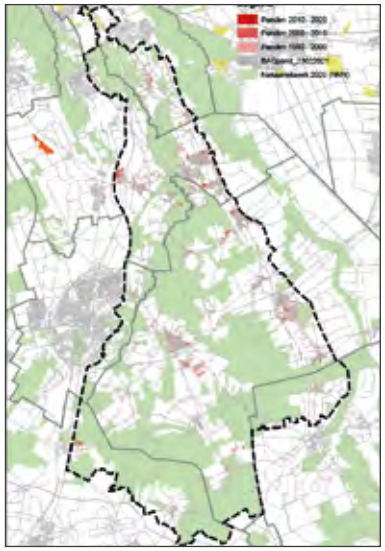
3. Kaart landschapsvisie drentsche aa

4. Kaart bezoekersmanage-mentplan lbn drentsche aa

5. Kaart ontwikkeling bebouwing 1990-2020

6. Verslag werkplaats klimaatadaptatie drentsche aa

Werkplaats
Landelijk Gebied &
Klimaat

Drentsche Aa /
Hoge Zandgronden

Verslag

7. Basisgegevens inwoners_grondgebruik nationaal park drentsche aa

Aantal inwoners Nationaal Park Drentsche Aa

Buurt	2004	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Anderen	230	235	235	235	235	245	245	240	230	225	220
Anloo	340	380	380	310	320	330	325	335	325	335	320
Annen	3550	3.545	3.525	3.490	3.445	3.395	3.405	3.395	3.415	3.450	3.460
Balloo	150	155	160	160	155	155	150	150	150	160	160
Eext	1210	1.275	1.270	1.240	1.235	1.225	1.225	1.245	1.260	1.245	1.255
Ekehaar	270	255	255	260	255	255	255	260	270	270	275
Elp	370	340	335	330	330	325	330	335	340	330	335
Gasselte	1340	1.435	1.435	1.460	1.470	1.490	1.495	1.475	1.515	1.505	1.510
Gasteren	420	410	400	395	380	385	395	400	390	395	390
Gieten	4750	4.990	4.995	4.950	4.925	4.930	4.885	4.895	4.870	4.845	4.885
Glimmen	1130	1.125	1.115	1.105	1.085	1.075	1.065	1.065	1.090	1.085	1.065
Grolloo	660	650	635	645	650	635	635	650	635	625	620
Loon	275	260	260	250	255	250	265	265	270	260	265
Midlaren	180	180	190	195	190	185	185	190	190	185	185
Noordlaren	450	415	410	405	395	395	390	400	385	395	365
Rolde	3830	3.885	3.865	3.860	3.785	3.740	3.740	3.750	3.760	3.740	3.770
Schipborg	610	535	535	540	540	545	530	545	540	535	535
Schoonloo	170	175	175	170	175	180	175	180	190	190	185
Tynaarlo	1540	1.590	1.580	1.555	1.550	1.545	1.530	1.550	1.570	1.585	1.580
Zeegse	210	215	210	205	210	195	200	210	215	215	215
Zuidlaren	10130	9.545	9.500	9.550	9.465	9.510	9.535	9.660	9.665	9.730	9.635
Verspreid gebied	4275	2.445	2.470	2.555	2.570	2.540	2.595	2.735	2.680	2.645	2.675
Totaal gebied	**36090**	**34.040**	**33.935**	**33.865**	**33.620**	**33.530**	**33.555**	**33.930**	**33.955**	**33.950**	**33.905**

Bron: CBS

Nationaal Park Drentsche Aa (2020)

Oppervlakte met natuurbestemming (Omgevingsvisie) icm grondgebruik (LGN2020)

	Subtotalen		Onderverdeling	
	Ha	%	Ha	%
1. Totale oppervlakte Nationaal Park Drentsche Aa	**33.123**	100,0%		
2. Oppervlakte van de 3 Natura2000-gebieden samen:	4.475	13,5%		
2.1. Natura 2000 Drentsche Aa-gebied:			3.902	11,8%
2.2. Natura 2000 Drouwenerzand:			222	0,7%
2.3. Natura 2000 Elperstroomgebied:			351	1,1%
3. Oppervlakte NNN in Nationaal Park Drentsche Aa:				
3.0 NNN (geen Natura2000)	12.562	37,9%	12.562	37,9%
4. Overige functies volgens LGN (buiten NNN en Natura2000):	16.086	48,6%		
4.1 Landbouw			11.256	34,0%
4.2 Groen in bebouwing			1.995	6,0%
4.3 Bebouwing			350	1,1%
4.4 Infrastructuur			1.002	3,0%
4.5 Water			198	0,6%
4.6 Overig			437	1,3%
4.7 Natuur volgens LGN2020 (deels ruis/slivers)			848	2,6%
TOTAAL	**33.123**	**100,0%**	**33.123**	**100,0%**

8. Pov Drenthe en Groningen_ artikel 2.27 Nationaal park drentsche aa

Artikel 2.27 Nationaal Park Drentsche Aa

1. Een ruimtelijk plan kan, voor zover dit plan betrekking heeft op gronden aangeduid op kaart D2 (Nationaal Park Drentsche Aa), alleen voorzien in ruimtelijke ontwikkelingen voor zover deze bijdragen aan het behoud en het versterken van en niet in strijd zijn met de doelstellingen, kwaliteiten en kenmerken van het Nationaal Park Drentsche Aa zoals deze zijn opgenomen in het BIO-plan Drentsche Aa:
2. In afwijking van het eerste lid kan een ruimtelijk plan voor zover dit plan betrekking heeft op een gebied dat onderdeel uitmaakt van het Nationaal Park Drentsche Aa in ruimtelijke ontwikkelingen voorzien wanneer:
   a. de kenmerken van het landschap worden versterkt en er rekening wordt gehouden met het draagvermogen van het landschap gelet op de bouwvolumes, schaalgrootte en verschijningsvormen, en;
   b. het ruimtelijk plan vergezeld gaat van een beeldkwaliteitsplan en landschappelijk inpassingsplan die juridisch verbonden zijn aan het desbetreffende ruimtelijke plan.
3. In afwijking van het eerste lid kan een ruimtelijk plan voor zover dit plan betrekking heeft op een gebied dat onderdeel uitmaakt van het Nationaal Park Drentsche Aa in ruimtelijke ontwikkelingen voorzien wanneer:
   a. er sprake is van een groot maatschappelijk belang met het oog op duurzame energieontwikkeling;
   b. er geen reële andere mogelijkheden zijn;
   c. er rekening wordt gehouden met het landschap en de eventuele nadelige gevolgen voor het landschap en tot de verhouding van het rendement;
   d. de nadelige effecten op het behoud of de versterking van de kwaliteiten kenmerken van het Nationaal Park Drentsche Aa als bedoeld in het eerste lid waar mogelijk worden gemitigeerd en voor het overige worden gecompenseerd, waarbij:
      i. de compensatie niet mag leiden tot een nettoverlies van areaal, samenhang en kwaliteit van de kenmerken en kwaliteiten; en
      ii. de compensatie plaatsvindt:
   - aansluitend aan of, als dat niet mogelijk is, nabij het aangetaste gebied;
   - door realisering van kwalitatief gelijkwaardige waarden of fysieke compensatie op afstand van het gebied; of
   - op financiële wijze; en

   e. de aard van de effectbeperkende of compenserende maatregelen, de begrenzing van het compensatiegebied en de compensatie duurzaam zijn verzekerd.

TOELICHTING - *Regeling*

Het gehele stroomgebied – van brongebied tot benedenloop - van de Drentsche Aa is als Nationaal Park aangewezen, inclusief het Groningse deel in de gemeenteGroningen. De Drentse begrenzing (artikel 2.27) sluit op de Groningse aan. Doel van een Nationaal Park is de kwaliteiten te behouden, duurzaam te beheren en te versterken. Uitgangspunt voor het ruimtelijk beleid is behoud door ontwikkeling. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk, mits de kwaliteiten worden behouden of versterkt.
Het is verder belangrijk om de verhouding van deze bepaling tot het gestelde in Titel 2.2 Ruimtelijke Kwaliteit te verhelderen. Die bepalingen zijn immers onverkort van toepassing op Titel 2.3 (artikel 2.10, eerste lid). Het gebied kenmerkt zich bovendien door aanwezigheid van veelal zeer waardevolle kernkwaliteiten. Dit kan voor regelgeving met betrekking tot het Nationaal Park Drentsche Aa tot verwarring leiden. De bepalingen voor Nationaal Park Drentsche Aa gelden bovenop de bepalingen uit Titel 2.2 en hebben - bij strijdigheid - voorrang daarop. Nationaal Park Drentsche Aa en het Natuurnetwerk Nederland vallen ook deels samen. Beide bepalingen gelden in dat gebied.

De voornaamste kenmerken van het Nationaal Park Drentsche Aa zijn uitgewerkt in de Landschapsvisie Drentsche Aa. Daarenboven hechten wij eraan de cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden van het gebied te benadrukken. Dit Nationaal Park is een gebied met een grote cultuurhistorische tijddiepte, zoals ook blijkt uit de kaarten met Kernkwaliteiten. De beekdalen zelf kenmerken zich door, met vaak door wallen en singels omzoomde, weiden en hooilanden. Op de hogere gronden bevinden zich de essen en dorpen, omgeven door grotere ontginningen en de vroegere woeste gronden in de vorm van bossen en heides. De agrarische geschiedenis is goed te herkennen in dit landschap door de samenhang tussen verschillende elementen. Zeer bijzonder zijn de opvallend lineair gegroepeerde grafheuvels langs prehistorische wegen.

In lid 3 wordt gerefereerd aan een ‘groot maatschappelijk belang’ met het oog op duurzame energieontwikkeling. Hierbij denken we specifiek aan de opslag van duurzame energie in zoutkoepels. Dit wordt ook in de Structuurvisie Ondergrond genoemd. Compensatie moet bij vaststelling van een ruimtelijk plan ‘hard’ worden geregeld. Vast moet staan dat deze daadwerkelijk uitgevoerd wordt.

Achtergrond
De kernkwaliteiten van het Nationaal Park Drentsche Aa zijn vanuit het Beheer-, Inrichtings-en Ontwikkelingsplanplan (BIO-plan) uitgewerkt in de Landschapsvisie Drentsche Aa voor het gehele stroomgebied. Het BIO-plan blijkt in combinatie met de landschapsvisie in de praktijk een goed kader te bieden voor beoordeling van activiteiten in het gehele Drentsche Aa-gebied. Het vormt het fundament voor uitvoering en beoordeling van plannen in het nationaal park en past binnen de beleidsmatige kaders.

Als basisfilosofie geldt 'kwaliteit in ontwerp'. Een ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie. In de aanloop naar de oprichting van het nationaal beek- en esdorpenlandschap is als een van de uitgangspunten een basisfilosofie ontwikkeld, die erop neer komt dat het behoud van het gebied gebaat is bij een verdere ontwikkeling in plaats van conservering. Het bestaande landschap is in deze filosofie het vertrekpunt voor het nieuwe. Ontwikkelingen zijn toegestaan en zelfs gewenst, maar moeten in het verlengde liggen van de ontstaansgeschiedenis en de onderliggende structuren. De kenmerken van het landschap worden versterkt in plaats van afgevlakt door een vermenging met oneigenlijke elementen. Wij verwachten ook van gemeenten dat ze opkomen voor de doelen die voor het gebied zijn gesteld. De voorliggende bepalingen kunnen daaraan bijdragen.

NB
In 2021 is/wordt gewerkt aan een geactualiseerde POV i.v.m. met de invoering van de Omgevingswet.

POV- Groningen
Artikel 3.74 Nationaal Park Drentsche Aa
1. Het Nationaal Park Drentsche Aa is aangewezen en geometrisch begrensd in bijlage 2.
2. Gelet op het beschermen van landschappelijke of stedenbouwkundige waarden en ten behoeve van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties bevat een omgevingsplan over het Nationaal Park Drentsche Aa regels gericht op bescherming van de inrichting van de landgoederen.

Artikel 3.75 (Nationaal Snelwegpanorama Drentsche Aa)
1. Het Nationaal Snelwegpanorama Drentsche Aa is aangewezen en geometrisch begrensd in bijlage 2.
2. Gelet op het beschermen van landschappelijke of stedenbouwkundige of cultuurhistorische waarden en ten behoeve van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties bevat een omgevingsplan over het Nationaal snelwegpanorama Drentsche Aa langs de snelweg A28 regels gericht op bescherming van het vrije uitzicht vanaf deze weg op het op het Nationaal Park Drentsche Aa.

Latour Advies

Vertaling uitkomsten monitoring Drentsche Aa 2017 naar 3e BIO-plan 2020-2030

3-4-2020, Joris Latour

Aanleiding

In de Drentsche Aa wordt iedere vijf jaar een effect monitoringrapportage opgesteld. Begin 2019 is de derde monitoringsrapportage opgeleverd. De monitoringrapportage bevat een gedegen toestand-beschrijving per thema (water, natuur, landschap, landbouw, recreatie, leefbaarheid en duurzame energie) en beschrijft de veranderingen over de periode 2007-2017. De rapportage – die inmiddels ook als een interactieve digitale storymap op de website van de Drentsche Aa beschikbaar is - bevat ook een overzicht van knelpunten en uitdagingen voor de toekomst.

Tijdens vergadering van het Overlegorgaan Drentsche Aa, gehouden op 21 januari 2019, is gevraagd om te benoemen wat er voor nodig is om de resterende knelpunten op te lossen. Dat zou moeten resulteren in een lijst van mogelijke maatregelen die ter inspiratie gebruikt kan worden bij de agendavorming voor de Drentsche Aa in het kader van de lopende uitvoeringssporen:

- Het 3e Bioplan Drentsche Aa (in 2020 op te stellen uitvoeringsagenda van het Overlegorgaan Drentsche Aa 2020 - 2030).
- Gebiedsuitwerking deelgebied Drentsche Aa voor het Programma Natuurlijk Platteland (gericht op het realiseren van de bestuurlijke afspraken die voortvloeien uit de KRW, N2000, NNN en de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof).
- Proeftuin natuurinclusieve landbouw / / Agenda Boer Burger en Biodiversiteit / Programma Toekomstgerichte Landbouw / Regio Deal DA / uitwerking Visie Kringlooplandbouw van het Rijk

Per knelpunt zijn in deze notitie de volgende deelvragen beantwoord:

- Welke maatregel kan er technisch inhoudelijk genomen worden om het knelpunt op te heffen?
- Wat zijn de kosten (laag, midden hoog)?
- Is er draagvlak (laag, midden, hoog)?
- Bij welke uitvoeringsspoor kan de maatregelen worden opgenomen?

De resultaten worden beschreven in Tabel 1.

Bij het inventariseren en uitwerken van de mogelijke maatregelen is een aantal gesprekken gevoerd met stakeholders. Deze gesprekken zijn gevoerd in het najaar van 2019 toen er tegelijkertijd een steeds grotere controverse was ten aanzien van aanpak van stikstof. Hierdoor is het niet goed mogelijk gebleken om tot in detail te kunnen bepalen of er voldoende draagvlak is voor het nemen van ieder van de maatregelen. Het draagvlak is daarom globaal ingeschat en dient in de gebiedsgerichte processen nader verkend te worden.

Het is niet mogelijk gebleken om in detail aan te geven in welk gebiedsgericht proces de mogelijke maatregelen het best meegenomen kan worden. Om dit te doen is het eerst nodig dat er een duidelijke samenhang is tussen de genoemde uitvoeringssporen in de Drentsche Aa. Daar wordt hard aan gewerkt, maar het is nu nog niet zo ver. Wel is op voorhand aan te geven dat er via de drie sporen (Bioplan, Programma Natuurlijk Platteland, Natuurinclusieve landbouw) veel middelen en bestuurlijk mandaat in de Drentsche Aa gebied beschikbaar komen. Bij het toedelen van maatregelen aan een of meerdere van deze uitvoeringssporen is het wenselijk om er voor te zorgen dat maatregelen die moeilijk liggen en offers vragen primair worden meegenomen in een uitvoeringsspoor dat ook beschikt over voldoende middelen en mandaat. Maatregelen die nodig zijn om knelpunten op te lossen die voortkomen uit raakvlakken tussen landbouw en natuur passen daarom het beste in het Programma Platteland Natuurlijk.

Het is nog moeilijk om te zeggen of alle knelpunten ook daadwerkelijk oplosbaar zijn. Vanuit doelmatigheid en effectiviteit zijn er soms specifieke plekken en gebieden waar maatregelen relatief veel effect hebben (bijvoorbeeld op een locatie waar een intensief bedrijf vlak bij de kwetsbare natuur ligt). Het is onzeker of het ook daadwerkelijk lukt om juist op zulke plekken maatregelen in te zetten. Alle uitvoeringssporen zijn namelijk gebaseerd op vrijwillige deelname. Het is pas achteraf vast te stellen of stakeholders die op de ‘kritische’ locaties zitten ook bereid zijn om deel te nemen.

knelpunt volgens de monitoringrapportage 2019	mogelijke maatregel	aanvullende kosten	draagvlak	meekoppelbaar met lopende processen (Bioplan altijd)
WATER				
Volgens de meting 2017 blijft uiteindelijk 30 km van de beek genormaliseerd. Hoe kan de resterende 30 km worden aangepakt, voor natuur en wateropvang?	1. Inrichtingsplannen maken en uitvoeren voor de resterende delen	hoog (herinrichten is kostbaar)	complex (vraagt veel overleg bij grondeigenaren)	geen; bespreken met waterschap
De realisatie van de KRW-norm voor P en N is binnen handbereik maar er is grote twijfel of de beek-biologie daar wel voldoende mee beschermd is. Wat is voor de beek nog extra nodig?	1. Uitvoeren onderzoek om te bepalen in hoeverre een gezonde beek met kenmerkende biota ook kan bestaan bij de gehanteerde KRW normen.	gering, betreft een eenmalig onderzoek	onzeker, als uit het onderzoek blijkt dat er veel aanvullend beleid gedaan moet worden kan dit achteraf veel spanning geven. Dit kan nu al (in anticipatie) leiden tot beperkt draagvlak.	geen; bespreken met waterschap
Er is sinds 2009 geen afname meer in de gemiddelde P- gehalten van de beek? Wat kan hier nog aan worden gedaan? (NB: aangenomen dat uit onderzoek is gebleken dat N-P gehalten bij KRW doelrealisatie nog steeds te hoog zijn voor kenmerkende natuur en dus verder naar beneden moeten)	1. Verduurzamen van bedrijven die relatief veel P/N verliezen in de beek.	beperkt (via BBB)	Gunstig. Er is veel bereidheid bij agrariërs om deel te nemen aan BBB maar het is onbekend of ook juist de agrariërs die relatief veel emissies naar de beek hebben ook betrokken zijn bij BBB.	stimulering via Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw;
	2. Vergroten emissievrije stroken	beperkt (via SNL)	Onbekend. Er is veel bereidheid bij agrariërs om deel te nemen aan SNL maar het is onbekend of ook juist de agrariërs die relatief veel emissies naar de beek hebben ook betrokken zijn bij SNL.	agrarisch randenbeheer SNL inzetbaar maken langs kwetsbare beeklopen.
	3. Vrijwillig Verplaatsen bedrijven	hoog, vrijwillige uitkoop kost veel geld. Vanuit het rijk is er recent veel geld vrijgesteld hiervoor maar het is onduidelijk of dit ook in het DA aangewend kan worden.	Onbekend. Er is sinds de stikstofcrises landelijk steeds meer bereidheid bij bedrijven om deel te nemen aan vrijwillige uitkoop (betreft natuurlijk de intensieve varkenshouderij sector, maar kan ook bij andere sectoren spelen). Het is onbekend of ook juist de agrariërs die relatief veel emissies naar de beek hebben ook hier warm voor lopen.	Programma Natuurlijk Platteland – deelprogramma Drentsche Aa, evt icm geld rijk

knelpunt volgens de monitoringrapportage 2019	mogelijke maatregel		aanvullende kosten		draagvlak	meekoppelbaar met lopende processen (Bioplan altijd)
Er is na 2010 geen afname meer van het aantal GBM overschrijdingen. Wat kan hier nog aan worden gedaan?	1. Door middel van voorlichting verminderen gebruik bestrijdingsmiddelen		laag		Onbekend. Er is veel bereidheid bij agrariërs om deel te nemen aan UPDA maar het is niet altijd duidelijk of ook juist de agrariërs die relatief veel emissies naar de beek hebben ook betrokken zijn bij UPDA.	aanhaken op UPDA; aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw
	2. Door middel van voorlichting stimuleren dat teelten die veel GBM gebruiken relatief op afstand van de beek liggen.		laag		Onbekend. Er is veel bereidheid bij agrariërs om deel te nemen aan UPDA maar het is niet altijd duidelijk of ook juist de agrariërs die relatief veel emissies naar de beek hebben ook betrokken zijn bij UPDA.	aanhaken op UPDA; aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw
	3. Vrijwillig Verplaatsen bedrijven		hoog, vrijwillige uitkoop kost veel geld.		onbekend	Programma Natuurlijk Platteland – deelprogramma Drentsche Aa, , evt icm geld rijk
	4. Reguleren dat teelten die veel GBM gebruiken relatief op afstand van de beek liggen.		Hoog, Planschade		laag	Via de Provinciale Omgevingsverordening of door de DA aan te wijzen als Grondwaterbeschermingsgebied
	5. Nader verkennen van mogelijkheden om toename van GBW intensieve gewassen te beperken		Hoog, Planschade		laag	UPDA; aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw
De score voor ecologie is nog steeds matig. Is het mogelijk de score voor ecologie te verbeteren?	zie maatregelen voor P,N, GBM					
	1. intensiveren natuurbeheermaatregelen		hoog		Varieert per sector (landbouw / natuur)	reguliere natuurbeheerplannen
Wat is het perspectief voor de beek op lange termijn als de zomertemperatuur steeds meer gaat toenemen?	1. passieve koeling door meer schaduwwerking van begroeiing nabij de beek tot stand te brengen		beperkt, eenmalige inrichting		onbekend	aanpassen inrichtingsplannen / natuurbeheerplannen
	2. actieve koeling beekwater dmv energie/warmtewisseling?		? Te bepalen via een haalbaarheidsstudie		?	nader te verkennen

knelpunt volgens de monitoringrapportage 2019	mogelijke maatregel	aanvullende kosten	draagvlak	meekoppelbaar met lopende processen (Bioplan altijd)
NATUUR				
Door verandering in grondprijzen is het onzeker of er voldoende geld is voor aankoop NNN. Is hier wat aan te doen?	1.middelen vrijmaken voor aankoop	hoog	waarschijnlijk niet hoog	provinciale natuurbeleid en Programma Natuurlijk Platteland
	2. landbouwgebied door agrariër laten beheren als natuurgebied	midden (subsidies)	nader verkennen	vereist functieverandering in bestemmingplan
Voor systeemherstel worden maatregelen overwogen (zoals beekverhoging) die leiden tot andere habitattypen dan nu vastgesteld (of op andere plaatsen). Is het habitattype systeem flexibeler te maken?	1. habitattypen aanpassen of doelsystematiek flexibeler maken	laag	In het gebied is draagvlak geen probleem. Ligt moeilijk bij rijk en EU.	Evaluatie eerste planperiode beheerplan Natura2000 Drentsche Aa
Het is de vraag of de beoogde hele kwetsbare habitattypen (trilvenen etc) in voldoende mate kunnen komen; Deze zijn erg gevoelig voor verdroging die, zoals in de zomer 2018 is gebleken, opeens het systeem kan veranderen. Is hier een aanvullende inzet voor nodig?	1. verkennen haalbaarheid van natuurdoelen irt klimaatverandering	laag (het uitvoeren van het onderzoek) hoog (de te verwachten aanvullende inzet)	Draagvlak voor het onderzoek zal niet een heel groot probleem zijn; maar draagvlak kan later wel een punt worden als het onderzoek is uitgevoerd en er maatregelen genoemd gaan worden	geen
Is er (buiten Eexterveld) voldoende aandacht voor akkervogels en voor boerenlandvogels?	1. peilen in hoeverre er behoefte is aan meer aandacht	kosten zijn beperkt	geen knelpunt verwacht	UPDA; aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw
Is er meer aandacht nodig voor bodembiodiversiteit/ insecten in relatie tot het intensieve graslandbeheer? (evt ook Kan het bodemkwaliteitsmeetnet meer zicht geven op de trends)hierbij?	1. peilen in hoeverre er behoefte is aan meer aandacht	kosten zijn beperkt	is veel draagvlak voor	alle programma's (Bioplan, BBB, Programma natuurlijk platteland; kringlooplandbouw)
Hoe kunnen er meer agrarisch natuurbeheer pakketten worden afgesloten?	1. peilen in hoeverre er behoefte is aan meer aandacht	subsidiekosten	is veel draagvlak voor	SNL; aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw

knelpunt volgens de monitoringrapportage 2019	mogelijke maatregel		aanvullende kosten		draagvlak	meekoppelbaar met lopende processen (Bioplan altijd)
Is de DA robuust genoeg irt klimaatverandering en verdroging ?	1. verkennen haalbaarheid van natuurdoelen irt klimaatverandering		kosten voor onderzoek zijn beperkt		Draagvlak voor het onderzoek zal niet een heel groot probleem zijn; maar draagvlak kan later wel een punt worden als het onderzoek is uitgevoerd en er maatregelen genoemd gaan worden	Waterschap heeft hier al een studie naar gedaan
Is er voldoende zicht op het cumulatieve effect van alle vergunde ruimte voor beregening?	1. verkennen cumulatie-effect van alle vergunde ruimte voor beregening en ook mate waarin dit in de toekomst gaat veranderen irt klimaatverandering		kan gemakkelijk verkend worden		laag (landbouw)	Waterschap komt medio 2020 met nieuwe beleid voor grondwateronttrekkingen
Kloppen de gegevens wel over de feitelijke trends voor ammoniak depositie?	1. controle van meetmethoden.		niet zinvol om vanuit gebied te financieren		laag , veel discussie gaande	landelijke discussies inzake stikstof
Wordt er voldoende gedaan in de regio om ammoniak depositie te bestrijden?	1. aansluiten op gebiedsgerichte aanpak stikstof		is kostbaar als er daadwerkelijk vanuit het gebied aanvullende maatregelen volgen		ligt zeer gevoelig	Programma Natuurlijk Platteland – deelprogramma Drentsche Aa; Gebiedsgerichte aanpak stikstof
Er is geen zicht op de voortgang van de aanleg van fauna passages. Is het mogelijk hier een actualisatie van de meting uit te voeren?	1. maken van overzicht van bestaande passages. In beeld brengen van populaties en mate waarin passages bijdragen aan uitwisseling.		kosten zijn beperkt		geen probleem vanuit draagvlak	aansluiten op reguliere planning aanpak faunapassages
LANSCHAP						
Is het gewenste bouwplan op Essen afdoende geborgd? (Er wordt wel aan gewerkt - zie bijvoorbeeld demoveld Wedbroeken – om in te zetten op maaibare gewassen maar een en ander is wel vrijblijvend)	1. Geven van voorlichting om bedoelde gewassen te promoten		geen hoge kosten om voorlichting te geven		onbekend of hier veel animo bij de doelgroep voor is	aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw
	2. Afdwingen welke gewassen geteelt mogen worden		Hoog, Planschade		laag	Via de Provinciale Omgevingsverordening of door de DA aan te wijzen als Grondwaterbeschermingsgebied

knelpunt volgens de monitoringrapportage 2019	mogelijke maatregel		aanvullende kosten		draagvlak	meekoppelbaar met lopende processen (Bioplan altijd)
Is er voldoende bescherming van de openheid van Velden tegen RO druk? Is het mogelijk om met gemeenten een gezamenlijke monitoring op te zetten om meer zicht te krijgen op de RO druk openheid?	1. Opzetten van gezamenlijk registratie van activiteiten die nu of in de toekomst invloed kunnen hebben op de ruimtelijke kwaliteit van essen		Dit kan al door een gezamenlijk lijst in het gebied te hanteren		Dit is om een onbekende reden nog steeds niet goed van de grond gekomen. Dat kan komen door een gebrek aan draagvlak bij overheden om een gezamenlijke open planning te hebben	reguliere RO beleidsprocessen; De Omgevingswet vraagt vroegtijdig om belanghebbende bij initiatief te betrekken: het NPDA is zo'n belanghebbende!
	2. Vroegtijdig tegen gaan van plannen		wisselt per initiatief		ligt zeer gevoelig	
LANDBOUW						
Klopt het dat er afname is in het aantal bedrijven met verbreding? (LEI/CBS gegevens zijn niet volledig duidelijk in dit verband)	1. Inventariseren met agrariërs hoe het gesteld is met verbreding in het gebied		meenemen tijdens het voeren van gesprekken met agrariërs		geen probleem voorzien	aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw
Is het mogelijk om bedrijven te stimuleren om meer aan verbreding te doen?	1. Door middel van voorlichting stimuleren van verbreding		kosten zijn beperkt en er loopt al veel; mogelijk kosten als dit via subsidies gaat.		geen probleem voorzien	aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw
Er zijn veel initiatieven om landbouw te verduurzamen. Maar het is onbekend of alle losse initiatieven afdoende opleveren. Hier is meer kennis nodig. Er lopen meerdere trajecten (bijvoorbeeld via de lopende trajecten van Natuurinclusieve Landbouw / project duurzame melkveehouderij Drenthe). Kan de DA hier een proeftuin in worden?	1. Zorgen voor goede samenhang van alle stimuleringsprocessen		loopt al		geen probleem voorzien	aanhaken op Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB); proeftuin natuurinclusieve landbouw
LEEFBAARHEID						
hoe kan het voorzieningenniveau op peil worden gehouden	1. Inventarisatie van mogelijkheden		kosten van een onderzoek zijn beperkt		geen probleem voorzien	Bioplan
	2. verbeteren voorzieningenniveau		wisselt per initiatief		in het gebied is behoefte aan behoud van de basisvoorzieningen	Bioplan

10. Overzicht literatuur en beleidsambities

Globaal/Europees

(Beleids-)document	Ambitie	Link
Sustainabilty goals VN	• 17 duurzaamheidsdoelen	https://sdgs.un.org/goals https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-how-food-connects-all-the-sdgs.html
Green deal EU	• Europese routekaart om in 2050 klimaatneutraal te zijn. De Europese Green Deal bestrijkt alle sectoren van de economie, met name vervoer, energie, landbouw en infrastructuur, maar ook bijvoorbeeld de ICT. Maatregelen relevant voor Drentsche Aa: - In 2030 CO_2 reductie 40% - Er moet meer biologisch voedsel worden verbouwd - Het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen moet drastisch omlaag 'Just Transition Fund': € 100 miljard • Biodiversiteitsstrategie: beschadigde ecosystemen moeten worden hersteld, de gezondheid van beschermde gebieden wordt verbeterd, vervuiling wordt verminderd en de landbouw wordt biologischer gemaakt. Voor deze strategie wil de Commissie € 20 miljard per jaar beschikbaar maken. • Farm to fork heeft als doel om een duurzaam voedselsysteem te verwezenlijken. Dit hervormde systeem moet de Europese klimaatvoetafdruk verkleinen en bovendien de volksgezondheid verbeteren. Hiervoor wil de Commissie dat het gebruik van pesticiden de komende tien jaar met 50% afneemt, het gebruik van kunstmest met 20% wordt teruggedrongen en het gebruik van antibiotica in de landbouw met 50%. Ook moet 25% van de landbouwgrond op biologische wijze worden gebruikt.	https://www.europa-nu.nl/id/vl4ck66fcsz7/europese_green_deal

Nationaal

(Beleids-)document	Ambitie	Link
NOVI	• Met de NOVI geeft het kabinet richting aan grote opgaven waardoor Nederland de komende 30 jaar verandert. Denk hierbij aan: 1. de bouw van ongeveer 1 miljoen nieuwe woningen; 2. meer duurzame energie gebruiken; 3. aanpassen aan klimaatverandering; 4. de ontwikkeling van een circulaire economie; 5. omschakeling naar kringlooplandbouw. • Bij de opgaven wordt altijd rekening gehouden met een gezonde bodem, schoon water, behoud van biodiversiteit en een aantrekkelijke leefomgeving.	https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/nationale-omgevingsvisie
Advies Studiegroep Ruimtelijke inrichting landelijk gebied: kiezen en delen	• De studiegroep stelt drie inrichtingsprincipes als leidraad voor. Het eerste is het bodem- en watersysteem leidend maken voor de keuzes in het landgebruik; het ruimtegebruik volgt de fysieke structuur van bodem en water, en niet andersom. • Als tweede moeten functies en bestemmingen die elkaar in de weg zitten en minder goed bij elkaar passen uit elkaar worden gehaald. • Het derde inrichtingsprincipe is om functies te clusteren waar dat nodig is om de identiteit van een gebied te beschermen of te versterken, of om voldoende schaal te creëren voor functies die dat nodig hebben. Zo moeten waardevolle gronden voor landbouw, natuur en bijzondere landschappen uitgesloten worden van de (woning)bouwopgave.	https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/05/12/studiegroep-ruimtelijke-inrichting-landelijk-gebied-kiezen-en-delen
Nationale Parken nieuwe stijl	• De nationale parken in Nederland, overheden en partners hebben in 2018 12 ambities met elkaar afgesproken. • Nationale Parken nieuwe stijl: deze Nationale Parken moeten meer zijn dan de natuurterreinen die nu als Nationaal Park zijn aangewezen; het zijn grotere samenhangende gebieden waarbinnen natuurkernen liggen en waarmee bewoners,	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/07/26/de-standaard-voor-de-gebiedsaanduiding-nationaal-park

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	maatschappelijke instellingen en ondernemers zich verbonden voelen. Nationale Parken Nieuwe Stijl voldoen aan de volgende punten: - De kern bestaat uit, vanuit (inter)nationaal perspectief, waardevolle natuur gelegen in een ruimere landschappelijke, landschaps-ecologische, cultuurhistorische en regionaal-economische context. - Ze onderscheiden zich qua kwaliteit, uitstraling en toegankelijkheid voor de binnen- en buitenlandse bezoekers. - Ze hebben een eigen identiteit, waarmee bewoners, maatschappelijke instellingen en ondernemers zich verbonden voelen. - Ze zijn aansprekend voor een (inter)nationaal publiek, het zijn iconen voor de regio en voor Nederland.	
Klimaatakkoord	• De politiek heeft een doel gesteld: in 2030 stoten we in Nederland bijna de helft (49%) minder broeikasgassen uit dan we in 1990 deden. Het Klimaatakkoord gaat over de maatregelen die we de komende jaren nemen om dit doel te halen. Zie RES Drenthe (Concept).	https://www.klimaatakkoord.nl/actueel/nieuws/2019/06/28/klimaatakkoord-in-stukken
New Deal (Advies Rijksadviseurs)	• Het College van Rijksadviseurs pleit voor een nieuwe deal tussen boer en de maatschappij. We moeten toe naar een landschapsinclusieve landbouw, waarin boeren een eerlijk inkomen ontvangen voor het produceren van gezond voedsel en een aantrekkelijk, toegankelijk, biodivers landschap en waarbij het zorgen voor schoon water, schone lucht en een vitale bodem vanzelfsprekend zijn. Dit staat in een advies dat Rijksadviseur Berno Strootman op 9 september 2020 heeft aangeboden aan Minister Schouten van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.	https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/adviezen-publicaties/publicatie/2020/09/08/pilot-landschapsinclusieve-landbouw
Bossenstrategie (Advies Rijksadviseurs)	• Om met nieuw bos en meer bomen de kwaliteit van het landschap te versterken, adviseren de Rijksadviseurs om goed aan te sluiten bij de karakteristieken van de verschillende landschapstypen. Het Nederlandse landschap kent een grote diversiteit. Bij elk landschapstype horen ruimtelijke principes, streekeigen landschapselementen en specifieke boomsoorten. Dat moet het uitgangspunt zijn bij het realiseren van de opgave uit de Bossenstrategie.	https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/actueel/nieuws/2020/08/27/bossenstrategie
Niet alles kan overal	• Eindadvies over structurele aanpak op lange termijn Adviescollege Stikstofproblematiek • Hoofdopgave: aanpak natuur • Hoofdopgave: de stikstofaanpak - Aanpak NH3-emissies: Voor de verlaging van NH3-emissies (voornamelijk landbouw) staat gedifferentieerd, gebiedspecifiek maatwerk centraal, vanwege de meer directe relatie tussen emissie en depositie. Het Adviescollege kiest daarbij voor gebiedspecifiek maatwerk waarbij een nationale doelstelling geldt van minimaal 50% reductie van binnenlandse NH3-emissies in 2030 (t.o.v. 2019). Het Rijk vertaalt de doelstelling van 50% naar een opgave per provincie. In de ene provincie zal meer nodig zijn dan in de andere. - Aanpak NOx-emissies: Het Adviescollege kiest bij de aanpak van NOx-emissies voor een generieke aanpak, tenzij vanuit de gebiedsanalyse blijkt dat er sprake is van een 'piekbelaster'. De totale binnenlandse NOx-emissies van alle sectoren moeten in 2030 met minimaal 50% worden teruggedrongen (t.o.v. 2019), zodat de stikstofdepositie vanuit de stikstofdeken fors afneemt. Deze 50% is inclusief het basispad (of 'autonome pad'), dat wil zeggen: De ontwikkeling van de NOx-emissies als gevolg van vastgesteld beleid (waaronder het beleid voor klimaat, lucht- en waterkwaliteit). Voor de zogenoemde 'piekbelasters' betekent dit dat zij worden aangesproken op significante effecten dichtbij Natura 2000-gebieden, maar niet op marginale effecten op honderden kilometers afstand, omdat dat laatste onderdeel uitmaakt van generiek beleid. • Voor het gebiedspecifieke maatwerk krijgen provincies de opdracht om herstelprogramma's op te stellen. • Het programma Nationale Natuurdoelstellingen: Dit nationale programma en het gebiedspecifieke maatwerk van provincies moeten gezamenlijk de maatregelen waarborgen, waarmee de stikstofemissies in 2030 met 50% zijn teruggebracht ten opzichte van 2019. Het waarborgen van het herstel van de natuurgebieden voor 2050 vereist dat de condities daarvoor in 2040 zijn gerealiseerd. Dat wil zeggen dat vóór 2040 in vrijwel alle gebieden de Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde moeten worden gebracht. De karakteristieken van de Natura 2000-gebieden zijn onderling verschillend en ook de omvang van de stikstofdepositie is lokaal verschillend. Daarom is gebiedspecifiek maatwerk nodig. Het realiseren van deze doelstelling vraagt om een forse inspanning van alle sectoren en ook zijn forse investeringen nodig, evenals vastberadenheid, koersvastheid en volharding om het doel te bereiken.	https://www.aanpakstikstof.nl/actueel/nieuws/2020/06/08/remkes-presenteert-eindrapport-niet-alles-kan-overal
Gewasbeschermingsmiddelen en omwonenden (Gezondheidsraad)	• Uit buitenlands onderzoek komen aanwijzingen voor een verband tussen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen en de kans op gezondheidsschade, zoals de ziekte van Parkinson en ontwikkelingsstoornissen bij kinderen. De uitkomsten van onderzoek in Nederland zijn minder uitgesproken, maar kunnen de ongerustheid ook niet wegnemen. Meer onderzoek zal op korte termijn geen duidelijkheid geven en de toelatingsprocedure voor de middelen kan nooit alle risico's uitsluiten. Daarom adviseert de Gezondheidsraad voorzorg toe te passen, door het streven naar vermindering	https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2020/06/29/vervolgadvies-gewasbescherming-en-omwonenden

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	van de afhankelijkheid van de landbouw van chemische gewasbeschermingsmiddelen te intensiveren. Ook voorlichting en handhaving zijn van belang, want telers blijken veilig werken niet altijd genoeg prioriteit te geven. De raad adviseert goed te registreren welke middelen op welke percelen gebruikt worden en de blootstelling van mensen aan gewasbeschermingsmiddelen periodiek te meten aan de hand van afbraakproducten in bijvoorbeeld urine. Tot slot adviseert de raad door te gaan met verbetering van de toelatingsprocedure.	
De Bodem bereikt (Raad voor de leefomgeving)	• De vitaliteit van de Nederlandse landbouw-, bos- en natuurbodems (rurale bodems) staat onder druk. Ondanks (inter)nationaal beleid en richtlijnen, die heldere kaders geven voor een vitale bodem, is er sprake van verzuring, vermesting, verdroging, verdichting en verhoogde kwetsbaarheid van de bodems. Hierdoor worden doelen ten aanzien van onder andere natuur, water en klimaat niet gehaald. Met dit advies wil de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) agenderen dat een stevigere aanpak nodig is in het bodembeleid. • Omdat de ruimte in Nederland beperkt is, moeten de bodems voor meerdere functies kunnen worden gebruikt: bijvoorbeeld voor landbouw en voor koolstofopslag in het kader van klimaatverandering of voor bos en wateropslag. Maar ook functies als landbouw en natuur kunnen samengaan. Dat kan echter alleen als de bodems vitaal zijn en als het bodemgebruik geen afbreuk doet aan die vitaliteit maar deze versterkt. • Het houdt ook in dat bodems niet geschikt moeten worden gemaakt voor alle denkbare activiteiten en functies: functies volgen bodem. Dit uitgangspunt moet worden vastgelegd in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Uitwerking daarvan moet primair plaatsvinden door de provincies, door het maken van ruimtelijke keuzes en met behulp van gebiedsgerichte processen. • De raad acht het van belang op een aantal punten het beleidsinstrumentarium aan te passen teneinde te kunnen sturen op bodemvitaliteit. Naar de mening van de raad betreft dit in ieder geval het opzetten van een monitorings- en kennissysteem waarin meer informatie wordt verzameld en gedeeld over de bodemvitaliteit, het aanpassen van wet- en regelgeving (onder andere pacht-, mest- en fiscaal beleid), het introduceren van op maat gesneden beloningsvormen (bijvoorbeeld via het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) of door regiobranding) en de invoering van schadeherstelmaatregelen.	https://www.rli.nl/publicaties/2020/advies/de-bodem-bereikt?adview=samenvatting
De standaard voor de gebiedsaanduiding nationaal park + Handreiking Nationale Parken (Concept)	De nationale parken van de toekomst werken aan 12 criteria die de kwaliteit van de parken garanderen. Deze criteria zijn opgenomen in de standaard, het werkkader met de ambitiecriteria voor de transitie van Nationale Parken. 1. Omvang 2. Ecologische samenhang met natuurlijke processen 3. Natuur-, cultuur- en landschappelijke waarden zijn onderscheidend 4. Ruimtelijke inrichting en waarden in overeenstemming met de Gebiedsidentiteit 5. Samenhang en identiteit 6. Herkenbaarheid en beleefbaarheid 7. Verbondenheid met regionale gemeenschap 8. Educatie 9. Onderzoek 10. Governance 11. Ambitie-document 12. Uitvoeringsagenda en resultaatbeschrijvingen	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/07/26/de-standaard-voor-de-gebiedsaanduiding-nationaal-park
Deltaprogramma zoet water	• Het aanbod van zoetwater is niet altijd toereikend voor de vraag. De 'deltascenario's' laten zien dat in de toekomst vaker watertekorten kunnen optreden door klimaatverandering, verzilting en sociaaleconomische ontwikkelingen. Met de 'deltabeslissing Zoetwater' is de basis gelegd om de zoetwateropgave gezamenlijk op te pakken. Kern daarvan is inzicht geven in de waterbeschikbaarheid. Dit maakt de risico's op zoetwatertekorten transparant. Ook vinden stapsgewijze investeringen plaats om de aanvoer van zoetwater robuuster te maken en het gebruik zuiniger. • Watertekorten voorkomen lukt alleen als alle overheden en gebruikers van zoetwater zich samen inspannen. Rijkswaterstaat en de waterschappen kunnen de aanvoerroutes van zoetwater verbeteren en voorraden opbouwen. Grote watergebruikers, zoals bedrijven die veel water gebruiken, land- en tuinbouwers en natuurbeheerders, kunnen zich richten op waterbesparing. Alleen als al deze partijen zich inspannen, blijft Nederland ook op lange termijn op een betaalbare manier over genoeg zoetwater beschikken.	https://www.deltacommissaris.nl/deltaprogramma/gebieden-en-generieke-themas/zoetwater https://www.deltacommissaris.nl/deltaprogramma/documenten/publicaties/2019/05/09/geactualiseerde-knelpunten-voor-het-deltaprogramma-zoetwater-fase-ii

(Beleids-)document	Ambitie	Link

Kaderrichtlijn Water	• Het doel van de KRW (Kaderrichtlijn Water) is dat uiterlijk in 2027 al het water in Europa schoon en gezond is. Dat is niet vrijblijvend: de KRW is Europese regelgeving die door alle lidstaten wettelijk is verankerd. De KRW is aangenomen in 2000 en kent drie uitvoeringsperioden: 2009-2015; 2016-2021 en 2022-2027.
	  ○ De KRW geldt voor al het water, oppervlaktewater en grondwater. Landen rapporteren over toestand en maatregelen voor waterlichamen, dit zijn in het algemeen de wat grotere wateren.
	  ○ De KRW gaat over alle aspecten van waterkwaliteit: chemie (vervuilende stoffen in het water), ecologie (goede omstandigheden voor een divers planten- en dierenleven) en voor grondwater ook hoeveelheid en geschiktheid voor drinkwaterwinning.
	  ○ De KRW vraagt een aanpak per stroomgebied. Dat vraagt samenwerking tussen de overheden en andere die in dat stroomgebied actief zijn.
	  ○ Geen achteruitgang van de waterkwaliteit.
	  ○ Niet afwentelen: lidstaten, regionale overheden en ook bedrijven en andere organisaties moeten zelf hun vervuiling aanpakken, ze mogen die niet naar andere gebieden, bijvoorbeeld benedenstrooms “exporteren”.
	  ○ Resultaatverplichting: de KRW is niet vrijblijvend. Lidstaten moeten uiterlijk in 2027 de doelen voor schoon en gezond water hebben gehaald of op zijn minst alle maatregelen hebben genomen om dot mogelijk te maken. Bij het niet halen van deze doelen kan de Europese Commissie forse boetes opleggen.
		https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/uitvoering/rijn-west/we/krw/

Deltaplan Ruimtelijke adaptatie	• In het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie staan alle projecten en maatregelen die ervoor gaan zorgen dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Het plan is ingevuld voor de komende zes jaar en voor de zes jaar daarna op hoofdlijnen. Het biedt ook een doorkijk tot 2050. • In het plan staat hoe gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk het proces van ruimtelijke adaptatie willen versnellen en intensiveren. • Het deltaplan geeft aan welke doelen de partijen nastreven, hoe ze daaraan gaan werken en hoe ze de resultaten in beeld brengen. Bij het deltaplan hoort een actieplan met concrete acties en maatregelen. De overheden werken met elkaar samen in 42 werkregio’s.	https://www.deltaprogramma.nl/themas/ruimtelijke-adaptatie/deltaplan
Deltaplan Biodiversiteit	• Biodiversiteit in Nederland herstelt zich niet vanzelf. Het vraagt om een systeemverandering die we samen aan moeten pakken. Met boeren, terreinbeheerders, particulieren, onderzoekers en overheden. Met het Deltaplan Biodiversiteitsherstel zetten we ons in voor een Nederland waar mensen én natuur zich kunnen ontplooien. Zodat Nederland een voorbeeld kan worden van een dichtbevolkte delta waar biodiversiteit en economische ontwikkeling samengaan. De ambitie van het Deltaplan is biodiversiteitsverlies in Nederland om te buigen naar biodiversiteitsherstel. • Groene verbindingen Hondsrug Haren, Drenthe/Groningen: Project Groene Verbindingen wil een brug slaan tussen agrarisch gebruik, recreatie en natuurbeheer. Het project richt zich op het ontwikkelen van groene verbindingen, het produceren en testen van paaltjessystemen ter bescherming van bijzondere ecologische locaties én kennisverspreiding.	https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/
Programmatische aanpak stikstof	• Een structurele stikstofaanpak versterkt de natuur en biedt ruimte voor economische activiteiten. Het kabinet komt met een breed investeringspakket om in de periode tot 2030 de natuur te herstellen en de neerslag van stikstof te verminderen. • Voor het jaar 2030 heeft het kabinet als doel geformuleerd om minimaal de helft van de hectares met stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden onder de zogenoemde kritische depositiewaarde (KDW) te brengen. Het Rijk investeert de komende tien jaar een bedrag oplopend tot 300 miljoen euro per jaar om de natuur te versterken en te herstellen. Ook neemt het kabinet (bron)maatregelen om alle sectoren te ondersteunen om de neerslag van stikstof in natuur terug te dringen. Hiervoor is gemiddeld 200 miljoen euro per jaar beschikbaar in de periode tot 2030. • Omdat ruimte in Nederland schaars is, verkent het Rijk ook hoe een andere inrichting van de ruimte kan bijdragen aan sterkere natuur. Denk aan het vermengen van natuur met bestaande functies, zoals agrarisch natuurbeheer door boeren, zonneparken gecombineerd met natuurontwikkeling, natuurversterkende waterbergingsgebieden of natuurinclusieve woningbouw, zodat er nieuwe leefgebieden voor planten en dieren ontstaan en gezondere lucht. • Naast natuurinvesteringen komt het kabinet met een pakket bronmaatregelen om de neerslag van stikstof te verminderen. Het Rijk investeert in totaal meer dan 2 miljard euro in efficiënte bronmaatregelen in de industrie en energie (extra inzet op gebruik emissiearme technologieën, gerichte inzet op piekbelasters), de landbouw (o.a. koeien langer in de wei, innovatieve stallen, ander voer en financiële regelingen voor boeren die willen omschakelen en boeren die vrijwillig willen stoppen) en de bouw (schone mobiele werktuigen).	https://www.aanpakstikstof.nl/actueel/nieuws/2020/04/24/stikstofaanpak-versterkt-natuur-en-biedt-economisch-perspectief

(Beleids-)document	Ambitie	Link
Deltaplan agrarisch water	• Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) levert sinds 2013 een bijdrage aan de wateropgaven in Nederland. Het DAW heeft een lijst met landbouwmaatregelen opgesteld waarmee boeren een positieve bijdrage kunnen leveren aan de waterkwaliteit. Maatwerk staat daarbij centraal, omdat de belangrijkste bronnen en routes afhankelijk zijn van perceelspecifieke kenmerken als de nutriëntentoestand, het bouwplan, de aanwezigheid van drainage en de morfologie van het perceel.	https://www.h2owaternetwerk.nl/vakartikelen/een-casestudie-naar-agrarisch-maatwerk-voor-schoon-oppervlaktewater
Position Paper klimaatadaptatie Provincies	• Zeven uitgangspunten Een aantal daarvan zijn: - Provincies benaderen klimaatadaptatie breed: het gaat niet alleen over overstromingen en wateroverlast, maar ook over hitte en droogte. Daarnaast willen ze klimaatadaptatie zoveel mogelijk meekoppelen met andere opgaven. - Provincies werken intensief samen met gemeenten, waterschappen, het Rijk en maatschappelijke partners. - Provincies geven het goede voorbeeld, bijvoorbeeld door provinciale wegen, fietspaden, natuur en openbaar vervoer klimaatadaptief te maken. • Zeven ruimtelijke opgaven - Bijna alle grote opgaven krijgen te maken met de gevolgen van klimaatverandering. De provincie wil verschillende opgaven slim combineren, om meer doelen tegelijk te kunnen halen. Dit zijn de opgaven waarbij klimaatadaptatie een belangrijk onderdeel is: o Woningbouw: klimaatbestendig en waterrobuust wonen o Duurzame bedrijventerreinen en kantoorlocaties o Goede inrichting en slim gebruik van water in Nederland o Energietransitie en klimaatakkoord o Vitaal landelijk gebied: versterking biodiversiteit en landschap, en duurzame landbouw o Regionale bereikbaarheid door klimaatbestendige infrastructuur o Vitale en kwetsbare functies bestand tegen klimaateffecten	https://ruimtelijkeadaptatie.nl/actueel/actueel/nieuws/2020/provincies/
Vierde Nederlandse SDG Rapportage Nederland Ontwikkelt Duurzaam	• In 2015 hebben 193 regeringsleiders de Agenda 2030 aangenomen met daarin de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN (SDGs). De Nederlandse overheid, maatschappelijke partijen en het bedrijfsleven hebben de SDG-agenda opgepakt en geven er sindsdien uitvoering aan. • Steeds meer decentrale overheden raken bekend met de SDG's en zetten zich in om deze te halen. In 2019 groeide het aantal gemeenten aangesloten bij de VNG-campagne Gemeenten4GlobalGoals met 25 naar 87.	https://www.sdgnederland.nl/wp-content/uploads/2020/05/Vierde-Nationale-SDG-rapportage-Nederland-Ontwikkelt-Duurzaam-final-version.pdf
Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden	• De landbouw, tuinbouw en visserij zijn onmisbare sectoren. Boeren, tuinders en vissers voeden de mensen. Zoals dit nu – wereldwijd – gebeurt, is echter niet vol te houden. De aarde kan de last van de huidige productiemethoden en consumentengedrag niet langer dragen. De Verenigde Naties hebben Duurzame Ontwikkelingsdoelen vastgesteld, die bedoeld zijn om dit fundamenteel op te lossen. Nederland heeft volop meegewerkt aan het opstellen van die doelen en onderschrijft ze volledig. • De duizenden ondernemers in de landbouw, tuinbouw en visserij die hard werken voor ons voedsel, doen dat vaak onder economisch moeilijke omstandigheden. De individuele producent heeft nogal eens een zwakke positie ten opzichte van zijn grote afnemers. Hij loopt vele risico's, van wisselvallig weer en dier- en plantenziekten tot een volatiele markt. Boeren, tuinders en vissers zijn hardwerkende ondernemers en zij verdienen een solide positie in de keten. Er moet een goed inkomen voor hen zijn en een vooruitzicht dat zij hun bedrijf aan een volgende generatie kunnen overdragen. • Consumenten die weten waar hun voedsel vandaan komt en daardoor respect hebben voor producent en product, kunnen hieraan bijdragen. Dat helpt om tot minder verspilling en een eerlijker prijs voor de producenten te komen. Korte ketens brengen boeren en burgers dichter bij elkaar. Een gezonde leefomgeving waarin boeren en burgers goed met elkaar kunnen samenleven blijft ook een belangrijk thema. • Natuur is van waarde voor ons allemaal en voor de landbouw in het bijzonder. Het mag niet langer zo zijn dat landbouw en natuur tegenover elkaar staan en dat landbouw de biodiversiteit onder druk zet. Landbouw en natuur horen bij elkaar en die relatie moet sterker, organischer worden dan zij nu is. De landbouw heeft een belangrijke sleutel in handen voor verdere verbetering van natuurwaarden in Nederland. Maar dat kan zij alleen waarmaken als het hele systeem en alle deelnemers daarin, van boer tot burger, meewerken. • Ons huidige systeem van landbouw is een keten waarvan de schakels bestaan uit actoren die ieder zo handelen dat zij er economisch het beste uit komen. Elke partij benut de grondstoffen die haar ter beschikking staan, verwerkt die tegen de	https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit/documenten/beleidsnota-s/2018/09/08/visie-landbouw-natuur-en-voedsel-waardevol-en-verbonden

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	laagste kosten en met de hoogste opbrengst. Maar de afzonderlijke partijen kijken nog onvoldoende naar het systeem als geheel. • Het moet anders: we moeten van voortdurende verlaging van de kostprijs van producten naar voortdurende verlaging van het verbruik van grondstoffen door een efficiëntere benutting in kringlopen. • Die omschakeling is mogelijk. Het vraagt dat wij het huidige systeem veranderen door toe te werken naar kringlooplandbouw als de ecologisch en economisch vitale, gangbare productiewijze. Die productiewijze dient gebaseerd te zijn op de economische kracht van samenwerking tussen partijen in de agrosector en op steun en vertrouwen van maatschappelijke organisaties. Voedselveiligheid blijft natuurlijk voorop staan.	
Nederland circulair in 2050	•	https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/circulaire-economie/nederland-circulair-in-2050
Aan de slag met het landgoedmodel	• Federatie particulier grondbezit • Het combineren van grondgebonden functies binnen één ruimtelijke en economische eenheid noemt de Federatie Particulier Grondbezit het 'landgoedmodel'. Door een gebied als een ruimtelijke en economische eenheid te benaderen, kunnen diverse onderdelen elkaar versterken.	http://grondbezit.nl/files/fpg_pdfs/200625%20Brochure%20Landgoedmodel%20def.pdf
Kernwaarden voor een gezonde leefomgeving	• Aan de slag met het gezonder inrichten van de leefomgeving. Maar, wat verstaan we onder een gezonde leefomgeving en wat staat er over gezondheid in de tekst van de omgevingswet? • Enkele Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving - Woonomgeving: voor iedereen zijn er dichtbij en toegankelijke plekken; de leefomgeving draagt bij aan een gezond gewicht; wonen en druk verkeer zijn gescheiden; functies (wonen, werken, voorzieningen) zijn goed gemengd, overlastgevende bedrijven staan op afstand. - Mobiliteit: actief vervoer (lopen en fietsen) is in beleid, ontwerp en gebruik de standaard; tussen kernen zijn goede fiets- en OV-verbindingen - Gebouwen: er zijn voldoende betaalbare levensloopgschikte woningen • De kernkwaliteiten worden nader uitgewerkt in het document.	https://ggdghor.nl/wp-content/uploads/2020/08/GGD_GHOR_EPUB_KW_GEZ_LEEFOMGEVING_April-2020.pdf

Provinciaal

(Beleids-)document	Ambitie	Link
Omgevingsvisie Drenthe	• De missie voor onze Omgevingsvisie Drenthe luidt: Het waarderen van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe passend bij deze kernkwaliteiten. • Zes verschillende kernkwaliteiten die de Drentse ruimtelijke identiteit inhoud geven: landschap, cultuurhistorie, aardkundige waarden, archeologie, rust en natuur. • Streven naar een robuuste ontwikkeling van onze ruimtelijke dragers: de sociaaleconomische structuur, het landbouwsysteem, het watersysteem en het natuursysteem. • In het combinatiemodel is er sprake van een gelaagde aanpak. De basis wordt gevormd door de Uitwerking ruimtelijke kwaliteit die de identiteit van Drenthe vormen. Daarop ligt een viertal robuuste systemen die de functionele aspecten van Drenthe weergeven en een systeem met multifunctionele gebieden waar in de huidige situatie al meerdere functies samenkomen. Daarin landen de strategische opgaven voor 2030. De combinatie van opgaven, robuuste systemen binnen de context van de Drentse identiteit geeft invulling aan onze visie: een bruisend Drenthe. • Selectie ambities: - Kernkwaliteit landschap: o het behouden en versterken van de ruimtelijke afwisseling van landschapstypen; o het behouden en versterken van de karakteristieke kenmerken van de verschillende landschapstypen die we in Drenthe onderscheiden: o het behouden en versterken van de karakteristieke macrogradiënten van het Drents Plateau in relatie tot de aangrenzende en lager liggende veengebieden; o het behouden en ontwikkelen van het Nationaal Beek-en esdorpenlandschap Drentsche Aa. - Kernkwaliteit Natuur:	https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/bouwen-wonen/omgevingsvisie/omgevingsvisie/

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	○ Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een samenhangende structuur van gebieden met een speciale natuurkwaliteit, deze zijn nader beschreven in het robuust natuursysteem. ○ Het NNN vormt de ruggengraat van het Drentse natuurnetwerk en waarborgt biodiversiteit en duurzame natuur. •Voor de ruimtelijke identiteit van Drenthe is de belevingswaarde en de mogelijkheid tot benutten van de natuur van groot belang. - Kernkwaliteit cultuurhistorie ○ Wij zetten cultuurhistorie integraal in als ontwikkelfactor bij de ruimtelijke, economische en maatschappelijke opgaven, zoals krimp en leefbaarheid, duurzame energie en vrijetijdseconomie. - Landbouw: Wij hebben als doel dat de Drentse melkveehouderij zo snel mogelijk, op het gebied van fosfaat, stikstof en ammoniak, presteert op het niveau van de 25% best presterende Drentse bedrijven uit 2013 (de koplopers). Het sluiten van de kringlopen, het bevorderen van weidegang en het zuinig omgaan met de bodem draagt bij aan het halen van die doelstelling. Veehouders zijn aan zet om dit in hun bedrijfsvoering in te bedden en zichzelf zo duurzaam op voorsprong te zetten. - Landbouw: Een te sterke groei van de intensieve veehouderij zet de milieuruimte voor de landbouw als geheel onder druk. Om deze reden willen wij de niet-grondgebonden landbouw beperkt laten groeien. Het betreft hokdierbedrijven (Centraal Bureau voor de Statistiek en Landbouw Economisch Instituut) met varkens, pluimvee, vleeskalveren of pelsdieren. - Bodem: Wij streven naar een duurzaam gebruik en beheer van de Drentse bodem. De functionaliteit van de Drentse bodem moet optimaal zijn om de verschillende functies goed te kunnen vervullen. Wij richten ons op kwaliteitsbehoud en zo nodig op verbetering van de bodemkwaliteit. Het gaat hierbij om de zogenaamde contactlaag van de bodem. Wij vinden het belangrijk dat de gevolgen van het gebruik van de bodem niet worden afgewenteld naar de andere milieucompartimenten water en lucht. Daar waar de bodem overbelast of verontreinigd is geraakt, moeten maatregelen worden getroffen om de bodemkwaliteit te herstellen. De mate waarin de gevolgen moeten worden hersteld hangt af van de huidige en/of toekomstige functie van de bodem en het moment waarop de verontreiniging is ontstaan (voor of na 1987). - Bodem: Wij streven naar een goede bodemstructuur, naar een gesloten mineralenkringloop en naar een goed functionerend bodemleven. Een goede bodemvruchtbaarheid is van belang voor onze agrarische sector, voor de kwaliteit van ons grondwater, voor de bodembiodiversiteit en voor het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering. - Natuur: Wij zetten agrarisch natuurbeheer in voor vogels van open graslanden en akkers, struwelen en bosjes, voor soorten van sloten en poelen en voor landschap. Het gaat hierbij om de leefgebieden van akker- en weidevogels en het vlechtwerk van droge en natte landschapselementen zoals (droge) ruigten, struwelen, bomenrijen en singels, sloten en poelen (groen-blauwe dooradering). - Klimaatbestendig watersysteem: ○ We streven naar een robuust watersysteem dat in staat is de gevolgen van klimaatverandering zodanig op te vangen, dat de risico's op wateroverlast en watertekort, nu en in de toekomst, beperkt tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. Door water vast te houden, ontwikkelen we een zo'n groot mogelijke voorraad zoet grondwater. Het grond- en oppervlaktewater heeft daarbij een goede kwaliteit, gebaseerd op de normen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). ○ In de fysieke omgeving gaan we bij de functietoekenning, de inrichting, het beheer en bij het gebruik uit van de eigenschappen en potenties van het watersysteem. Daarbij handhaven of herstellen we de natuurlijke veerkracht van het watersysteem om extreme omstandigheden op te vangen. Daarvoor heeft het watersysteem in de toekomst meer ruimte nodig dan nu.	
Provinciale omgevingsverordeming Drenthe	• Grondwaterbescherming • Stiltegebieden • Aanpak akker- en weidevogels • Nieuwe landgoederen • NNN-balans tussen beschermen, beleven en benutten • Verdringingsreeks in geval van watertekort	

(Beleids-)document	Ambitie	Link
Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning	• De doelen voor het UPDA zijn: - 50% minder overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen en biociden in 2018 ten opzichte van beginsituatie in 2012 (Gebiedsdossier oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa, 2013) bij het innamepunt. Concreet betekent dit maximaal zeven individuele overschrijdingen en maximaal twee som overschrijdingen bij het innamepunt. - 95% minder overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen en biociden in 2023 ten opzichte van beginsituatie in 2012 (Gebiedsdossier oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa, 2013) bij het innamepunt. Concreet betekent dit maximaal één individuele overschrijding en geen som overschrijdingen bij het innamepunt. • In H5 zijn projecten opgenomen voor 2020.	https://onzedrentscheaa.nl/wp-content/uploads/2020/06/Jaarverslag-2019-UPDA.pdf
Programma Toekomstgerichte landbouw	• Het Programma Toekomstgerichte Landbouw Drenthe staat voor: innoveren, moderniseren en verduurzamen. Het gaat om de balans tussen geld verdienen(Profit), een gezonde leefomgeving(Planet) en in goede relatie met ondernemers en inwoners van Drenthe (People). De provincie Drenthe zet o.a. in op het sluiten van kringlopen op bedrijfs- en regionaal niveau en het ontwikkelen van meer toegevoegde waarde in de keten. Het programma vergt geen nieuw beleid, maar realisatie in het veld, op het erf en in het bedrijf.	Toekomstgerichte landbouw - Provincie Drenthe
Drents ontwikkelperspectief Vitale vakantieparken	• Drenthe ambieert karaktervol verblijfsaanbod dat de Drentse (oer)natuur en landschapsbeleving en cultuur versterkt. Daarom wil Drenthe volop ruimte bieden voor creatief en wendbaar ondernemerschap. Het verblijfsaanbod moet aantrekkelijk zijn voor bestaande en nieuwe doelgroepen. • In het actieprogramma VVP hanteert Drenthe de doelstelling om het aantal vitale vakantieparken te verdubbelen met een grotere kopgroep daarbinnen. Om dat doel te realiseren is gekozen voor een excellentiestrategie om kansrijke en vernieuwende ondernemers te activeren en de kopgroep te vergroten door nieuw verblijfsrecreatief ondernemerschap aan te trekken. • Drenthe zet vijf ontwikkelprincipes centraal: 1. Drenthe biedt ruimte voor excellent verblijfsaanbod dat de recreatieve markt vergroot. 2. Drenthe kiest voor échte recreatieondernemers: ondernemers met een overtuigende focus op langjarige centrale bedrijfsmatige exploitatie. 3. Nieuwe vakantieparken dragen bij aan het realiseren van de Drentse ambitie van Vitale Vakantieparken: ruimtelijk en sociaaleconomisch. 4. Waar mogelijk wordt bestaand recreatie aanbod hergebruikt. 5. Nieuwe vakantieparken worden duurzaam ontwikkeld en geëxploiteerd. • De Drentse ontwikkelprincipes zijn vertaald in een praktische checklist: dé Drentse succesfactoren van nieuwe vakantieparken: 1. Regioversterkend: het initiatief ligt in een uitstekende verblijfsomgeving en versterkt het karakter van de natuur, landschap, cultuur en werkgelegenheid van de regio. 2. Meerwaarde in de markt: er is ruimte in de markt voor het onderscheidende en karaktervolle concept. 3. Economisch bestendig en gericht op langjarige centrale bedrijfsmatige exploitatie: met voldoende ondernemersprikkels. Financiers weten dat hun investering rendeert omdat de recreatieve markt wordt aangesproken. 4. Duurzaam & circulair: het initiatief wordt duurzaam en waar mogelijk circulair gerealiseerd en geëxploiteerd. • Praktijkcriteria voor nieuwe initiatieven, herontwikkelingen en uitbreidingen in de verblijfsrecreatie in Drenthe.	https://www.vitalevakantieparkendrenthe.nl/publicaties
Waterbeheerplan Hunze en Aa's (Concept)	• In het Waterbeheerprogramma werken we de doelen, opgaven en maatregelen voor een periode van zes jaar uit. Binnen het waterbeheer zijn we echter gewend om verder vooruit te kijken dan zes jaar. Onze doelen, opgaven en maatregelen zijn gericht op het toekomstperspectief dat wij hebben voor het waterbeheer in ons beheergebied, onze watervisie. Ons toekomstperspectief is het realiseren en behouden van robuuste en duurzame watersystemen, die passen in de omgeving. • Met 'robuust' bedoelen we veilig, ecologisch gezond en klimaatbestendig. • Met 'duurzaam' richten we ons op het nemen van 'geen spijt' maatregelen, niet afwentelen in tijd en ruimte, duurzaam realiseren en onderhouden en het zoveel mogelijk natuurlijk laten functioneren van de watersystemen. • Wij zoeken, waar mogelijk, de koppeling met deze ontwikkelingen. Met name ontwikkelingen in het kader van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Natura 2000 overlappen vaak met onze opgaven en de maatregelen die wij voor ogen hebben. • Wij verwachten dat onze omgevingspartners het watersysteembelang serieus nemen.	

(Beleids-)document	Ambitie	Link
Programma Toekomstgericht platteland Drenthe	• Programma Toekomstgerichte Landbouw staat voor: innoveren, moderniseren en verduurzamen in de Tuinbouw, Veehouderij, Akkerbouw en Agribusiness. Het gaat om de balans tussen geld verdienen(Profit), een gezonde leefomgeving(Planet) en in goede relatie met ondernemers en inwoners van Drenthe(People). We zetten o.a. in op het sluiten van kringlopen op bedrijfs- en regionaal niveau en het ontwikkelen van meer toegevoegde waarde in de keten.	https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/economie-ondernemen/landbouw/
Flora en faunabeleidsplan (2014) Drenthe	• Ons soortenbeleid staat niet op zichzelf. Het bovenliggende doel is het behoud en versterken van de biodiversiteit en speciaal de karakteristiek Drentse natuur en identiteit. Dit geven wij vorm via verschillende pijlers van ons natuurbeleid. Onze Natuurvisie is hiervoor het verbindende document. Deze nota is voor het onderdeel soortenbeleid een uitwerking daarvan om, naast de wettelijke verplichtingen, het instrumentarium van de andere pijlers aan te vullen en te versterken.	https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/faunabeheer/
Programma Natuurlijk Platteland Drenthe	• Dit programma nodigt uit tot slimme verbindingen van natuurdoelen met vrijetijdseconomie, landbouw en leefbaarheid. De maatregelen die tot 2027 op het programma staan, vloeien voort uit het Natuurpact dat alle provincies in 2013 met het Rijk hebben gesloten. • Uitvoering van herstelmaatregelen om de effecten van stikstof voor natuur te verminderen met het Programma Aanpak Stikstof (PAS). • Het behouden en versterken van biodiversiteit is van provinciaal belang en werkt door in meerdere beleidsvelden. Wij zetten ons in om leefgebieden te verbeteren, conform de afspraken in het Natuurpact. Wij zetten ons vooral in voor soorten waarvoor Drenthe een belangrijk leefgebied is. Daarmee zijn de akkervogels voor Drenthe van groter belang dan de weidevogels. Het vlechtwerk van droge en natte landschapselementen (groen-blauwe dooradering) van agrarische gebieden is van provinciaal belang voor de instandhouding van een basiskwaliteit voor de biodiversiteit. Groen-blauwe dooradering zijn landschapselementen, zoals (droge) ruigten, struwelen, bomenrijen en singels, sloten en poelen. Binnen deze basiskwaliteit horen goede leefgebieden voor boerenlandvogels en –vlinders. • Onze ambities voor natuur zijn concreet uitgewerkt in de Natuurvisie 2014 – 2040. Het Programma Natuurlijk Platteland geeft invulling aan de strategie van behoud en herstel van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland. • Ecologische verbindingen.	Uit Omgevingsvisie Drenthe https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/bouwen-wonen/natuurlijkplatteland/
RES Drenthe (Concept)	• Electriciteit: In de Concept RES regio Drenthe komen de ambities van de verschillende gemeenten samen. Bovenop wat er in de RES-regio Drenthe al is gerealiseerd en in de pijplijn zit, komt er zo'n 42% aanvullende ambitie bij. Het streven is deze ambitie voor zeker de helft in te vullen met grootschalige zon op dak. Zo kunnen bedrijfspanden worden volgelegd met zonnepanelen. De ambities krijgen verder vorm in samenspraak met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners richting de RES 1.0. Elke gemeente pakt dit zelf op. • Warmte: In de RES-regio Drenthe verbruiken we jaarlijks 14,3 TWh aan energie. De helft hiervan wordt op dit moment gebruikt voor het verwarmen van gebouwen met aardgas. 2,7 TWh komt voor rekening van elektriciteit en 4,4 TWh is aan mobiliteit toe te schrijven. Er moet veel gebeuren om de warmtevraag in de nabije toekomst in te vullen met duurzame energie. Ten eerste moet duurzame energie ergens vandaan komen. Ten tweede moeten veel gebouwen technisch worden aangepast aan de nieuwe warmtebron. Ten derde is het van groot belang dat de warmtevraag zelf aanzienlijk vermindert door gebouwen beter te isoleren. In deze Concept RES regio Drenthe is de warmtevraag geïnventariseerd en zijn de beschikbare, regionale warmtebronnen in kaart gebracht. Denk aan geothermie (warmtebronnen die kilometers diep zijn), aquathermie (oppervlaktewater, riool- en afvalwater), bodemenergie, restwarmte (bijvoorbeeld vanuit de industrie) en biomassa (houtsnippers, groenafval). • Zorgvuldig ruimtegebruik: De ontwikkeling van grootschalige opwek leidt zeker tot verandering van het Drentse landschap. Daarbij dienen we rekening te houden met allerlei aspecten. In de Concept RES regio Drenthe hanteren we daarom de volgende principes: – zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik; – combineren van opgaven (natuur/biodiversiteit, water, landbouw, recreatie, dorps- en stadsontwikkelingen, – herstructurering bedrijventerreinen); – vraag en aanbod dicht bij elkaar; – aansluiten bij gebied-specifieke kenmerken.	https://www.energievoordrenthe.nl/concept+res+regio+drenthe/default.aspx
VN Sustainability goals	• Motie PS Drenthe: Brede welvaart en duurzame ontwikkelingsdoelen VN als koers bij maatregelen economisch herstel.	https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/161223/Duurzame-doelen-VN-moeten-leidend-zijn-bij-economisch-herstel
Groen Manifest Drenthe / Agenda Boer, burger, Biodiversiteit	• Groenmanifest partijen: LTO Noord, Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap en Staatsbosbeheer. • Gezamenlijk doel:	https://www.nmfdrenthe.nl/wp-content/uploads/sites/5/2019/04/Webversie-Agenda-boer-burger-en-biodiversiteit.pdf

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	- Ontwikkelingsruimte voor een robuuste en duurzame landbouw, hoge biodiversiteit, een goed functionerend NNN en leefomgevingskwaliteit in een vitaal platteland. - In 2027 is het NNN afgerond • Uitgangspunten voor Agenda: - Economisch rendabele en duurzame landbouw - Kringlopen zoveel mogelijk gesloten - Verlies van biodiversiteit en landschapskwaliteit omgebogen naar herstel en verbetering • Ambitie natuurinclusieve landbouw: - In 2030 behoren rendabele Drentse veehouderij-en akkerbouwbedrijven tot de koplopers in Nederland wat betreft kringlooplandbouw én het leveren van een bijdrage aan herstel en verbetering van de biodiversiteit en landschapskwaliteit. • 8 tussentijdse doelen.	
Next to civilization, vrije tijdseconomie in Drenthe	• Met het 'Young Innovators' programma koppelt het College van Rijksadviseurs jonge, talentvolle architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten aan grote ruimtelijke opgaven zoals herbestemming, energietransitie, nieuwe cultuurlandschappen en de wateropgave met als doel vernieuwende ideeën en innovatieve input op de thema's uit de agenda van het College van Rijksadviseurs te genereren. • Vandaag vooral bezoekers in Drenthe uit omliggende Provincies. • Drenthe maakt onvoldoende gebruik van bezoekerspotentieel. • Drentse landschap is uniek. • Recreanten waarderen vooral kleinschalige en natuurlijke Landschappen. • "Achterstand" maakt Drenthe onderscheidend t.o.v. verstedelijkte Regio. • Scenario: Wildernis/wolf: Drenthe bezit de potentie om de mens terug naar de wildernis en de Europese topnatuur te brengen. Inzetten kracht diverse landschappen. • Scenario: Drentse Wellness: De hectiek ontvluchten en tot rust komen vormt voor een steeds groter wordende groep de basis van vrijetijdsbesteding.	
'Aanpak Vitale Vakantieparken Drenthe 2018-2024'	• Convenant • Visie: "Het aanbod aan vakantieparken draagt bij aan de ontwikkeling van Drenthe als dé vrijetijdsbestemming van Nederland met een ondernemende verblijfsrecreatiesector waarbij kwaliteit, innovatie, de Drentse identiteit en duurzaamheid de kernwaarden zijn". • Doelen: - meer ruimte voor ondernemerschap; - meer bestedingen door toeristen; - meer werkgelegenheid; - meer grip op sociale problematiek; - meer balans tussen vraag en aanbod. • Twee sporen: - *Spoor 1. Excelleren:* Het faciliteren van vitale parken én parken met die potentie om (weer) vitaal en eigentijds te blijven en/of te worden. Door innovatie, eigentijdse product-conceptontwikkeling wordt de kopgroep excellente bedrijven vergroot. - *Spoor 2. Transformeren:* Het begeleiden van parkeigenaren en/of VvE's van terreinen zonder recreatieve kwaliteit en perspectief, om transformatie naar een passende bestemming te realiseren. Door herbestemming en –ontwikkeling wordt het aandeel parken dat hun toeristisch-recreatieve functie heeft verloren, afgebouwd. Binnen deze opgave vallen ook de parken met een sociaal-maatschappelijke problematiek.	
Beleidsnota natuur 2013-2021 Groningen	• Met ons natuurbeleid zetten wij ons in voor de (inter)nationale doelen voor biodiversiteit. Wij zorgen voor voldoende ruimte voor natuurontwikkeling en een goede uitwisseling van soorten binnen en buiten de provincie. Daarbij staan we voor goed beheer, dat bijdraagt aan de bescherming van soorten. Daarnaast zetten wij ons in voor verduurzaming van de samenleving, spelen we in op de behoefte van mensen aan rust, ruimte en groen, stimuleren we initiatieven van onderop en leveren we een bijdrage aan een goed investeringsklimaat voor bedrijven. • In ons natuurbeleid benoemen we een aantal speerpunten. Onze ambitie voor de herijkte EHS blijft onveranderd. Prioriteiten stellen is in de eerste plaats een kwestie van 'wanneer doen we wat' in plaats van 'wat doen we niet meer'.	https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Beleid_en_documenten/Documentenzoeker/Natuur_en_landschap/Natuur/Beleidsnota-natuur-2013-2021-Groningen-groen-van-wad-tot-westerwolde_lowres.pdf

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	Onze focus ligt op het Waddengebied, verbinden van natuurgebieden, versterken van natuur- en landschapswaarden en versterken van weidevogelbeheer. Daarnaast zullen we maatregelen moeten treffen om de milieukwaliteit in de natuurgebieden op orde te brengen en vormt het verbinden van robuuste natuurgebieden binnen de EHS met waardevolle gebieden daarbuiten een belangrijk speerpunt. Bescherming van weide- en akkervogels blijft de moeite waard. Wij steken vooral energie in die gebieden waar we daadwerkelijk resultaten zien. We zetten in op handhaving van een gunstige biotoop voor soorten, waarbij we de balans zoeken tussen dierenwelzijn, veiligheid en het beperken van schade. Als provincie blijven wij staan voor goed beheer. Vanwege de bezuinigingen moeten we daartoe samen met onze partners op zoek naar aanvullende financieringsbronnen. Ook landschappelijke kwaliteit is speerpunt in ons beleid. • De uitvoering van ons natuurbeleid wordt grotendeels beschreven in het Programma Landelijk Gebied 2013-2016. Naast dit PLG2 zijn er meer instrumenten die we inzetten om onze doelen voor natuur te realiseren, zoals wet- en regelgeving, instrumenten voor verwerving en instrumenten voor inrichting en beheer van natuurgebieden. De financiële situatie vraagt bovendien om innovatieve vormen van financiering.	
Natuurvisie Groningen	• De visie uit 2013 moet op enkele thema's geactualiseerd worden. Eén van de thema's is soortbescherming. Wij bepalen voor welke soorten en habitats de provincie een speciale verantwoordelijkheid heeft in het kader van de bescherming van onze biodiversiteit en wat eventueel de gevolgen zijn voor ons beleid. Daarna gaan we in op de thema's houtopstanden, invasieve exoten, schadebestrijding en natuurbeleving.	https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Beleid_en_documenten/Documentenzoeker/Natuur_en_landschap/Natuur/Natuurvisie-provincie-Groningen.pdf

Drentsche Aa

(Beleids-)document	Ambitie	Link
Waterbeheerplan Hunze en Aa's (Concept)	• Veiligheid: - De afgelopen jaren is gewerkt aan het herstel van de in de jaren '50 en '60 rechtgetrokken beken. Destijds waren deze maatregelen bedoeld om het water in het gebied van de Drentsche Aa sneller af te voeren. Het gevolg was echter dat het lager gelegen Haren en Groningen in de problemen kwamen, met overstromingen tot gevolg. Intussen hebben we dit deels hersteld, met beekherstel en het aanleggen van extra waterberging. In de planperiode 2022-2027 zal verder worden gewerkt aan beekherstel en waterberging. Uitgangspunt is dat afwenteling voorkomen moet worden. Het water moet zoveel mogelijk in het gebied zelf worden vastgehouden, voor het vanaf De Punt via het Noord-Willemskanaal wordt afgevoerd naar zee. - Om het omliggende gebied voldoende beschermd te houden tegen overstromingen zijn de kaden langs het Noord-Willemskanaal en het benedenstroomse deel van de Drentsche Aa versterkt. In de komende periode zal deze dijkversterking worden afgerond. • Wateroverlast: - Overstroming vanuit de waterlopen komt in het Drentsche Aa gebied slechts lokaal voor, met name in beekdalen. Vaak is dit in natuurgebied, dan is er geen sprake van wateroverlast. Maar bij een aantal van de lage delen gaat het om landbouwgronden en woonpercelen. Dit is al eeuwenlang zo, maar gaandeweg is dit verergerd, door onder andere veenoxidatie en inklinking. - De steeds vaker voorkomende extreme neerslag kan ook op hogere gronden in de bebouwde omgeving op sommige plekken zorgen voor wateroverlast. Gemeenten hebben, in samenwerking met de waterschappen, in beeld gebracht hoe 'klimaatbestendig' hun gebied is, welke opgaven er liggen, onder meer voor de stedelijke waterberging en welke maatregelen nodig zijn om knelpunten op te lossen. Wij werken samen met de gemeenten om knelpunten op te lossen en maatregelen uit te voeren. - Ook grondwateroverlast komt lokaal voor. Vaak veroorzaakt door slecht doorlatende lagen in de ondergrond. Als het regent kan het water daar niet snel genoeg infiltreren en kan overlast ontstaan. Gemeenten en waterschap werken samen om afvoer van overtollig grondwater te faciliteren, maar de zorg voor het eigen perceel ligt in eerste instantie bij de eigenaar. - Met het vaker voorkomen van extreme piekbuien neemt ook de kans op schade voor gewassen toe. Het is aan de grondgebruiker zelf om zijn grondgebruik hier zo goed mogelijk op aan te passen. • Watertekort: - Het stroomgebied van de Drentsche Aa bestaat overwegend uit zandgronden. Zandgrond kan relatief weinig water vasthouden, waardoor het gebied snel droog is. Daar komt bij dat hier in droge perioden geen water kan worden	

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	aangevoerd. Omdat het Drentsche Aa-gebied hoog ligt, zou eventuele wateraanvoer vele meters omhoog moeten worden gepompt. Daarnaast is wateraanvoer vanwege het sterk vertakte watersysteem economisch niet haalbaar. Bovendien heeft dit gebied een beschermde status voor natuur en drinkwater. Aanvoer van gebiedsvreemd water zou een verslechtering betekenen van de waterkwaliteit en is om die reden geen optie. - Het waterbeheer is in dit gebied daarom gericht op het zoveel mogelijk water vasthouden, zonder wateroverlast te veroorzaken. Zodra het kan zetten we stuwen van de lagere winterstand naar de hogere zomerstand. Ook laten we slotenstelsels deels afwateren naar zogenaamde zakputten, waar het overtollige water infiltreert en zo het grondwater aanvult. Deze voorzieningen helpen, maar voorkomen niet dat grondwaterstanden dalen in droge perioden. - Een deel van de kwetsbare Natura 2000-gebieden heeft last van verdroging. Om deze effecten tegen te gaan wordt er door de provincie en natuurterreinbeheerders gestreefd naar vernatting van deze gebieden. Als waterschap zijn we daar ook bij betrokken. Inmiddels zijn diverse vernattingsprojecten uitgevoerd en er zullen de komende jaren nog meer worden uitgevoerd. Dit zijn uitdagende projecten, omdat ze niet mogen leiden tot wezenlijk nadelige effecten op andere functies zoals wonen, landbouw en toerisme/recreatie. - Beregenen uit grondwater is onder de huidige regelgeving slechts zeer beperkt toegestaan in het stroomgebied van de Drentsche Aa, met uitzondering van beregening van kapitaalintensieve teelten en locaties waar grondwateronttrekkingsrechten bestaan van voor 1994. Het onttrekken van grondwater leidt tot verlaging van grondwaterstanden. Dit kan verdroging van beekdalen tot gevolg hebben, met onomkeerbare schade aan de ecologische beekkwaliteit (KRW) en ander beschermde natuurwaarden en een tekort aan oppervlaktewater voor drinkwater. Dit was in de droge zomers van 2018 en 2019 aan de orde. Wij onderzoeken de invloed van beregening op de grondwaterstanden en waar en in welke mate beregening zou kunnen plaatsvinden zonder dat dit tot wezenlijke schade leidt voor natuur. Op basis hiervan kan nieuw beleid worden vastgesteld. • Waterkwaliteit: - Binnen de Europese kaderrichtlijn water (KRW) richten wij ons op het ecologisch gezond maken en houden van het water. Dit betekent dat naast de chemische waterkwaliteit ook de samenstelling van de aanwezige biologie - zoals vissen, kleine beestjes, waterplanten en algen - een belangrijke maat is. - Het gebied van watersysteem Drentsche Aa kent twee KRW-waterlichamen waarvoor doelen en maatregelen zijn opgesteld: het beeksysteem de Drentsche Aa en het Noord-Willemskanaal. Beide waterlichamen voldoen nog niet aan de doelen voor een goede ecologische toestand. Voor het beeksysteem de Drentsche Aa is intussen wel goede vooruitgang geboekt. Het fosfaatgehalte in het water is afgenomen en voldoet aan de KRW-norm. Daarmee voldoet het aan de fysisch-chemische doelen voor de KRW. Lokaal komen er nog wel te hoge fosfaatgehalten voor. Met de huidige verplichting tot evenwichtsbemesting neemt het fosfaatgehalte in de bodem niet meer toe, maar de bodem zal nog decennialang fosfaat aan het oppervlaktewater blijven naleveren. De biologische toestand ten aanzien van vis voldoet inmiddels aan het gestelde doel. Door beekherstelprojecten als het Zeegserloopje, Anreperdiep en Deurzerdiep, zien we nu al meer beekspecifieke soorten terug in de Drentsche Aa. - Ten aanzien van waterplanten en macrofauna (kleine waterbeestjes) is de huidige score nog niet voldoende. Om de ecologische waterkwaliteit verder te verbeteren moet nog beekherstel plaatsvinden op twee trajecten, Rolderdiep en Amerdiep. - Op het gebied van de gewasbeschermingsmiddelen (GBM) voldoet de Drentsche Aa nog niet aan de drinkwater norm. Met provincie Drenthe en Waterbedrijf Groningen werken we niet alleen samen met de landbouw aan de vermindering van het aantal normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen, maar richten we ons ook direct op particulieren, bedrijventerreinen en bedrijven als ProRail en de NAM. • Recreatie: - Het Drentsche Aa gebied heeft een hoge belevingswaarde, zowel voor inwoners als recreanten en toeristen. De randen van de beekdalen zijn goed ontsloten voor wandelaars en fietsers. Voor het beekstelsel van de Drentsche Aa zelf geldt een algeheel vaarverbod. Hierop is een uitzondering voor één kanoverhuurder die vanuit het verleden een vaarvergunning heeft voor een benedenstroomse deel van de Drentsche Aa. - Een aantal beektrajecten in de boven- en de middenloop van de Drentsche Aa mogen ook gebruikt worden voor hengelsport. In de andere delen is dat niet toegestaan.	

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	- In het gebied liggen negen zwemplassen. Wij controleren de zwemwaterkwaliteit van deze locaties. De waterkwaliteit van deze plassen was de afgelopen jaren goed. Het voldoet aan de bacteriologische norm en er komen in deze plassen geen problemen met blauwalgen voor. - Medegebruik van onze maaipaden, kaden en dijken voor recreatie is – met uitzondering van gemotoriseerde toegang – toegestaan voor zover dit de uitvoering van onze taken niet beperkt. Voor de komende planperiode kijken we welke wensen er bestaan, wat de mogelijkheden zijn en welke randvoorwaarden daarbij horen. • Uit te voeren maatregelen Drentsche Aa tot en met 2027: - Vasthouden 1,0 mln. m^3 water - Herstellen beken: Rolderdiep 2,5 km, Amerdiep 2,5 km - Realisatie van vier vispassages - Evalueren effecten beekverhogingen Anloërdiepje, Zeegserloopje, Loonerdiep - Aanleggen 3 km natuurvriendelijke oevers in Noord-Willemskanaal - Aanpassen RWZI Assen voor verminderen lozing slib en nutriënten - Voorbereiden en vaststellen nieuw beleid voor grondwateronttrekkingen - Evaluatie Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa • Maatregelkaart Drentsche Aa.	
Landschapsbiografie	• 10 handvatten voor de Drentsche Aa 1. De landschapsbiografie als uitgangspunt 2. Naar een verdergaande integratie van natuurbeheer en erfgoedzorg 3. Van een objectgerichte monumentenzorg naar een meer integrale landschapszorg 4. Naar een sterkere vervlechting van deskundigenkennis en lokale ervaringskennis 5. Versterking van de relatie tussen onderzoek, ontwerp en praktijk 6. Speciale aanpak van topgebieden 7. Naar een goede samenwerking met landbouw, recreatie en toerisme 8. Architectuur van de Drentsche Aa laten aansluiten bij identiteit Drentsche Aa 9. Meer aandacht voor aardkundige processen en waarden 10. Sterkere participatie van bewoners en vrijwilligers in het landschapsbeheer 11. (en onafhankelijk adviesteam voor de begeleiding van grote ingrepen)	www.drentscheaa.nl
Inrichtingsvisie beekdalen	• Enkele leidende principes: 1. Een geintegreerde benadering van het landschap 2. Het landschap spannender maken 3. Geen museumlandschap 4. Beter zichtbaar maken van de (pre)historische gelaagdheid van het landschap 5. Integrale landschapszorg 6. Meer aandacht voor aardkundige processen en aardkundige waarden 7. Meer diffuse grenzen en gradienten 8. Verdergaande integratie van natuurbeheer en erfgoedzorg 9. Actief sturen op kwaliteit bij ruimtelijke veranderingen 10. Alleen fors ingrijpen op plekken waar al fors is ingegrepen 11. Terughoudendheid in de aanleg en vorm van voorzieningen 12. Samenwerking tussen kennis, beleid en uitvoering(praktijk) concreet vormgeven 13. Verdergaande samenwerking tussen natuur, landbouw en recreatie / toerisme 14. Sterkere participatie van bewoners en vrijwilligers in het landschapsbeheer • In de visie zijn de ambities voor landschapseenheden beekdalen, essen en velden nader uitgewerkt. • H6 omvat voorbeelduitwerkingen om te laten zien hoe de hoofdlijnen uit de visie kunnen worden vertaald naar een lager schaalniveau. • H7 is een projectenlijst tot 2026 opgenomen.	www.drentscheaa.nl
Omgevingsvisie Drenthe	• Cultuurhistorie Drentsche Aa: Bepalend voor dit deelgebied is een gaaf en kleinschalig cultuurlandschap met een duidelijke samenhang in tijd en ruimte. Om deze gaafheid te bewaken sturen wij op:	

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	- Het in stand houden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Deze karakteristiek uit zich in een zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp, es, beekdal en veld met bijbehorend microreliëf en beplantingselementen als houtwallen en esrandbosjes. Bovendien kent het esdorpenlandschap een grote tijdsdiepte, wat blijkt uit vele zichtbare en onzichtbare (pre) historische bewoningssporen als nederzettingen, grafmonumenten en celtic felds; - Het vasthouden en zorgvuldig doorzetten van de ruimtelijke opzet van de esdorpen. Deze opzet wordt getypeerd door een vrije ordening van bebouwing en boerderijen, afwisseling tussen bebouwde plekken en open ruimtes (in het bijzonder de brinken) en doorzichten naar het omliggende buitengebied; - Het behouden en herstellen van de oorspronkelijke beekloop in de beekdalen met hieraan gekoppeld de historische percelering, de houtwallen en houtsingels en de reliëfranden; - Het zichtbaar houden en beter beleefbaar maken van de historische en prehistorische route, waar karresporen, voorden, grafheuvels en andere prehistorische relicten een unieke verzameling archeologische sporen vormen. - Dit in het bijzonder op het Balloërveld; - Het accentueren van de reeks van kerktorens in het gebied van de Drentsche Aa die, evenals in de Middeleeuwen, als bakens in het weidse landschap een inspiratiebron kunnen zijn voor nieuwe verbindingen en routes; - Het herkenbaar houden van het historische centrum van Assen met de daarop gerichte assen van de Vaart en de Hoofdlaan met hun karakteristieke bebouwing en het Asserbos. • Grondwaterbescherming Drentsche Aa: - We streven naar schoon grond- en oppervlaktewater voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening. - Wij beschermen de kwaliteit van het oppervlaktewater van de Drentsche in verband met het gebruik van dit water voor de openbare drinkwatervoorziening. In de Provinciale Omgevingsverordening stellen wij een verbod in voor het vullen en spoelen van machines, voor het verspuiten van gewasbeschermingsmiddelen en een verbod op het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen in een strook langs het oppervlaktewater, met een in de Provinciale Omgevingsverordening opgenomen breedte. • Drinkwaterwinning: - Bij Glimmen/De Punt wordt oppervlaktewater uit de Drentsche Aa ingenomen voor de openbare drinkwatervoorziening. Wij streven naar het behoud en, indien mogelijk, versterken van de basisafvoer. Het oppervlaktewater moet voldoen aan de normen die voor die deze functie zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW). • Beekdalen: In de beekdalen worden kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk geweerd. Bij kapitaalintensieve functies is er bij wateroverlast sprake van een grote schade. Kapitaalintensieve functies zijn onder andere woon- en werkgebieden, glastuinbouw, kwekerijen en intensieve veehouderijen. Nieuwe kapitaalintensieve functies in beekdalen zijn alleen toegestaan als aan de vier voorwaarden is voldaan: 1. er is sprake van een zwaarwegend maatschappelijk belang; 2. er zijn geen alternatieven; 3. de functie vormt op de locatie geen feitelijke belemmering om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten; 4. het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd. In de beekdalen worden geen beperkingen opgelegd aan bestaande bedrijfsgebouwen van een grondgebonden landbouwbedrijf zonder kapitaalintensieve tweede tak. • De Nationale Parken hebben bijzondere natuur en kernkwaliteiten. We werken aan de robuustheid hiervan en het behoud van de kernkwaliteiten die hier samen komen. Wij hebben een ambitie om de natuurkwaliteit in deze gebieden te behouden en verder te ontwikkelen in combinatie met beleving. Wij geven in deze gebieden voorrang aan: - het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden; - het verminderen van de belasting door licht, geluid en gemotoriseerd verkeer; - het herstel van de hydrologische situatie, gericht op de instandhoudingsdoelstelling van Natura 2000-gebieden. • NP Drentsche Aa: Wij zetten in op behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten landschap, natuur, cultuurhistorie, rust, archeologie en aardkundige waarden, met als doel de samenhang en de ontwikkeling van afzonderlijke kernkwaliteiten te versterken. Wij streven naar een optimale inrichting van het gebied voor ecologie en toerisme, waarbij internationaal hoogwaardige	

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	water- en natuurkwaliteit (KRW en Natura 2000) voorop staan. Dit levert een inspirerende en dynamische omgeving op, waar cultuurhistorie, natuur en landschap hun verhaal vertellen. Hier kun je wonen, werken en recreëren in een bijzonder aantrekkelijk landschap. De ambities in de Drentsche Aa dragen bij aan een robuust natuur- en watersysteem als schone bron voor drinkwaterwinning en het versterken van de Uitwerking ruimtelijke kwaliteit.	
Klimaatbestendig Stroomgebied Drentsche Aa	• Voor het Deltaprogramma zoetwater heeft regio Noord een maatregelenprogramma opgesteld om de toename van de watervraag aan het IJsselmeer te verminderen en om de hoge zandgronden meer klimaatbestendig te maken. Voor de hoge zandgronden van het Drents Plateau zijn als maatregelen o.a. opgevoerd beregenen uit grondwater en waterconservering.	
Topsoil duurzame waterkwaliteit Drenthe	• Om te anticiperen op klimaatverandering en veranderingen in landbouwpraktijk, in het licht van de duurzaam te behalen doel-stellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de drinkwaternormen, hebben het waterschap Hunze en Aa's en de provincie Drenthe een gezamenlijk project uitgevoerd binnen het TopSoil Interreg North Sea Region Programma van de Europese Unie. • Het hoofddoel van het project was om te bepalen met welke haalbare en betaalbare maatregelen ingespeeld zou kunnen worden op de gevolgen van klimaatverandering ten aanzien van uit- en afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen (GBM) uit landbouwpercelen en het behalen van de normen gesteld aan drinkwater. • Op basis van de gebiedssessies beschreven in hoofdstuk 2 zijn de volgende drie scenario's gedefinieerd: 1. Toepassing maximale dosis gewasbeschermingsmiddel op uniform landgebruik (gras), periode 2007 – 2016. 2. Toepassing 50% van maximale dosis gewasbeschermingsmiddel op uniform landgebruik (gras), periode 2007 – 2016. 3. Aanleg van akkerranden (filter strips) equivalent aan een breedte van 4 m in het basismodel. • De scenario's waarin verschillende maatregelen verwerkt zijn hebben geleid tot de volgende inzichten: - Op stroomgebiedschaal komen gewasbeschermingsmiddelen voornamelijk als gevolg van afspoeling in het oppervlaktewater terecht, waarbij >95% van de middelen die afspoelen in opgeloste vorm is. Uitspoeling is goed voor 5 tot 30% van de totale vracht; - Extreme neerslag in relatie tot het moment van toepassing van gewasbeschermingsmiddelen in een jaar is bepalend voor de mate van af- en uitspoeling, ook indien gemiddeld wordt over een periode van meerdere jaren; - Bodemtype is na neerslag de belangrijkste factor voor af- en uitspoeling: bodemtypes met ondiepe keileem zijn gevoeliger voor af- en uitspoeling, terwijl hogere organische stofgehaltes in de bodem leiden tot lagere af- en uitspoeling; - Bij een halvering van de dosering van gewasbeschermingsmiddelen halveert ook de af- en uitspoeling; - Akkerranden equivalent aan een breedte van 4 m verlagen de af- en uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen met gemiddeld 20 – 30%, maar de variatie is groot.	https://www.hunzeenaas.nl/app/uploads/2020/07/1603390A00-R19-710-Topsoil_rapportage_scenarios_eindversie.pdf
UPDA	• De stad Groningen zal de komende jaren flink groeien qua bevolking en qua economische activiteiten. Dit zal gepaard gaan met een hogere behoefte aan drinkwater. De oppervlaktewaterwinning van de Drentsche Aa zal nu en in de toekomst een onmisbare schakel zijn om aan die vraag te voldoen. • Kenmerken winning: Sinds 1881 onttrekt Waterbedrijf Groningen bij Glimmen oppervlaktewater uit de beek om er drinkwater van te maken. Op deze locatie wordt verder grondwater onttrokken voor de drinkwaterproductie. De huidige onttrekkingsvergunning is in 1998 afgegeven door Waterschap Hunze en Aa's en bedraagt maximaal 1.700 m3/uur (14,7 miljoen m3/jaar). In totaal zijn ongeveer 230.000 inwoners afhankelijk van het water uit de Drentsche Aa (ca. 200.000 stad Groningen, ca. 20.000 gemeente Haren, ca. 10.000 Eelde-Paterswolde). • Risico: gewasbeschermingsmiddelen worden frequent aangetroffen en veroorzaken een of meerdere keren normoverschrijdingen in de periode 2012-2017. Dit betreft de volgende stoffen: MCPA, MCPP, metolachloor, chloridazon, dimethenamide en terbutylazine. Dit zijn allemaal herbiciden (bestrijdingsmiddelen tegen onkruid). MCPA en MCPP kennen een brede toepassing. Deze middelen worden gebruikt door de landbouwsector, maar ook door particulieren. Metolachloor, chloridazon, dimethenamide en terbutylazine zijn middelen die alleen worden gebruikt in de landbouw. • In het dossier: - Overzicht van al genomen regionale maatregelen - Overzicht genomen landelijke maatregelen gewasbeschermingsmiddelen - Restopgaven • In 2023 evaluatie UPDA.	https://onzedrentscheaa.nl/rapporten/

(Beleids-)document	Ambitie	Link
Gebiedsdossier Drentsche Aa (2019) UPDA	• Stand van zaken projecten op gebied van: - Communicatie - Duurzaam onkruidbeheer - Actualisatie beschermingszone Drentsche Aa - Aanpak riolering - Akkerranden - Verminderen uit- en afspoeling percelen - Verminderen afspoeling erven - Duurzame maisteelt - Duurzame bollenteelt - Handhaving - Systeemonderzoek Topsoil - Monitoring	https://onzedrentscheaa.nl/rapporten/
Economische Agenda Assen 2020-2025	• De economie van Assen heeft zich gunstig ontwikkeld. Dit willen we graag behouden en versterken. De ambitie voor Assen is dan ook om sterker te benutten waar we al goed in zijn en te ontwikkelen waar we onderscheidend in kunnen worden. Dit vraagt focus, we spelen in op drie strategische pijlers: - Versterken spilfunctie in de regio - Investeren in de kracht van Assen (Zorg & Innovatie, Energie & Innovatie, (overheid)diensten en Vrijetijdseconomie) - Investeren in mkb, ondernemerschap en innovatie We investeren daarmee in onze kracht en pakken de uitdagingen voor Assen en de regio op. Wij doen dit slim samen met het bedrijfsleven en regiopartners. Met passende dienstverlening en ondersteuning maken wij dit mede mogelijk. • Ja, mits… - We willen een uitstekend vestigingsklimaat scheppen voor bestaande en nieuw te vestigen bedrijven en instellingen. Dat vraagt om een positieve en open houding en we denken in mogelijkheden. We willen aanhaken bij bestaande initiatieven en samenwerken met ondernemers en partners uit Assen en de regio. Diverse spelregels en ruimtelijke randvoorwaarden die richting geven aan wenselijke 'ruimte' voor ondernemen willen we actualiseren. Het gaat dan bijvoorbeeld om ontwikkelkaders voor retail, horeca, bedrijventerreinen en evenementen.	
Levend Bezoekersnetwerk 2.0	• Als doel van het Plan van Aanpak Levend Bezoekersnetwerk 2.0, visie bezoekersmanagement voor de Drentsche Aa, is geformuleerd het 'opstellen van een geactualiseerde visie op het bezoekersmanagement in het Nationaal Park Drentsche Aa', vertaald in de vraag 'hoe laten we (potentiële) bezoekers het Drentsche Aa-gebied beleven en met het Drentsche Aa verhaal naar huis gaan?'. Doelstellingen: - Een duidelijke omschrijving van (nieuwe)rol Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa als communicatie en educatienetwerk Nationaal Park Drentsche Aa in relatie tot marketinginspanningen Marketing Drenthe en de samenwerkingsovereenkomst met De Hondsrug UNESCO Global Geopark - Versterken samenwerking met alle partners van het Nationaal Park Drentsche Aa - Uitgewerkte zonering: waar doen we wat wel/niet - Een overzicht van activiteiten/plekken die (potentiele) bezoekers en mensen die in het gebied wonen, verblijven (dag- en verblijfsgasten) het Drentsche Aa-gebied kunnen ervaren. Dat je niet alleen vanwege de borden weet dat je in het Nationaal Park Drentsche Aa verblijft/komt maar ook de bijzonderheid op een "snelle" manier kunt beleven zodat je gestimuleerd wordt direct of op later tijdstip diverse plekken in het gebied (verder) te gaan ontdekken. - Nieuwe activiteiten en/of plekken voor Drentsche Aa 'Experience'.	
Merkgids NP DA	• De merkgids is opgedeeld in drie delen: - Overkoepelende merken: Nationaal Park Drentsche Aa is verbonden aan het overkoepelende merk Nationale Parken Nieuwe Stijl en het merk Drenthe. Daarom staat het eerste deel van deze gids in het teken van deze merken. - Nationaal Park Drentsche Aa: Het tweede deel van de gids beschrijft het 'merk Drentsche Aa', passend bij de overkoepelende merken. - Praktische handvatten: Ten slotte worden in het derde deel voorbeelden en praktische handvatten gegeven om het merk echt als kompas te gebruiken.	www.drentscheaa.nl

(Beleids-)document	Ambitie	Link
Activatieplan Toegangspoorten en Levend bezoekersnetwerk DA	• Begin 2019 zijn de merkpositionering en het LBN 2.0 Bezoekersmanagementplan vastgesteld in het NP-Overlegorgaan. Beide documenten hebben een sterke onderlinge link. Daarom is ervoor gekozen om in één traject, vanuit beide bouwstenen één gezamenlijk activatieplan voor de uitvoering op te stellen. • Het plan staat op een A3, met doelen voor 2025, strategieen en een actieplan. • Het plan richt zich op het versterken van de kwaliteit van beleving van het Nationaal Park in lijn met de merkpositionering en het bijbehorende 'verhaal', gebruik makend van de sleutelervaringen en activiteiten die eerder zijn benoemd in het Levend Bezoekersnetwerk 2.0 proces. • Door het verbeteren van de informatievoorziening & routestructuren en het ontwikkelen van toegangspoorten & duidelijk herkenbare beleeflocaties (sleutelervaringen) sturen we daarnaast ook nadrukkelijk op spreiding / zonering in het gebied.	
Beeldkwaliteitsplan Toegangspoorten	•	www.drentscheaa.nl
Rapportage Drentsche Aa, landschap met energie	• 6 aanbevelingen	www.drentscheaa.nl
Strategienota Toekomst Vakantieparken (2020-2024)	• Gemeente Aa en Hunze • Visie: een zo vitaal mogelijke recreatiesector in de gemeente Aa en Hunze. Waar de recreatiefunctie toekomstpotentieel heeft zetten we in op faciliteren en stimuleren. Ontbreekt het recreatief potentieel dan onderzoeken we de mogelijkheden voor een nieuwe (bestendige) bestemming met wijziging van het gebruik van het park, de transformatie. • De opgave is drieledig: - Het verbeteren en stimuleren van de randvoorwaarden voor kansrijke vakantieparken, zodat een economisch levensvatbare voorraad ontstaat; - het mogelijk maken van herstructurering en/of transformatie, zodat vakantieparken zonder recreatief potentieel weer een gezond verdienmodel en een vitale functie kunnen krijgen; - het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen en situaties zoals onrechtmatige permanente bewoning, overlast, verloedering en ondermijnende criminaliteit. • Uitgangspunten Exceleren - Wij spannen ons in om belemmeringen die ontwikkelingen van vitale vakantieparken in de weg staan weg te nemen. - Wij verbinden hieraan de voorwaarde dat parken actief bijdragen aan het beëindigen van onrechtmatige permanente bewoning op het park. - Wij bieden experimenteerruimte om diversiteit en innovatie te stimuleren. - Uitbreidingsplannen moeten gericht zijn op verbeteren van het gehele park en het up-to-date maken daarvan. - Wij blijven in gesprek met recreatieondernemers, informeren hen over bestaande regelingen en verwijzen hen door. - Wij faciliteren de samenwerking tussen parken en collega-recreatieondernemers. • Experimenteerruimte Exceleren - Recreatieondernemers kunnen met de experimenteerruimte binnen de planologische grenzen van het bestaande recreatiebedrijf nieuwe concepten ontwikkelen.6 Een uitbreiding, mits die aan voorwaarden voldoet, ontvangt dan een passende bestemming met binnen de bestemming voldoende planologische ruimte voor bebouwing en ontwikkeling. • Uitgangspunten Transformeren: - Indien het park/de woning geen toekomst meer heeft in de recreatie, komt transformatie aan de orde. - Per park wordt bekeken welke mogelijkheden er voor de toekomst zijn, het is maatwerk. - Het initiatief voor het opstellen van een toekomstvisie ligt bij het park/de eigenaar. - Met transformatie dient een toekomstbestendige situatie te ontstaan en dient een transformatieplan te worden opgesteld waaruit ruimtelijke, landschappelijke en/of maatschappelijke meerwaarde blijkt. - Bij een transformatie wordt afscheid genomen van het oude gebruik (recreatie) en wordt 1 nieuwe vorm van gebruik mogelijk gemaakt. De combinatie van verschillende vormen van gebruik op 1 park/locatie (bijvoorbeeld combinatie wonen en recreatie) wordt in principe niet als permanente oplossing mogelijk gemaakt.	

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	- Transformeren naar wonen is onder voorwaarden mogelijk maar dient uitzondering te zijn. - Kosten voor transformatie komen voor rekening van het park/de eigenaar. • Transformatie naar wonen: - In het algemeen zijn wij terughoudend met het transformeren van recreatie naar wonen, maar wij sluiten dit niet uit. Dit maakt het mogelijk om, op basis van een goed plan met meerwaarde, maatwerk op parkniveau te leveren. Een functiewijziging naar wonen moet substantieel bijdragen aan een oplossing van eventuele problematiek. - Het buitengebied dient in hoofdzaak beschikbaar te blijven voor de primaire gebruikers landbouw, natuur en recreatie & toerisme. Immers, bij transformatie naar wonen ontstaat een ander gebruik en andere invulling van terreinen; in feite een opzichzelfstaande woonwijk, buurtschap of 'minidorp'. Daarmee ontstaat er een gebruik (wonen) dat in principe niet in het buitengebied thuishoort. - Transformatie naar wonen mag de mogelijkheden van de primaire gebruikers van het buitengebied niet beperken. Binnen terreinen die liggen in of direct aansluitend zijn aan het Natuur Netwerk Nederland en/of Natura2000 gebieden is transformatie naar wonen slechts mogelijk bij zwaarwegend maatschappelijk belang.	
Communicatieplan DA 2.0	'We doen het samen' Zo is het uitgangspunt van de aanpak in het Drentsche Aa-gebied kort te karakteriseren. In dit communicatieplan Drentsche Aa 2.0 roept het Overlegorgaan Drentsche Aa daarom iedereen op die bijdraagt aan het behoud en ontwikkeling van de unieke kwaliteiten van dit bijzondere gebied om deze samenhang en samenwerking ook te communiceren, zowel in- als extern. - 'We doen het samen': communiceer vanuit het grote geheel. Deelprojecten en activiteiten zijn onderdeel van het grote geheel Nationaal Park Drentsche Aa. Gebruik de meerwaarde van het Drentsche Aa partnerschap en verwijs naar en benoem elkaar bij projecten en activiteiten. - Het Drentsche Aa-gebied is een eenheid met een eigen identiteit. Communiceer de Drentsche Aa kerndoelen, kernboodschappen en gezamenlijke identiteit. - Maak gebruik van de verschillende Nationaal Park Drentsche Aa communicatiekanalen en -middelen. - Tweezijdige communicatie: Houd elkaar (tijdig) op de hoogte van (nieuwe) ontwikkelingen en plannen. - Duobranding: Gebruik het Drentsche Aa logo op infoborden, -panelen en folders - Planvorming: Informeer en stem af met het Drentsche Aa regieteam (secretariaat en C&E) vanaf het begin.	https://www.drentscheaa.nl
Drentsche Aa bij de tijd		P. Schipper e.a., Staatsbosbeheer, 2014
Drentsche Aa, Landschap met energie		
Educatiestrategie Nationale Parken Nieuwe Stijl		
Geef bodem de ruimte, provincie Groningen	Een duurzame benadering van bodem en ondergrond op basis van 3 uitgangspunten: 1) werken aan een duurzame leefomgeving; 2) eigen karakter handhaven en versterken; 3) sterke steden en vitaal platteland. En 4 functies: - Dragen, de bodem als drager van gebouwen, werken en infrastructuur - Informeren, de bodem als basis van karakteristieke landschappen en drager van het historische archief - Reguleren: een gezonde bodem als basis voor een gezonde leefomgeving - Produceren: bodem en ondergrond als bron voor voedsel, water, energie en delfstoffen	https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Beleid_en_documenten/Documentenzoeker/Water__milieu_en_veiligheid/Een-duurzame-visie-op-de-ondergrond-Geef-bodem-de-ruimte.pdf
Meerjarenprogramma Ondergrond en bodem 2020-2025, Provincie Groningen	Het MJP2020-2025 biedt een overzicht van actuele maatschappelijke trends en opgaven in relatie tot het bodem- en grondwatersysteem en actualiseert ons tactisch en uitvoeringsbeleid ten aanzien van bodem, ondergrond en grondwater bij deze maatschappelijke opgaven. Het Meerjarenprogramma Ondergrond en Bodem biedt vanuit het oogpunt van de provincie een eerst aanzet om de onderlinge interacties en de toenemende druk op het systeem van bodem, grondwater en ondergrond in samenhang te beschouwen en uit te werken naar concrete projecten en initiatieven en de effecten van het ingezette beleid te monitoren. De scope van het Meerjarenprogramma wordt gevormd door de visie op duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond. Binnen de visie gaat om het borgen van veiligheid van mens en milieu én het duurzaam benutten en beschermen van de bodem, het grondwater, de ondiepe en de diepe ondergrond.	https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Beleid_en_documenten/Documentenzoeker/Water__milieu_en_veiligheid/Bodem/Meerjarenprogramma_Ondergrond_en_Bodem_2020-2025.pdf

(Beleids-)document	Ambitie	Link
	Bij functietoekenning wordt rekening gehouden met de eigenschappen en het natuurlijk functioneren van het bodem-watersysteem. Er wordt optimaal gebruik gemaakt van de diensten die het bodem-watersysteem kan leveren (productievermogen, regulerend vermogen, dragend vermogen). De processen die deze diensten mogelijk maken worden niet verstoord. Dat wil zeggen dat kringlopen van water, voedingsstoffen en energie in stand worden gehouden.	
Natuurvisie Provincie Groningen	De provincie koestert de karakteristieke natuur en versterkt deze waar nodig, met oog voor de omgeving. Met ons natuurbeleid zetten wij ons in voor internationale doelen voor biodiversiteit. Er wordt gewerkt aan een toekomstbestendige, robuuste, schone, gevarieerde en tegelijkertijd beleefbare natuur. Dat gebeurt langs verschillende wegen en met allerlei activiteiten. De belangrijkste zijn: - realiseren van het natuurnetwerk in onze provincie; - zorgen voor een goede uitwisseling van soorten binnen en buiten onze provincie; - beleid maken voor weide- en akkervogels; - versterken van de groenblauwe dooradering van het landelijk gebied; - beschermen van soorten; - zorgen voor een goede milieukwaliteit en een goed beheer van onze natuurgebieden.	https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Beleid_en_documenten/Documentenzoeker/Natuur_en_landschap/Natuur/Natuurvisie-provincie-Groningen.pdf
Programma Toekomstgerichte landbouw	Programma Toekomstgerichte Landbouw staat voor: innoveren, moderniseren en verduurzamen in de Tuinbouw, Veehouderij, Akkerbouw en Agribusiness. Het gaat om de balans tussen geld verdienen(Profit), een gezonde leefomgeving(Planet) en in goede relatie met ondernemers en inwoners van Drenthe(People). We zetten o.a. in op het sluiten van kringlopen op bedrijfs- en regionaal niveau en het ontwikkelen van meer toegevoegde waarde in de keten. Het programma vergt geen nieuw beleid, maar realisatie in het veld, op het erf en in het bedrijf. Van boer naar bord en bloemenvaas!	Toekomstgerichte landbouw - Provincie Drenthe
Programma duurzame landbouw Groningen	Als provincie Groningen kiezen we ervoor samen met ondernemers dit pad op te gaan, het te verkennen en waar nodig hobbels onderweg te slechten. Met als wenkend perspectief: een natuurinclusieve kringlooplandbouw in Groningen in 2030 Randvoorwaarde om hierin succesvol te zijn, is een goed inkomen voor boeren. Zowel tijdens als na de transitie. Alleen dan kunnen we spreken over een economisch sterke landbouw. Eén die de natuurlijke processen optimaal benut, die de kringlopen sluit, die de biodiversiteit verbetert en die in balans is met haar omgeving.	https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Beleid_en_documenten/Documentenzoeker/Landbouw__veeteelt_en_visserij/Landbouw/Programma_Duurzame_Landbouw_2020-2024.pdf
Groningen geeft energie	Ontwerp Beleid en afwegingskader voor de aanleg van zonneparken	https://gemeente.groningen.nl/sites/default/files/beleidskader-zonneparken.pdf
Zienswijze Overlegorgaan		https://landelijkgebiedharen.nl/wp-content/uploads/2021/01/Brief_NPDA364_Zienswijze-ontwerp-beleidskader-zonneparken-gemeente-Groningen.pdf
Koersdocument aanpak stikstof, Provincie Drenthe	Provincies hebben de rol om in een gebiedsgerichte aanpak een punt op de 'i' te zetten. Daarnaast hebben zij o.a. een verantwoordelijkheid bij het behalen van de instandhoudingsdoelen voor de verschillende Natura 2000-gebieden en zijn zij vergunningverlener, toezichthouder en handhaver voor de Wet natuurbescherming. In bijlage 3 vindt u de provinciale rollen uitgewerkt. Drenthe kent veel zeer stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Deze zullen lang met een overmaat aan stikstofdepositie te kampen hebben, ook als we maximaal inzetten op het verminderen ervan (zie figuur hiervoor). Met onze stikstofaanpak willen we: • de mogelijkheden onderzoeken om nieuwe ontwikkelingen op gang te brengen zonder natuur extra te schaden (6.3 Habitatrichtlijn, verder HR). • een veerkrachtige natuur in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden realiseren (6.1, 6.2 HR). • bijdragen aan een daling van de stikstofdepositie, eventueel aanvullend op of vervangend aan de bronmaatregelen van het Rijk (6.1 en 6.2 HR). Onze aanpak rust op drie pijlers: • Verminderen van de stikstofdepositie • Versterken natuur • Creëren van ontwikkelperspectief	https://www.provincie.drenthe.nl/@138272/koersdocument/

Rapportage Visitatiecommissie Nationale Parken

Visitatie Nationaal Park Drentsche Aa 2021

Inhoud

1. Inleiding 2
2. Vraagstelling 3
3. Visitatie 4
4. Bevindingen 4
5. Advies algemeen 7
6. Advies aan NP Drentsche Aa over bestuur en organisatie 8
7. Advies met betrekking tot de standaard en leidraad 12

1. Inleiding

De Visitatiecommissie National Parken (hierna: de Commissie) is per 1 januari 2021 ingesteld door het Kernteam Programma Nationale Parken en het Samenwerkingsverband Nationale Parken. De visitatiecommissie adviseert of een bestaand Nationaal Park of ander bijzonder natuurlandschap zich ontwikkelt in de richting van de standaard voor de gebiedsaanduiding Nationaal Park (nieuwe stijl) en of en hoe een gebied daaraan kan voldoen.

De adviezen van de Commissie moeten ertoe bijdragen dat de ontwikkelingen in de Nationale Parken de gewenste kant opgaan en met elkaar vergeleken kunnen worden en dat de uitwisseling van kennis tussen Nationale Parken wordt gestimuleerd.

De Commissie bestaat uit de volgende leden:

- De heer E. Luiten (voorzitter, expert landschap; hoogleraar landschapsarchitectuur TU Delft)
- Mevrouw A. van den Berg (expert beleving; omgevingspsycholoog, hoogleraar natuurbeleving RUG)
- De heer S. Hartman (expert recreatie en toerisme; programmadirecteur European Tourism Futures Institute van NHL Stenden Hogeschool en universitair docent Tourism Geography & Planning, RUG/Campus Fryslân)
- Mevrouw M. Jager–Wöltgens (expert openbaar bestuur; interim-wethouder Ooststellingwerf, voormalig voorzitter SNP en NP Drents-Friese Wold)
- Mevrouw M. Soons (expert natuur, bioloog; hoogleraar plantenverspreidingsecologie & natuurbescherming UU)

Adviezen van de Commissie zijn openbaar en worden gepubliceerd op de website van het Nationale Parken Bureau. De leden van de Commissie opereren onafhankelijk en adviseren op persoonlijke titel.

2. Vraagstelling

De basis voor de rapportage van de Visitatiecommissie Nationale Parken is voor alle Nationale Parken gelijk. Dit betreft een visitatie gericht op de standaard voor de gebiedsaanduiding Nationaal Park. Hierbij maakt de visitatiecommissie gebruik van de Leidraad Nationale Parken, gepubliceerd in maart 2021. Daarnaast kan een Nationaal Park specifieke aandachtspunten onder de aandacht van de Visitatiecommissie Nationale Parken brengen. Het overlegorgaan van het Nationaal Park Drentsche Aa (NPDA) vraagt met name advies over het bestuur en de (werk)organisatie die nodig zijn om de opgaven van het gebied te realiseren. De vragen luidden als volgt:

Vraag 1:
“Gezien de ontwikkelingen in het park ontstaat de vraag of we de betrokkenheid voldoende hebben georganiseerd. Is er nog steeds voldoende draagvlak? En organiseren we betrokkenheid goed? Een goede governance in het park is slagvaardig, vertoont draagkracht en heeft voldoende mandaat. Tot op heden lijkt dit op orde. Is de governance bestuurlijk en met en tussen stakeholders voldoende toekomstbestendig en toegesneden op de nieuwe vragen/uitdagingen en opgaven die op het park afkomen? Hebben we voldoende bestuurlijke armslag (of is er sprake van een ‘non-interventie’ cultuur)? Hebben we voldoende slagkracht als organisatie…?”

Vraag 2:
“Hetzelfde geldt voor de werkorganisatie van het park. Betrokkenen zijn tevreden over wat er de afgelopen jaren is neergezet. Maar om ons heen wordt veel meer verwacht, we lopen tegen grenzen van de werkorganisatie aan. Opgaven die we zien voor recreatie, toerisme en landbouw vragen om vernieuwingen en aanpassingen in het gebied. Terwijl tegelijkertijd verdiensten uit R&T en landbouw beperkt (via belastingen en onbezoldigd ambassadeurschap) terugvloeien naar de kwaliteit van natuur en landschap. Zo is in de gemeente als Aa en Hunze 32% van de werkgelegenheid gerelateerd aan R&T.”

Vraag 3:
“We zien in Drenthe dat in veel ruimtelijke en economische ontwikkelingen het NP nog een relatief bescheiden factor is van betekenis. Hoe wordt het NP een maatschappelijke factor in Drenthe, een motor waarmee

sociaaleconomische ontwikkelingen worden aangezwengeld en die bepalend is voor de ruimtelijke ontwikkelingen en vraagstukken in dit deel van Drenthe. In dit NP (nieuwe stijl) komen ook andere sectoren in beeld en juist de grote uitdagingen liggen rondom recreatie, landbouw, leefbaarheid. De vraag daarbij is welke organisatie heb je nodig om dingen te laten gebeuren."

3. Visitatie

Op 18 juni 2021 vond het visitatiebezoek plaats. Voorafgaande aan het bezoek is documentatie doorgenomen en zijn vragen geformuleerd. De voorzitter (de heer Verhulst) en secretaris (de heer Folkertsma) van het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa en senior projectleider bij IVN Natuureducatie en coördinator communicatie en educatie Nationaal Park Drentsche Aa (de heer Brasse) ontvingen de Commissie in Rolde en hebben, na een toelichting en korte discussie, de Commissie rondgeleid in het Nationaal Park Drentsche Aa.

De visitatiecommissie heeft daarna gesproken met de volgende stakeholders:

- Projectleider Duurzaam Toerisme: mevrouw De Groot
- Projectleider Transitie Landbouw: mevrouw Enting
- Projectleider Biodiversiteit & Participatie i.s.m. BOKD (BOKD is hét Drentse netwerk van en voor actieve, zorgzame en duurzame dorpen en dorpshuizen): de heer Dijkstra
- Accountmanager Staatsbosbeheer Drenthe: de heer Jenster
- Omgevingsmanager Waterbedrijf Groningen: de heer Post

Tot slot heeft een gesprek plaatsgevonden met leden van het overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa.

4. Bevindingen

Nationaal Park Drentsche Aa is een gevarieerd, voor Nederland uniek en visueel hoogwaardig landschap. Tijdens de rondrit door het gebied ontvouwde zich een mozaïek van bos- en natuurkernen, agrarische activiteit, dorpen en buurtschappen. Door hun ligging in dit mozaïek zijn de natuurkernen in dit gebied onlosmakelijk verbonden met landbouw en bewoning en met bedrijvigheid in dorpen. Dit maakt NPDA verschillend van de meeste andere nationale parken die voor het overgrote deel uit

beschermde natuurgebieden bestaan. Het NPDA is een ‘gelaagd’ landschap met een rijke geschiedenis, vergelijkbaar met een historisch palimpsest (een overlay van landschappen uit het verleden en die van het heden) dat bijeengehouden wordt door het grond- en oppervlaktewatersysteem van de laaglandbeken die samenkomen in de Drentsche Aa.

In 2002 is het Nationaal Park gestart als Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa. Het profiel van het gebied was van meet af aan anders dan andere parken vanwege de interactie tussen natuurwaarden en andere activiteiten en belangen binnen de grenzen van het park, vanwege het levende bezoekersnetwerk met niet één bezoekerscentrum maar meerdere knooppunten en vanwege de organisatie vanuit een overlegorgaan dat op basis van samenwerking het park aanstuurt.

Om de nadelen van de wet van de remmende voorsprong te voorkomen, zijn investeringen en nieuwe impulsen nodig op het gebied van aansturing en communicatie en het versnellen en verdiepen van de lopende plannen. Het predicaat ‘nieuwe stijl’ biedt ruimte om te experimenteren en nieuwe ontdekkingen te doen. Het overlegorgaan is een bestuursorgaan ‘light’ dat past bij de volksaard van Drenthe, of zoals meermalen werd genoemd tijdens het visitatiebezoek: “samenwerking zit in onze genen”. Elkaar niet te zeer in de weg zitten en met een focus op kansen en mogelijkheden. Kwetsbaarheid van dit model is het uit de weg gaan van conflicten en het elkaar niet aanspreken op lastige kwesties. De Landschapsvisie kan fungeren als een disciplinerend kader, maar voor de afweging van locatiespecifieke kwesties is het toch te grofmazig. Er kunnen vragen worden gesteld bij de houdbaarheid van het model van het overlegorgaan vis-à-vis de maatschappelijke opgaven en ruimtelijke praktijk: endogene en exogene factoren zoals stikstofdepositie, landbouwtransitie, energietransitie, klimaatopgave, waterbeheer, demografie, en recreatiedruk.

Voor de communicatie is er een werkgroep Educatie, Communicatie en Recreatie (ECR) waarvoor structurele financiering beschikbaar is. Deze werkgroep draait goed en bepaalt in belangrijke mate het ‘gezicht’ van het park voor bewoners en bezoekers. Deze werkgroep staat echter ook voor nieuwe opgaven als het gaat om het communiceren van de nieuwe maatschappelijke opgaven voor het gebied zoals hierboven genoemd, en de ruimteclaims die daarmee gepaard gaan. De vraag is of het levend bezoekersnetwerk (samenwerking met gastheren/gastvrouwen) zoals dat nu wordt ingezet geschikt is om de complexiteit van deze nieuwe opgaven te doorzien.

De Commissie is van mening dat de waardering en de conditie van het NPDA vooral zijn benaderd en gemotiveerd vanuit een cultuurhistorisch en visueel perspectief. Dat perspectief gaat voorbij aan de opgaven die het park heeft op het vlak van de systemische eigenschappen en ecologische kwetsbaarheden. Achter het mooie panorama en het historisch narratief gaan fundamentele problemen schuil van watertekorten, gewasbescherming en stikstofemissies. Naast de NPDA-organisatie is de Bestuurlijke Adviescommissie Drentsche Aa in 2016 ingesteld en worden vanuit het Programma Natuurlijk Platteland en Programma Natuur (2021-2023) extra middelen ingezet om ecologische opgaven te realiseren. De status van NP en de toevoeging

nieuwe stijl daagt uit tot een expliciete en gemeenschappelijke houding en aanpak van dergelijke opgaven; meer dan je in de andere delen van de provincie zou kunnen verwachten en in lijn met de doelen van een Nationaal Park. Voor sommige opgaven, zoals het duurzaam begeleiden van recreatie en toerisme, is op dit moment een tijdelijke projectfinanciering beschikbaar. Dergelijke regelingen zijn echter beperkt houdbaar, de continuïteit is niet gewaarborgd. Ook op andere terreinen, zoals bijvoorbeeld de landbouwtransitie, zijn bestuurlijke innovaties gewenst, bijvoorbeeld in de vorm van gebiedsgerichte processen. Er is een koppeling gemaakt met de Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit, waardoor extra financiering is gereserveerd voor een proeftuin Drentsche Aa. Verder wordt met het Rijk vanuit de werkplaats Klimaatadaptatie gezocht naar langjarig commitment vanuit de NOVI-Omgevingsagenda Noord: 'Koplopergebied Drentsche Aa'.

Op 24 oktober 2016 hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe de Bestuurlijke Voorbereidingscommissie Drentsche Aa (BVC) geïnstalleerd. De BVC heeft in 2017 aan GS advies uitgebracht over de wijze waarop het programma Natuurlijk Platteland Drentsche Aa gerealiseerd kan worden. In 2020 is dit programma Drentsche Aa herijkt. Inmiddels is in verschillende deelgebieden de realisatie van het Programma Natuurlijk Platteland gestart. De BVC stuurt en bewaakt de voortgang van het Programma Natuurlijk Platteland. De opgave is gebaseerd op een integrale doelstelling en omvat de realisatie van de NNN-doelen en doelen vanuit Natura2000, de doelen van de Kaderrichtlijn water (KRW) en de doelen uit het nationaal bestuursakkoord water (NBW). Hierbij worden doelen voor landbouw, recreatie en leefbaarheid meegenomen. De BVC informeert jaarlijks het overlegorgaan NPDA. Hoe gaat het NPDA de samenwerking met en tussen de terreinbeherende organisaties versterken als de BVC na het volbrengen van haar taak ophoudt te bestaan?

Ten tijde van de visitatie (juni 2021) was een nieuw Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan (BIO 3.0) in de maak. In het najaar van 2021 is dat plan in concept opgeleverd. In dit hoofdopzet van het concept lazen we veel generieke beleidstaal en bezweringsformules, maar vonden we te weinig houvast. Inmiddels lijkt het BIO3-plan concreter en specifieker. De vraag blijft: leidt de ambitie tot een scherpere invulling en duidelijke ontwikkelingskoers naar een Nationaal Park Nieuwe Stijl? Welke innovatie en ontwikkelingen zijn wenselijk en voorwaardelijk en welke mijlpalen worden er gesteld? Hoe gaat het NPDA de natuurwaarden van het gebied structureel veiligstellen voor de toekomst? Hierbij staat genoteerd dat een éénzijdige aansturing van 'bovenaf' niet goed past binnen het samenwerkingsklimaat van Drenthe.

Er is ook een kennis- en kwaliteitsnetwerk Drentsche Aa dat bestaat uit een breed netwerk van mensen met kennis van en een integrale blik op het Drentsche Aa-gebied. Het gaat om deskundigen binnen en buiten de organisaties die zijn vertegenwoordigd in het Overlegorgaan. Door deskundigen binnen de organisaties meer met elkaar en met deskundigen daarbuiten te verbinden wordt het delen van dilemma's en onderlinge uitwisseling en advisering e.d. bevorderd. Zij zijn betrokken bij en weten elkaar te vinden rond kwaliteitsvraagstukken in het Drentsche Aa-gebied. In dit kader wordt twee à drie keer per jaar een netwerkbijeenkomst georganiseerd (eenmaal in de vorm van een 'schouw') , waarbij een thema en/of (theoretische) casus m.b.t.

het Drentsche Aa-gebied wordt besproken. Bij voorkeur vindt deze bijeenkomst op locatie plaats en wordt de situatie in het veld bekeken en besproken. De Natuur- en Milieufederatie Drenthe voert het secretariaat en neemt initiatieven.

5. Advies algemeen

De visitatiecommissie ziet de volgende uitgangspunten voor het bepalen van de toekomstige koers van het park en formuleert die graag in termen van een aansporing die, meer dan we hebben aangetroffen, het bestaansrecht van het Nationaal Park bevestigen:

- **Gezond watersysteem**: we bouwen radicaal voort op een gezond watersysteem – kwantitatief en kwalitatief ('overal kunnen drinken uit de beek'). Water draagt de naam en de kwaliteit van het gebied en is het fundament – de bloedsomloop – voor alle partijen.
- **Samenwerking**: gemeenschappelijk perspectief is en blijft het motto, maar dan met duidelijkere consequenties en doorwerking. Binnen het NPDA vinden geen activiteiten plaats die de natuur schaden – denk aan stikstofemissies en grondwateronttrekkingen. Nadelige effecten van beheer binnen en buiten natuurkernen worden niet afgewenteld op de buren in het NPDA. We ondersteunen elkaars ambities en we bewaken de samenwerking en de afstemming actief (en we dichten de bestuurlijke valkuil: 'everybody's business but nobody's concern').
- **Experimenten:** we bewonen, bewerken en beheren een bijzonder gebied met een bijzondere status en we gaan die positie en betekenis gebruiken om nieuwe en spraakmakende voorstellen te doen, bijvoorbeeld met het oog op het balanceren van landbouwkundige productie en de kwaliteit van bodem en water, van erfgoedbeheer en toeristische activiteit, van regionale identiteit en het belang van nieuwkomers in het gebied. We zullen nieuwe verdienmodellen ontwikkelen voor economische (landbouw, toerisme) activiteiten, die recht doen aan en geënt zijn op de bijzondere kleinschalige verwevenheid van eigendom en grondgebruik.
- **Samenhang:** we brengen de lange lijst hele en halve plannen, ambities en andere uitingen bij elkaar tot een eenduidige drieslag van missie, strategie en werkprogramma in het BIO3.

De visitatiecommissie doet daarnaast de volgende aanbeveling:

- Realiseer zo snel mogelijk **een Huis van de Drentsche Aa**: een vindbaar, aantrekkelijk adres met voldoende faciliteiten en bemensing, waar het organisatorische en communicatieve hart van het NPDA permanent is gehuisvest. Een fijne plek op een

representatieve locatie waar bezoekers hun ontdekkingstochten kunnen beginnen, waar informatie wordt verschaft, waar binnen en buiten een royale vergadering kan worden gehouden, waar een parkwinkel is en waar koffie wordt geschonken. Laat in het ontwerp en de inrichting tot uiting komen dat de oude en de nieuwe tijd elkaar in dit nationaalparkhuis tegenkomen. In combinatie met het levend bezoekersnetwerk kan zo voorzien worden in een passende ontvangst van de bezoekers aan het NPDA.

6. Advies aan NP Drentsche Aa over bestuur en organisatie

De Commissie is onder de indruk van de bijzondere, unieke kwaliteit van het gebied en van de jarenlange inzet en het zichtbare resultaat van de ruimtelijke en maatschappelijke inspanningen. Het gebied is erin geslaagd om grote opgaven, zoals waterbeheer en natuurontwikkeling, te organiseren op het schaalniveau van het Nationaal Park, wat bijdraagt aan de kwaliteit én uitvoeringskracht van het gebied. De kwaliteitscriteria uit de Leidraad worden grotendeels gehaald, met inachtneming van de door de Commissie geplaatste kanttekeningen, aandachtspunten en aanbevelingen (zie paragraaf 7). De Commissie geeft op de ons concreet gestelde vragen de hierna volgende reactie. Daarbij wordt aangetekend dat de Commissie niet een diepgaand en uitgeademd professioneel advies kan geven over de bestuurlijke aspecten van het NPDA. Daarvoor is een lezing van de relevante stukken en een eenmalig bezoek aan het gebied niet toereikend. De Commissie is wel in staat een onbezwaard signaal af te geven over de door de parkorganisatie gestelde kwesties en daarbij vast te stellen of de dilemma's een grondiger en meer convergerend advies van een gespecialiseerde instrumentalist of bestuurskundige rechtvaardigen.

Vraag 1:
"Gezien de ontwikkelingen in het park ontstaat de vraag of we de betrokkenheid voldoende hebben georganiseerd. Is er nog steeds voldoende draagvlak? En organiseren we betrokkenheid goed? Een goede governance in het park is slagvaardig, vertoont draagkracht en heeft voldoende mandaat. Tot op heden lijkt dit op orde. Is de governance bestuurlijk en met en tussen stakeholders voldoende toekomstbestendig en toegesneden op de nieuwe vragen/uitdagingen en opgaven die op het park afkomen? Hebben we voldoende bestuurlijke armslag (of is er sprake van een 'non-interventie' cultuur)? Hebben we voldoende slagkracht als organisatie...?"

Antwoord:
De Commissie vindt op basis van wat we hebben aangetroffen de vraag zeer gerechtvaardigd. Er is enorm commitment bij alle belanghebbenden en belangstellenden jegens NPDA. Er is sprake van een gestage stroom van kleine en grote investeringen in kwaliteitsverbetering, maar parallel optredende autonome en min of meer spontane transities en transformaties blijken weinig strobreed in de weg gelegd te krijgen. Uit het concept BIO-plan 2021-2030: *"Het Overlegorgaan is het platform waarin*

verantwoordelijke overheden en instanties met elkaar afspraken maken over de invulling van het Nationaal Park Drentsche Aa. Het Overlegorgaan kent een brede vertegenwoordiging. Het werkt op basis van consensus. De deelnemende organisaties zorgen voor een doorvertaling van de genomen besluiten naar hun eigen beleid en voor voldoende ambtelijke ondersteuning. De diverse participanten in het Overlegorgaan behouden echter elk hun eigen verantwoordelijkheden. De vertegenwoordigers hebben voldoende mandaat om deze regiefunctie naar behoren te kunnen vervullen en om in dat kader gezamenlijk tot samenhangende afspraken te komen".

De huidige overlegcultuur ondersteunt de nevengeschikte, niet-hiërarchische positionering van belangen maar is geen vehikel om duidelijke keuzes te maken in het verlengde van de bijzondere betekenis van een Nationaal Park in verhouding tot en vergelijking met het overige landelijke gebied in de provincie Drenthe. De grote opgaven die op het NPDA afkomen verdienen volgens de Commissie een stevig samenwerkingsverband of een regieorgaan met een duidelijk mandaat als opvolger van het overlegorgaan. Een stap verder is het oprichten van een stichting of coöperatie, waardoor er een handelingsbekwaam rechtspersoon ontstaat die de rol van opdrachtgever voor verschillende projecten kan vervullen. Deze ontwikkeling is niet een breuk met het verleden maar een voortzetting en professionalisering van de huidige situatie.

In een toekomstige samenwerking zal het gemeenschappelijk perspectief de basis van opereren blijven, maar moet er een stevigere en duidelijkere doorwerking komen tussen beleid en uitvoering; tussen regie, het aanwezige instrumentarium (bv van de Provinciale Omgevingsverordening - POV) en de uitvoering in de praktijk. Gebruik het momentum van de herijking van de Nationale Parken om de planologische 'status aparte' van het NP verder invulling te geven met de Provincie. Waarin onderscheidt het park zich instrumenteel van overig landelijk gebied in de provincie Drenthe? Wat is er nodig om de ambities van NPDA te behalen?

De ecologische kwaliteit en de natuurontwikkeling is in de ogen van de visitatiecommissie het belangrijkste aandachtspunt van het bevoegd gezag van elk Nationaal Park. In dat licht is in het NPDA de verdeling van verantwoordelijkheden en taken tussen het overlegorgaan NPDA en de BVC een aandachtspunt. De unieke betekenis, de sturingsambitie en de toegevoegde waarde van het Overlegorgaan als centraal maatschappelijk gremium komt nog niet direct tot uiting. De Commissie typeert de huidige rol van het overlegorgaan als de maatschappelijke klankbordgroep, niet de regisseur van de planvorming en de uitvoering.

Daarnaast mist de Commissie een echt onafhankelijk opererende gebiedssupervisor, een landschapsadviseur of een 'nationaal-parkwachter' met het vertrouwen van de gezamenlijke partijen om voornemens en dilemma's m.b.t. configuratie, herbestemming, herinrichting, architectuur en milieukwaliteit te beoordelen en daarover indringend en onderbouwd aan de bevoegde gezagen te adviseren. Het bestaande Kennis- en kwaliteitsnetwerk voorziet naar de mening van de Commissie niet in deze taak, want dat netwerk is niet onafhankelijk van bestuurlijke opdrachtgevers, grondeigenaren en maatschappelijke organisaties. De ecologische kwaliteiten en kwetsbaarheden van het gebied vragen om inhoudgedreven, gezaghebbende, stimulerende en zo nodig corrigerende

raad en bijstand. Een suggestie hierbij is om dit vorm te geven in samenwerking met andere (noordelijk gelegen) Nationale Parken in Nederland. Geef deze kwaliteitsbewaker een duidelijke plaats in de organisatiestructuur en een bestuurlijk mandaat.

Vraag 2:
"Hetzelfde geldt voor de werkorganisatie van het park. Betrokkenen zijn tevreden over wat er de afgelopen jaren is neergezet. Maar om ons heen wordt veel meer verwacht, we lopen tegen grenzen van de werkorganisatie aan. Opgaven die we zien voor recreatie, toerisme en landbouw vragen om vernieuwingen en aanpassingen in het gebied. Terwijl tegelijkertijd verdiensten uit R&T en landbouw beperkt (via belastingen en onbezoldigd ambassadeurschap) terugvloeien naar de kwaliteit van natuur en landschap. Zo is in de gemeente als Aa en Hunze 32% van de werkgelegenheid gerelateerd aan R&T."

Antwoord:
De werkorganisatie (gefinancierd door de Provincie Drenthe) is klein en wendbaar en kan snel op allerlei kansen en initiatieven reageren. In de komende jaren zullen de omzetting van eigendommen (als gevolg van de uitkomsten van de BVC) en de vraag naar rurale innovatie en behoefte aan maatschappelijke participatie snel toenemen. Als het bestuur van het NP wil blijven werken volgens het model van samenwerking en gedeeld maatschappelijk belang dan moet er een dialoog op gang komen over de vorm waarin gebiedsautoriteiten, maatschappelijke organisaties en (boeren)bedrijfsleven een financiële regeling gaan treffen om de parkorganisatie gezamenlijk te dragen.

Overweeg de creatie van een zwaardere projectorganisatie, onder verantwoordelijkheid van het NPDA, die niet alleen financieel en bestuurlijk wordt gedragen door de provincie, maar waarin tot expressie komt dat ook (o.a. boeren- en recreatie)ondernemers, gemeenten, terreinbeheerders, waterbeheerders, recreatieschap en drinkwaterwinning belang hebben bij de bijzondere waarden van het NP. Maak de ontwikkeling en voortbestaan van een werkorganisatie niet afhankelijk van het Gebiedsfonds. Onderzoek welk draagvlak er bestaat voor vormen van verevening tussen de inkomsten die in het gebied worden gegenereerd dankzij de landschapskwaliteiten en de kosten die moeten worden gemaakt om die kwaliteiten te bestendigen en te ontwikkelen. Op die manier kan de agenda van het NPDA in samenhang met elkaar en met meer daad- en slagkracht worden uitgevoerd. Beschouw voor een meer actiegerichte werkorganisatie de ervaringen in de Nationale Parken Van Gogh, Hollandse Duinen, Nieuwland en Utrechtse Heuvelrug.

Vraag 3:
"We zien in Drenthe dat in veel ruimtelijke en economische ontwikkelingen het NP nog een relatief bescheiden factor is van betekenis. Hoe wordt het NP een maatschappelijke factor in Drenthe, een motor waarmee sociaaleconomische ontwikkelingen worden aangezwengeld en die bepalend is voor de ruimtelijke ontwikkelingen en vraagstukken in dit deel van Drenthe. In dit NP

(nieuwe stijl) komen ook andere sectoren in beeld en juist de grote uitdagingen liggen rondom recreatie, landbouw, leefbaarheid. De vraag daarbij is welke organisatie heb je nodig om dingen te laten gebeuren."

Antwoord:
Het is in eerste instantie aan provincie, gemeenten en waterschappen zich duidelijker uit te spreken als de publiekrechtelijke hoeders van het NPDA. Zij hebben de instrumenten om initiatieven te starten met het karakter en de ambitie van integrale gebiedsontwikkeling. Zij hebben ook de middelen om bestemmingswijzigingen die niet stroken met de doelen en waarden van het NP tegen te houden.

Overweeg een aanvullende agenda (herleid uit het BIO-plan) en het aanstellen van een coördinator Regionale Verbondenheid Drentsche Aa in de projectorganisatie die met bewoners en de goede ondernemers initiatieven gaat ontplooien voor een grotere regionale verbondenheid en duidelijke leefbaarheidsverbeteringen. Goede voorbeelden zijn te vinden in NP Sallandse Heuvelrug en Twents Reggedal en in NP Utrechtse Heuvelrug.

7. Advies met betrekking tot de standaard en leidraad

In onderstaande tabel wordt per punt van de Standaard Nationale Parken en de daaruit afgeleide Leidraad van maart 2021 ingegaan op constateringen en advisering.

Standaard voor de gebiedsaanduiding Nationaal Park	Constateringen	Advies
NATUUR	1. Het NPDA bevat vrijwel het volledige beekdal van de Drentsche Aa, van brongebied tot benedenloop. In dit opzicht is gekozen voor een landschappelijk en ecologisch relevante gebiedsbepaling. Een NP nieuwe stijl omvat ten minste één aaneengesloten natuurkern van minimaal 1000 ha. In NPDA zou dit een aaneengesloten beekdalsysteem incl. brongebied moeten zijn, aangezien deze de meest onderscheidende natuurwaarden bevatten. 2. Het NPDA bevat voor ca. de helft van het gebied natuur en voor ca. de helft landbouw. De vraag is of natuur en niet-natuur in het NPDA voldoende tot elkaar in verhouding staan en of de aanwezige landbouw de natuurwaarden voldoende ondersteunt. Een goede landschapsbiografie en landschapsvisie zijn aanwezig, maar een zoneringsmodel waarin duidelijk wordt aangegeven waar en hoe door de landbouw welke vormen van natuur worden ondersteund, ontbreekt. 3. Buiten de natuurkernen vindt vooral landbouw plaats. Het is de visie van het NPDA dat deze landbouw een belangrijke functie in het NP blijft en middels nieuwe verdienmodellen een vorm vindt waarin landbouw en natuur elkaar versterken. Deze visie (zie BIO plan 3.0) is kansrijk, maar nog onvoldoende uitgewerkt. 4. Het NPDA bevat een voor Nederland onderscheidend ecologisch waardevol beekdallandschap met	1. Het NPDA wordt geadviseerd duidelijk te maken dat het gebied ten minste één aaneengesloten beekdalsysteem met brongebied bevat dat minimaal 1.000 ha aan beschermde natuur (Natura2000 of NNN-status) beslaat. 2. Het NPDA wordt geadviseerd een zoneringsmodel op te stellen, waarin voor het buitengebied (wel NP, geen natuur) duidelijk wordt waar en op welke wijze landbouwactiviteiten de natuurkernen versterken. Zo wordt onderbouwd hoe de in het NP opgenomen landbouwgebieden bijdragen aan het NP. Bovendien wordt geadviseerd 'gebiedsvreemde' en ecologisch niet-inpasbare vormen van landbouw zoals lelieteelt uit het NP te weren. 3. Het NPDA biedt unieke kansen om in Nederland een voorloper te zijn op het gebied van natuur-inclusieve landbouw. Natuur-inclusieve landbouw vraagt om lange-termijn stabiele, betrouwbare en renderende verdienmodellen voor de agrarische ondernemers in het NP. Het NPDA wordt aangemoedigd hierin een voortrekkersrol te nemen en in samenspraak met de agrariërs verdienmodellen te ontwikkelen waarbij opbrengsten uit het NP (mede) terugvloeien naar de agrarische ondernemers die het landschap (mede) beheren.

	cultuurhistorisch waardevolle essen en esdorpen. Daarin bevinden zich verder unieke natuurwaarden zoals venen, trilvenen, bossen en heiden. Deze gebieden worden grotendeels beheerd door Staatsbosbeheer. Gestreefd zou moeten worden ook de gebieden die niet beheerd worden door een van de TBO's te laten aansluiten op het natuurlijke systeem, zodat natuurlijke processen in het hele NPDA ongestoord kunnen verlopen. In het NP spelen twee knelpunten een beperkende rol in de toekomstige ontwikkelingen: waterbeheer en stikstofdepositie. 5. Waterbeheer: Natuurgebieden in/langs de beekdalen zijn de laatste jaren in ecologisch opzicht vooruitgegaan door herstel van kwelstromen. Door het NNN te voltooien en de natuurlijke hydrologie in een groter deel van het NP te herstellen kan deze positieve trend verder uitgebreid worden. Een bedreiging voor de toekomst is echter de kans op toenemende zomerdroogte (door klimaatverandering) en de kans op grotere waterwinning door het Drinkwaterbedrijf Groningen die lokale kwel kan aantasten. 6. Stikstofdepositie: De natuurkwaliteit in brongebieden en heide gaat achteruit door overschrijding van kritische depositiewaardes van stikstofverbindingen. 7. In de leidraad worden de volgende beoordelingscriteria gehanteerd onder "Ecologische samenhang met natuurlijke processen": a. bescherming en versterking van natuurlijke waarden (hiertoe vallen met name de boven genoemde punten m.b.t. hydrologie en stikstof) b. toename veerkracht, c. herstel abiotiek (dit betreft wederom met name veiligstellen hydrologische processen en reduceren stikstofbelasting), d. verbinden van natuur en netwerken,	4. Het NPDA wordt geadviseerd ook beekdalgebieden en brongebieden die niet onder beheer van een TBO vallen, op zo natuurlijk mogelijke wijze te laten functioneren en daarbij natuurlijke processen alle ruimte te geven. 5. Het NPDA wordt geadviseerd de natuurlijke hydrologie van het NP voor de toekomst zeker te stellen door het NNN en bijpassende herinrichtingsmaatregelen zoals gepland te voltooien en daarnaast een visie te ontwikkelen op toekomstscenario's van toenemende zomerdroogte. Wateronttrekking uit het gebied (of de directe omgeving daarvan) door drinkwaterbedrijven mag niet ten koste gaan van aanwezige natuurwaarden en natuurlijke processen, zoals kwelstromen. 6. Het NPDA wordt geadviseerd de stikstofdepositie in de meest kwetsbare gebieden, waaronder de brongebieden en heide, op korte termijn te reduceren tot onder de kritische depositiewaardes. Hiervoor zijn het landschappelijke zoneringsmodel en de alternatieve verdienmodellen zoals genoemd onder criterium "1 Omvang" onontbeerlijk. In de aanvraag tot Status Nationaal Park Nieuwe Stijl zal een gedetailleerd plan tot terugdringing van de stikstofbelasting noodzakelijk zijn om aan te tonen dat natuurwaarden in het NP toekomstbestendig zijn. 7. Het NPDA wordt geadviseerd concrete (SMART) doelen op te stellen op alle deelcriteria, welke gemonitord kunnen worden, en deze op te nemen in het BIO 3.0

	e. biodiversiteitsherstel en ontwikkeling, f. tegengaan invasieve soorten. Op het gebied van deelcriteria b, d, e en f is het NPDA nog onvoldoende concreet.	
LANDSCHAP	1. De bijzondere cultuurhistorische kwaliteit van NPDA lijkt voor NL onbetwist maar in de lijvige Landschapsbiografie worden geen aanknopingspunten gevonden om vast te stellen of het gebied ook een vergelijking met andere bijzondere dekzandlandschappen in NW-Europa doorstaat. 2. De landschappelijke troef van het Nationaal Park is de zonale macrostructuur van een glooiend landschap met hogere een lagere delen die door de goed waarneembare historische differentiatie van het grondgebruik wordt ondersteund. De regionale gradiënt van brongebied tot benedenloop en de lokale gradiënten van essen naar beekdalen levert een sterke uitgangssituatie voor een balans tussen landschappelijke samenhang en verscheidenheid. 3. Het gebied heeft een uitstraling en sfeer van een oud en relatief ongerept cultuurlandschap waarin alle activiteiten met elkaar in harmonie verkeren. Dat beeld en die identiteit worden ook in de communicatie stevig aangezet. Er zijn nauwelijks eigentijdse, grootschalige voorzieningen en andere moderniteiten te zien; de tijd lijkt er te hebben stilgestaan. 4. Toch is ook de pastorale van het NP onderhevig aan vormen van agrarische nieuwbouw, milieu-kritische teelten, dorpsuitbreiding en andere endogene en exogene veranderingen. De gebiedsidentiteit wordt plaatselijk dus op de proef gesteld.	1. De visueel-landschappelijke opbouw, kenmerken en kwaliteiten voldoen ruimschoots aan de standaard en ondersteunen derhalve de status van Nationaal Park. 2. Overweeg daarnaast of landschappelijke onderscheidenheid op de schaal van NW- Europa opgenomen gaat worden in de ambitie van het NPDA. 3. Over-all voldoet het NPDA op het criterium landschappelijke samenhang aan de standaard maar het Overlegorgaan en de parkorganisatie doen er goed aan expliciet te maken in hoeverre het beeld van de Drentse pastorale kan worden verenigd met de verschillende uitingen van modernisering en intensivering. Onder welke omstandigheden en voorwaarden staat het Overlegorgaan vernieuwing / innovatie toe?
MERKIDENTITEIT EN MERKACTIVATIE	1. De landschapsbiografie is een krachtig document dat de rijkheid van het gebied prachtig beschrijft en vastlegt, en	1. Vanuit bezoekersperspectief is de herkenbaarheid in relatie tot een veelvoud aan

COMMUNICATIE EN MARKETING **DUURZAAM TOERISME EN RECREATIE**	bruikbaar is om beleidsprocessen op te lijnen met de doelstellingen van het Nationaal Park. 2. Er is een bezoekersmanagementplan en merkgids. Beide documenten zijn zorgvuldig uitgewerkt. De ambities zijn helder omschreven. Een (werk)definitie en operationalisering van duurzaam toerisme ontbreekt. De aspecten internationale allure en internationale bezoekers krijgt weinig aandacht. Ook is de uitvoering minder eenduidig. Structurele afstemming is nodig met gebiedspartijen voor de uitvoering van doelstellingen ten aanzien van de beleefbaarheid en herkenbaarheid (zie ook Bezoekersmanagement plan 2.0, pagina 58, over werkgroep 'parkbeleving en bezoekersmanagement'). 3. De Drentse Aa is bij uitstek een rijk en gelaagd gebied dat bol staat van de verhalen en verhaallijnen. Die rijkheid en gelaagdheid spreken voor de leek niet zomaar uit het landschap en men moet redelijk proactief op zoek om die rijkheid en gelaagdheid te leren kennen, waarna waardering (mogelijk) volgt.	marketingorganisaties, labels, beeldmerken een aandachtpunt. Voor bezoekers wordt het lastig om de rijkheid en gelaagdheid te kunnen doorzien, laat staan voldoende te waarderen Daarnaast, door de grote omvang en plaatselijke verschillen is het de vraag of het héle gebied eenduidig en op relatief eenvoudige wijze herkenbaar en beleefbaar is voor de bezoeker ('herkenbare eenheid'). Met andere woorden, is de rijkheid van het gebied af te lezen en zijn identiteitsdragers toegankelijk zodat deze beleefbaar en daardoor potentieel memorabel zijn? 2. Zie opmerkingen m.b.t. bezoekersmanagementplan en merkgids in de kolom constateringen. 3. Voor toerisme en recreatie (als ook de bredere vrijetijdseconomie, inclusief cultuur, evenementen, festivals, horeca) zijn onderwerpen van gesprek o.a. vitaliteit/revitalisering, innovatie/ontwikkeling en "gemakkelijker beleefbaar maken (toegankelijkheid, zichtbaarheid)". Dit levert mogelijk spanningen op ten aanzien van de criteria uit de Standaard; er is immers ook een wens tot balans tussen bezoek en natuurwaarden: o.a. door zoneren, handhaving, spreiden in tijd en ruimte. Het is nog onduidelijk of het instrumentarium toereikend is en/of voldoende benut. 4. De vraag is of de beleefbaarheid voldoende toekomstbestendig is en toegesneden op de nieuwe vragen en opgaven die op het park afkomen -> toenemend bezoek ('corona-drukte'), veranderend bezoekersgedrag, etc. 5. Aanvullend: voor recreatie en toerisme (R&T) is nog niet expliciet gemaakt hoe R&T rendeert voor het gebied. Wat ziet NPDA ervoor terug? Directe/indirecte koppeling van geldstromen?

REGIONALE VERBONDENHEID	1. Nationaal Park Drentsche Aa is een schoolvoorbeeld van samenwerking met de regio, op een dusdanige wijze dat de regionale gemeenschap zich identificeert met het gebied en trots is op het park en dit ook uitdraagt. 2. Waar het gaat om het zichtbaar maken van deze verbondenheid moet NPDA concurreren met diverse andere labels, van Geopark tot historische TT route die ook een beroep doen op de regionale gemeenschap. Het is knap hoe NPDA zich in dit 'strijdveld' staande weet te houden en een sterk merk weet neer te zetten. 3. Mogelijke knelpunten zijn het ontbreken van een coördinator of coördinerend orgaan voor dit thema en het in de documenten en stakeholdergesprekken herhaaldelijk genoemde feit dat burgers vinden dat zij niet voldoende worden geïnformeerd over, en betrokken bij de lange termijn visie van het NPDA, met name als het gaat om moeilijke dossiers rondom ruimteclaims.	1. Het park voldoet aan de kwaliteitscriteria voor betrokkenheid met de regio. Er is ook een duidelijk besef van het belang van dit criterium in een gebied waarin natuur wordt gecombineerd met wonen en werken in vele dorpsgemeenschappen. Gezien het cruciale belang van samenwerking met de regionale gemeenschap, verdient het aanbeveling om op dit thema een coördinator of coördinerend orgaan in te stellen, vergelijkbaar met de ECR. 2. Daarnaast zou er meer aandacht kunnen worden besteed aan de bijdrage van het park aan gezondheid en welzijn als een concreet en verbindend thema.
EDUCATIE	1. Er is sprake van een planmatige aanpak voor C&E die structureel met continuïteit is ingebed in de parkorganisatie 2. Communicatie over het park wordt voor groot deel 'van onderop' verzorgd door gastheren/en gastvrouwen. Deze samenwerking past bij de Drentse volksaard en lijkt effectief. 3. Het levend bezoekersnetwerk is niet zo geschikt voor communicatie over het bredere belang van het gebied inclusief meer abstracte thema's als klimaatadaptatie en energietransitie zoals beschreven in het concept BIO3 (2021-2030). 4. In termen van 'hoofd, hart en handen' ligt het accent van het educatieve programma nog erg sterk op het hoofd. 'Hart' heeft wel aandacht, met name als het gaat om het vertellen van het verhaal over het gebied d.m.v. films, tentoonstellingen, en kunstwerken. Maar handen	1. Aan de kwaliteitscriteria voor educatie en communicatie in de leidraad wordt ruimschoots voldaan. Aandacht is nodig voor communicatie van het bredere meer abstracte belang van het gebied, hiervoor is meer top-down inzet en daarmee ook meer menskracht en slagkracht nodig. 2. Blijf daarnaast inzetten op bottom-up communicatie via het vertellen van verhalen over het gebied en de bevolking door het levend bezoekersnetwerk. Dit is een sterk punt. 3. In educatie zou meer kunnen worden ingezet op leren met de 'handen' oftewel ervaringsleren via alle zintuigen.

	(ervaringsleren via alle zintuigen) lijkt nog weinig aandacht te krijgen.	
ONDERZOEK EN MONITORING	1. De Landschapsbiografie is een krachtig en uitputtend document dat de rijkheid van het gebied prachtig beschrijft en dat bruikbaar is gebleken als onderlegger voor de Landschapsvisie. De Landschapsbiografie wordt ook strategisch ingezet om de unieke kwaliteit van het gebied te onderstrepen en draagvlak voor het Nationaal Park te verwerven. 2. Iedere vijf jaar wordt effect monitoringrapportage opgesteld. Begin 2019 is de derde monitoringsrapportage opgeleverd. Thema's: water, natuur, landschap, landbouw, recreatie, leefbaarheid en duurzame energie. De Standaard vraagt ook expliciet om onderzoek naar klimaatverandering, en de positieve effecten op gezondheid en welzijn en beleving.	1. De basis voor onderzoek is gelegd, o.a. met de landschapsbiografie en de vijfjaarlijkse monitoring. Advies is om onderzoek (en rapportage) vorm te geven in relatie tot de criteria uit de Standaard. Zo is doorontwikkeling mogelijk op de thema's die de leidraad noemt: klimaatverandering, en de positieve effecten op gezondheid en welzijn. 2. Bezoekersmanagementplan 2.0, p 26: noemt '*De monitoring naar gebruik is uitgevoerd, deels zelf en deels door bij het park betrokken organisaties waaronder Staatsbosbeheer. Voorgesteld is een ritme van vijf jaar. Dat is niet gehaald. Evenmin is een goede monitoring gebeurd die de relatie tussen natuurlijke waarden en recreatief gebruik goed in beeld brengt.* Dit is in lijn met conclusies van Pleijte et al, 2016: "*het is op zich wel curieus dat er heel wat nationale parken zijn die het aantal bezoekers alleen kunnen schatten op basis van een 'best professional judgement', niet op basis van gemeten gegevens. Dat heeft ermee te maken dat meten relatief kostbaar is en dat het lastig is om er continuïteit in te krijgen, want je moet eigenlijk jaar in, jaar uit blijven monitoren. Daarvoor heb je blijvend financieel commitment bij alle partijen nodig*. " 3. Het blijft de vraag of er voldoende (planmatig en meer experimenteel/proeftuin) onderzoek wordt gedaan om kennisvragen te beantwoorden. Daarbij verdient het aandacht om netwerken voldoende te ontwikkelen (relatie MBO, HBO, WO). 4. Ga na of financieringsmogelijkheden voldoende worden benut (regiodeals, RIF/SIA/NWO).

		5. Aanvullend, (buiten de scope van de standaard) gezien maatschappelijke transitieopgaven zijn toekomstverkenningen (vooruitkijken) nuttig naast monitoring (terugkijken).
GOVERNANCE	1. Het NPDA heeft een compacte organisatiestructuur die relatief veel heeft bereikt op het terrein van natuurontwikkeling, recreatieve ontwikkeling en communicatie/merkontwikkeling. 2. Het NPDA heeft veel ambities en legt in BIO3 voor 2021-2030 nieuwe accenten zoals klimaatadaptatie, circulariteit en energietransitie 3. In de adviesaanvraag van NPDA wordt aangegeven dat de ambitie is *"uit te groeien tot een maatschappelijke factor, en motor waarmee sociaal-economische ontwikkelingen worden aangezwengeld en die bepalend is voor de ruimtelijke ontwikkelingen in dat deel van Drenthe"* 4. De besturing en uitvoering van projecten, maatregelen en nieuwe voorzieningen vinden plaats op basis van vrijwilligheid. Kennelijk betwijfelt NPDA of de huidige organisatie en het beschikbare instrumentarium voldoende zijn om de uitdagingen in de toekomst aan te kunnen. 5. Het NPDA werkt vanaf 2002 met een consensusmodel zoals dat gebruikelijk is in NP. Kennelijk staat dit model slagvaardig en efficiënt handelen steeds meer in de weg.	1. Kijkend naar de Standaard en de Leidraad en de aangeboden documentatie lijkt het NPDA aan de meeste onderdelen van de checklist en de onder 9.4 genoemde kwaliteitsindicatoren te voldoen. 2. De visitatiecommissie bevestigt de twijfel die doorklinkt in de adviesaanvraag met betrekking tot het criterium 'slagvaardig en daadkrachtig'. De huidige overlegcultuur ondersteunt de nevengeschikte, niet-hiërarchische positionering van belangen maar is geen vehikel om duidelijke keuzes te maken in het verlengde van de bijzondere betekenis van een Nationaal Park in verhouding tot en vergelijking met het overige landelijke gebied in de provincie Drenthe. 3. Afhankelijk van de inhoudelijke ambities die worden geformuleerd in het BIO3, moet worden vastgesteld waar in de regie van het gebied aanscherping nodig is. Bepaal eerst het ambitieniveau en kijk dan of de governance past bij wat je wilt bereiken. 4. Onderzoek de creatie van een zwaardere projectorganisatie die niet alleen financieel en bestuurlijk wordt gedragen door de provincie, maar waarin tot expressie komt dat ook boeren, gemeenten, terreinbeheerders, waterbeheerders, recreatieschap en drinkwaterwinning belang hebben bij de bijzondere waarden van het NP.
AMBITIEDOCUMENT EN UITVOERINGSAGENDA	1. Stakeholders zijn op verschillende wijze bij de totstandkoming van BIO3 betrokken. In het najaar van	1. Het wervende toekomstbeeld voor NPDA is recent helder geworden in het concept BIO-plan 2021-

	2021 stelt het Overlegorgaan naar verwachting het BIO vast. 2. In de systematiek van de Standaard en de Leidraad beschikt NPDA over de meeste ingrediënten uit het stappenplan. Er is een landschapsbiografie, een landschapsvisie en een merkactivatiestrategie. De verbindingen tussen de verschillende thema's zijn terug te vinden. Een uitgewerkte strategie voor duurzaam toerisme ontbreekt maar in het concept BIO wordt aangegeven dat daar aan wordt gewerkt. 3. Er zijn heel veel documenten beschikbaar die vragen om samenhang. Dit zal zichtbaar moeten worden in het nieuwe BIO. 4. De uitvoeringsagenda wordt vertaald in jaarplannen en projecten. De resultaten van de gehele planperiode zijn uitvoerig beschreven in de evaluaties van het BIO2. 5. De lange lijst van projecten van de afgelopen 20 jaar geeft een zeer gevarieerd en ook gefragmenteerd beeld: veel studie, veel papier, veel niet nader gerubriceerde of in logische volgorde geplaatste en uitgevoerde maatregelen en voorzieningen. Het maakt de indruk van een alerte, wendbare maar ook enigszins opportunistische aanpak.	2030. Het ambitieniveau zal in samenspraak met de stakeholders nader moeten worden uitgewerkt. 2. Maak duidelijk hoe de ontwikkeling van NPDA past in het concept van het NP Nieuwe Stijl. 3. Draag zorg voor een organisatiestructuur en een verdeling van verantwoordelijkheden die het ambitieniveau aan kan.

We do not
see nature
with our eyes,
but with our
understandings
and our hearts.

William Hazlitt

EUROPARC Federation
Waffnergasse 6
93047 Regensburg
Germany

europarc@europarc.org
europarc.org

Nationaal Park
Drentsche Aa